

1935 2/11-1935
 મેરની યાલી. ભાગ પીઠે.

૧૨૩૪૧

સમ. સુવાર. (પુષ્પ રક)

મલિની ત મલિનીવાર. કી

પ્રયોજક - "પુષ્પ" કમ્પાની

ક્રપાય છે.

શયતાની લીલા.

(સચિત્ર)

શ્રી નવજીવન પુસ્તકાલય, ૮૧૧૨ રામ-સુરત.

પ્રકાશક - હરિલાલ અવજલાલ હાફર. પ્રયોજક - "ગુણ્ય."

કુપી ચોલીસની સચિત્ર વાર્તા ખુલેથી દેલ્યે સુધી એ ચાલુકારક પ્લોટ
એક વાર ચર કર્યા પછી મુકની નહીં ગમે
આજે નવ આનાની ટીકીટ બીડી મગાવી લયો.

— ૩૩ —

Huzur D.C. ૧૯૨૫

Si

શ્રી સરસ્વત્યે નમઃ

ઝેરની ખ્યાલી.

—, યાત્રે —

“સમાજ તહારે ખાતર !”

(ભણે બીજો)

(હિન્દુસમાજના યોગદાતાઓના દ્વારા)

પ્રકાશક — “યુગ”

ચિત્રકાર — જી. નરસિંહ, યો.

૨૭૭-માડિયા-મુસ્ત.

પ્રકાશક — હરિભાઈ કાળેલકર

‘શ્રી નવચંદન’ પ્રકાશક, ટાવર ૩૩-મુસ્ત.

(સર્વ હક્ક પ્રકાશકને સ્વાધીન છે)

પ્રથમાવૃત્તિ

૪ સ ૧૯૨૫

પ્રત

મૂલ્ય:—૩ ૦-૧૨-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય : અધ્યાનક્રમ :-
અમદાવાદ
૧૯૩૬

પુણ્ય-સંખ્યા

શિર્ષક.

(૧)		‘સમાજ એટલે શું ?’
(૨)		“હવે શું ?”
(૩)		“પાપને પથે”
(૪)		“ઝેંગી ખાલી”
(૫)		“ગર્ભિની વિધવા”
(૬)	૧૨૩૬૧	“મમાજનુ પાપ”
(૭)		“પાગલ પિતા”
(૮)		“પતિને ખાતર”
(૯)		“પતિભક્તિ.”
(૧૦)		“છેલ્લુ યુગ્મન”
(૧૧)		“ગરીબનું દીલ”
(૧૨)	..	“પ્રાયશ્ચિત્ત”
(૧૩)		“મળતામા ધી.”
(૧૪)	...	“પ્રિયતમાની પાછળ”
(૧૫)		.. “ભયકર સળ”

. છેવટ. .

મુદ્રણાલય — શ્રી “શકર” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ.

મુદ્રક — તારાચંદ્રાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

મુદ્રણસ્થાન — ચૌડાના પુલ ઉપર, ટાકી પાસે—સુરત

પ્રકાશક — હરીલાલ જીવણલાલ ઠક્કર.

“શ્રી નવજીવન” પુસ્તકાલય.

ટાવર રોડ, સુરત.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાક ૧૨૩૪૪ વર્ગાક

પુસ્તકનુ નામ ઝરેના ધ્યાન

વિષય ૪-૧૩

સમર્પણ.

— જો જો —

કવિ, લેખક, કિંવા સાક્ષર !

પોતાની લેખીનીને, દિન દિન આખી થતી હિન્દુ-
સમાજ-દીપકની રાશ્ત્રીને, નવજીવનના તેલ પૂરી. સજીવન
રાખવા, ગુર્જર-ગિરાની-માતૃભાષાની શાહીમા બોળા,
જન્મભર ઝૂંઝે છે, — તથા —

.... જો જો

હિન્દુ સ સારવા અનર્થગરી ધારા, અને એને લઈ
થતા હૃદય-વિહારક અકાળ આપધાતો, કલકીત પાપો,
અને દયાજનક બળિદાનો ! હિન્દુ-સમાજની આગળ
ખુલ્લા કરી, મીઠાચલી આપ લિધાડે છે,

— તે તે —

હિન્દુસમાજના શુભેચ્છકોના કરકમળમાં આ મ્હારી
“સમાજ ! તહારે આતર !” કૃતિ પ્રેમભીને લલચે ! અને
અશ્રુભીની આંખે “અર્પણ હો !”

સમર્પનાર-ગુર્જર-ગિરાનો ચરણુરજ આલક,

“પુણ્ય”

❧ “બે બોલ.” ❧

સાંસારિક કૃતિ-પ્રિય પાઠક !

જે ત્હને હૃદય હશે, તે જરૂર મહારી આ કરુણ-રસ-પ્રાધાન્ય કથા વાંચી, તે સહાનુભૂતિ અને દયાથી પીગળશે ત્હારી આંખો એક ક્ષણને માટે તો અવશ્ય ભીની થશે, એ નિસચય

પ્રકાશક-અધુના ઈચ્છાને સતુષ્ટ કરવા ખાતગજ આ દ્વિતીય-ખંડ મહારે દુકાણુમા આટોપી લેવો પડ્યો છે કારણ ? ગુર્જર-સાહિત્યને આજ ઉત્તેજન મોળુ છે એ રસને પીનારા નહીં જેવા છે જે છે, તે ધીમાનોની ઉપર શ્રીદેવીની અવદૃષ્ટા છે

નાદાન-યુવાન વયમા બાળવિધવા થનાર વિમળા ! પોતાના મન ઉપર સયમની સોટી ન ફટકાવી શકતા છૂપુ પાપ કરે છે, અને ક્યાં પછી નાની આબરૂને સાચવવા, લોકવ્યજ્ઞનીથી ડરી, એ પાપ-ફળને પૃથ્વી ઉપર નાખી, આત્મહત્યા કરે છે, એ પ્રસંગ ખાસ નવીન હોઈ, સમાજને વિચારવા યોગ્ય છે

આવી અક્ષતયોનીની બાળવિધવાઓને જે પુર્લગ્નની ‘હા’ સમાજ તરફથી હોય, તે હિન્દુ-સંસાર આવી લાખો આત્મહત્યાઓ ! અને આવા સેન્ડો પાપો ! જેવા, અને એને લઈ નિન્દાવા ન પામે !

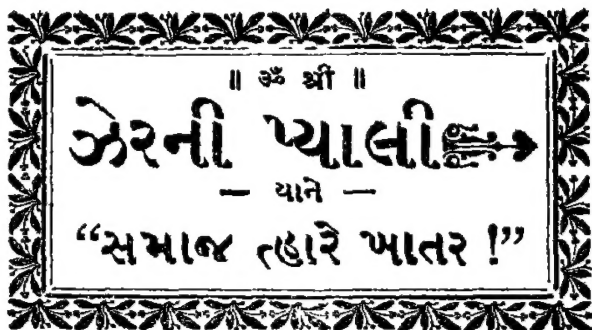
હિન્દુ-સમાજના નિદય ધારા ! આના કેટલાયે બ સીધર અને સ્ત્રીલાવતી જેવા, સતેષી અને સ્નેહાળ દેવતિ-યુગલના સંસારના મલ્યાનાશ વાળતા હશે, હતા ન હતા જરૂર હશે ! એ તો જરા વિચારો !

હિન્દુ-સમાજના એકેએક સજ્જન સ્ત્રી-પુરૂષો મહારી આ સમાજને ચગણે ધરેલી કૃતિ, વારવાર વાંચી, એ ઉપર કઈક વિચાર કરે ! જો મહારી એક માત્ર અલ્પથના

સુઝેષુ કિં લહુના !

સંવત ૧૯૮૨
એસતા વર્ષતું
મંજળ પ્રભાત.

બવદીપ સાહિત્ય પ્રેમી -
ગમનલાલ હીરાલાલ બદામી. “પુષ્પ.”
વાડીફળીઆ પમથીઆ શેરી-સુરત.

પુષ્પ:-૧ લું.

“ સમાજ એટલે શુ ? ”

ચંપુરના ન્યાયાલયમાં મુકામથીના રવામી ચંદ્રવદનને ફારસીની શિક્ષા જાહેર થઈ ચૂકી. બસીધરની ત્રીજી છેલ્લી પુત્રી ઉષાદેવી લગ્નમંડપમાંથીજ બાળનિષ્કવા બની હવે લીલાવતી તથા બસીધરના હૃદય માગી ગયા તેમજ પિતાનું હૃદય તો સમાજના આ ઉપરાઉપરી ત્રાસે, અને કુદરતી મારથી એવું તો પાગલ થઈ ગયું, કે સસાર, અને જીવન બને તેને ઝેર જેવા લાગવા માડ્યા. આ તે હારી તે પોતાની પત્નીના મતની સાથે સમ્મત થયો. લીલાવતીના અભ્યાસહે આજે તેણે ન્યાતમાં અરજી નાખી ન્યાતને ઝાંઝી ઝાંઝી ચારીમાજ રંડાપો મેળવનાર પોતાની મુખી ઉષાના પુનર્લગ્નનો પ્રશ્ન તેણે ન્યાતની ખબર સમક્ષ મૂક્યો.

“ રાતિશેઠ ! આવી બાળવિધવાઓને તો ન્યાતિએ ૬૩ લાખને પણ પુનર્લેખ કરવાની રજા આપવીજ જોઈએ ”

“ એ કેમ બને ? આપણા જેવી ઉચ્ચ કોમોમાંજ જ્યારે વિધવા-ચિરાહ અથવા નાનરા થાય તો પછી રહુજ નુ ? ”

“ પરંતુ શેઠ ! આ તો અક્ષતયોનીની બાળવિધવા છે એને ગાંઠે અપવાદ જોઈએ ”

“ ખરી વાત છે બે સીધરની આ વાત જરા વિચાર કરવા જેવી છે ”

‘ છતાં દુનિયાની નજરે એતુ પાણીચહણુ થઈ ચૂકયુ છે એક વાર એતુ ઘન થઈ ચૂકયુ છે ચાર મગજ ફેરા પૂરા ફરી ચૂકી છે વરી ચૂકી છે ખજી વિધવા થઈ, એ તો નમીમનો વાક ”

“ પરંતુ શેઠ ! વિધવા પુનર્લેખ કરે એમા આપ શુ દોષ જુઓ છો ? ”

“ દોષ ! કેમ નહીં ? પુનર્લેખ એ તો વિધવાસનાને પોષવાતુ એક મગથીયુ છે, પનથીયુ ”

“ તો પછી પુરૂષો કેમ ફરી પરણે છે ? ”

“ હવે ડાહ્યા મા થા એ તો અસલથી ચાલતુ આવ્યુ છે, ચાલે છે, ને ચાલશે જીવતુ એટલુ સંતુ વેદ ને મહામારતમા ભૂયો કાઢવા ન બેસાય તહાગ કરતા તહારા મરનાર બાપ-દાદા વધારે ડાહ્યા હતા સમજ્યો ? ”

“ તે ઉપરાત પુરૂષને જી વગર ચાલે એમ નથી ”

“ ને જીને પુરૂષ વગર ચાલે ! એમ તમે કયા અનુભવ ઉપરથી કહો છો ? ”

“બસીધર ! આ તો બધી તમારી અવળી અને ખોટી દલીલ છે.”

“નહી ! સત્ય કહું છું ન્યાત એટલે શું ? યાતિ એટલે તો મનુષ્યની ધારા એમા અપવિત્ર પશુ પવિત્ર યજ્ઞ જાય. સમાજ એટલે શું ? જેમા સમાનતા અને શુદ્ધતાના બાળરોપણ હોય ! જેમા પતિતોદ્ધારની ભાવના હોય, જેમા દયાના દૈવી આદર્શો હોય, જે પોતે શુદ્ધ રહી શકે ! અને અન્ય અશુદ્ધને પશુ શુદ્ધ બનાવી શકે જે પોતે પ્રત્યેકને સમદષ્ટિએ જુએ ! અને જોતા કરે ! આતુ નામ સમાજ. સમાજ એટલે જૂના જમાનાના પ્રવાહોને વળગી રહેનાર ! પ્રાચીન લોકમતના પવન પ્રતિજ્ઞ પીઠ કરી રાખનાર સવચ્છ નહી, પરંતુ તેમા સમય, અને સજોગ અનુસાર યથાયોગ્ય સુધારા કરનાર એક સુંદર વિચાર-મંડળ જે સમાજ આદર્શ હોવાનો દાવો કરી, આદર્શ ધારા ધડવામા પછાત છે, તેને સમાજ કોણ કહે ?”

“તમારી વાત તો દ્વિસૂત્રીમરી છે”

“એ દ્વિસૂત્રી નાખી દેવા જેવી નથી દેશની આવી કેટલીયે બાળવિધવાઓ આજે સમાજની આવી રાક્ષસી રહીઓના ત્રાસથી કટાણીને દિન પર દિન છૂપા અતાચારો કરી, પાપને પથે પરવરી, વેશ્યાવૃત્તિ સ્વીકારી, ન્યાત, માત, તાત, કૂળ, કૂખ, કીર્તિ, અને નામને ઇતિહાસમા અમર કરે છે, એ સમાજ કયા નથી જોષ શકતી ? સમાજ આધણી નથી. એ જુએ છે, પરંતુ મમતમા તણાઇ આપ આગ કાન કરે છે. સમાજના થડો આથી દિવસે દિવસે પોલા થતા જાય છે. એના કરતા એઓ જાહેરમા ધર માડી બેસે એ શું ઉત્તમ અને હિતકર થાય નથી ?”

“ના, ના, વિધવા એટલે હિન્દુશાસ્ત્રના અર્થ મુજબ અરપૃથ્થ અને અન્યઅધિકારીણી”

“બમ કરો ! હિન્દુશાસ્ત્રના કથન અનુસાર સમાજ કટલી ચાલે છે ? એ મ્હારી ધ્યાન ખેંચે નથી દેશ, અને આખો હિન્દુસમાજ જો સયમ પાળી શકે? હોય, હલ્લકાર્ય સેરી શકતો હોય, અખિલ જીવનભર માયા, મોહ, અને ગિપ્યાદિને દૂર હટાવી શકતો હોય, તો એનાથી ખીજી કાંઈ ઉત્તમજ નથી પણ અસારે સમાજમાં એટલું મનોબળ નથી, એટલા સાત નથી, એટલું ચાલિય નથી દેશનો એક એક જીવ વેનગી અમ્મ શકે એમ નથી દેશની તમામ વિવચાઓ વિમલ વૈષ્ણવચનના પાનન અને નવમના વિચારો કરવા જોઈએ એટલી તૈયાર નથી સમજ્યા ? જૂના જમાનાના જેટલી લખભાવના અસારે નથી રહી આપણે તો દે. ભોગસિલામ મ્હાય છે”

“અને તમે તે વિધવા-વિનાહનો ધારો રચી પૂ. પાડવા માગો કે?”

“એમ નહીં પરંતુ એની અગ્રેજ દેશમાં-સમાજના અનાચારની દિશા ન ઉઠડે, એ પણ સાથેજ જોવાનું છે એ જલવાનું નથી.”

“પરંતુ માઆપ તો સારો જોઈને વર પરણાવે, છતાં છોકરીઓ રડે, એમાં કોનો વાક ?”

“રેવા દયો ! માફ કરો બહુ થયું. સત્ સાત વર્ષની વયે વિવાહ કરી દસ દશ-પાંચના લગ્ન લઈ નાખતા પુત્ર પુત્રીઓની સલાહ શું તમે પૂછો છો ? વર-કન્યાના સંકલ્પો શું તમારાથી જોવાય છે ?”

“ગમે તેમ હોય ! પણ આવો બ્રષ્ટાચાર તો બા આપણી આત્મા નહીંજ જોઈએ, જો મ્હોટો...”

“ રાખો રાખો ! હવે મોટા ઉચ્ચ મનને દાવો કરવા નીકળ્યા છો તે જોયા તમને જાહેરમાં ધરાનીની હોટલમાં, ચાહ, પાઉ, અને પિસ્કીટ લેતા બાક નથી આવતો રોશન માસ્ટરોની અને અમલદારોની મોકરી કરનાર દારૂની ડઝનબધી બોરલો ખાલી કરે ! એને સમાજ અપ્રમુખ નથી ગણતી, નથી પૂછતી કલકતા, વિલાયત, રશુન, આફ્રિકા કે અમેરિકા જઈ આવી માસ-મચ્છી ખાઈ આવે, એને સમાજ પાણીની અજનિ છાટી, દેહ-શુદ્ધિ કરી ન્યાતમાં લઈ શકે છે નજરોનજર શ્રીમાન શેડીઆઓ ન્યાતના કાપડાઓ તોડી પોતાની કન્યાને ખીજે સ્થળે ખીજી ન્યાતમાં વગવી શકે છે, તેમને સમાજ ન્યાત પહાર નથી મક્કતી લગભગ અરપૃષ્ઠ્ય એવી વેશ્યાઓના નામ, સમાજના શ્રીમાન જ્ઞાતિશેડો નચ્ચાવી શકે છે, ધરમાં છાની છપતી રખાતો રાખી શકે છે, પવિત્ર ગણુતા પુરુષો અપવિત્ર સ્થાનની મુલાકાતો લેતા પકડાય છે, તેને માટે ઉડતી ત્રિવિધ વાયકાઓ ન્યાત સાબળી રહે છે આ બાબતમાં તમને જાણ્યાર નથી દેખાતા કેન ! નથી લાગતેને ? અને વિધવા કરી પરણી ધર નાડે, એમાં બ્રહ્માચાર દેખાય છે ? કેવો ન્યાય ? કેવી વિચિત્ર વાત ? કેવી સૂર્યતાબરી દલીલ ? દેશમાં સતીરત્નો કયાથી પાકે ? મહાત્માઓની જનનીઓ કયાથી ઉત્પન્ન થાય ? જ્યા બાળલગ્નનો પ્રવાહ પૂર જોશમાં વહે છે, જ્યા સમાજમાં બાળરાડો ન કરવાના કર્મ કરે છે, જ્યા ન્યાત કૂધારાઓને ગર્ભ-પૂચ્છ પેટે પકડી બેસે છે, ત્યાં ! શું વળે ? ધૂળ અરે ! નિર્બળ અને સંકુચિત મનની આવી સમાજો ! આવી ન્યાતો ! આપણા અને ગર્ભપાત જેવા મહાન પાપો કરાવે છે જો એ પતિતોદ્ધાર નથી કરી શકતી, વિધવાઓને સુખી નથી જોઈ શકતી, તો પછી એમને સવન બાળવાના માર્ગો પુષ્ટિ કરી આપો, સાક્ષર અને પીએર જે અસક્ષર

ચાતનાઓ તેમને સહન કરવી પડે છે, એમાથી એમનો ઉદ્ધાર કરો પોતાનો ધર્મ પાળી, તેઓ સંતોષથી પેટ ભરી, પ્રભુ-ભજન કરી શકે, પ્રભુ-પ્રેમમા ચિત્તને પરોવી શકે, એટલી સહાય થઇ સગવડ કરી આપો તેમને સદ્બોધ દઇ, શાન્તવન આપી સત્યથે ચલાવો પરંતુ તેમ તો કરવું નથી સમાજને તો આજે ખાલી મ્હોટી મ્હોટી વાતોજ કરવી છે. અને મ્હોટાઇ મારવી છે ”

“ ત્યારે ન્યાતનું કામ તો ઝાઇ ખીજ આવીને કરી જતા હસો. કેમ ? ”

“ ક્યું ! કહો જોઉ કેટલા વિષવાત્રમો ખોદ્યા ? ગરીબ જ્ઞાતિ-વિદ્યાર્થીઓને અધ્યયન માટે શી શી સગવડો કરી આપી ? આને ન્યાત પહાર મૂકી, આને ન્યાતમા લઇ, અમુકના દા’ડા પાણી કરી, દડના પૈસામાથી મિષ્ટાન્નપાણી ઉડાવ્યા, એમા ન્યાતનું શું ફળદર શીટયું ? અરે ! આથે કયા જાવ છો ? મ્હેલા તમારા પોતાના ધરમા તો નજર નાખો ! તમારી પોતાનીજ વફૂ-દોકરીઓને વિવવા થઇ, આસુ અને અભિશાપ વર્ષાવતી જોતા તમારા કાળજા કેમ નથી ચીરાના ! સમાજ આખીનું આમા ફલુ ગ્હેનું છે મ્હારા એકલાનું નહી ”

“ પણ ન્યાતને એનું ફલુ તમારે કહેલે રસ્તે નથી કરવું. સમજ્યા ? તમારા કરતા દસ દિવાળી અમે વધારે જોઇ છે ”

“ધૂળ પડી તમારા એ ધોળા ઉપર વચમા વૃદ્ધ થયા છો, પરંતુ અનુભવમા વૃદ્ધ નથી થયા ન્યાત આવા બનાવમા પણ અપવાદ ન રાખી શકતી હોય, તો એવી ન્યાત જહનમમા જાય, એ નહીં જોઇએ.”

“શુ તમે અમને અપમાન કરવા અહીં બોલાવ્યા છે ?”

“ન્યાતને માળ દે છે ?”

“જુઓ તો ખરા ! આજે તો ન્યાત તમારા ઉપર દયા કરી, રજા આપે, ને આવતી કાને કોઈ બીજો બીજુ જ કારણ લાવી, બાપણ કરી નવુ જ પમણુ ભરે. એટલે તો પછી ન્યાતમા એ ધારો પડી જાય, ધારો ન્યાતના ધારા તો બધાને માટે સરખા.”

“પણ ધારો પડી જાય, તો એમા તમારૂં ને ન્યાતનું નાક પણ શુ કપાઈ કે નહાન થઈ જવાનું છે ?”

“તો શુ વધવાનું છે ?”

“પરંતુ આ તો અપવાદ ખાતર ..”

“નહી બને”

“જો ન્યાતી મહને સીધી રીતે રજા નહી આપે તો પછી વાત માથુ ફેરવીને કરવી પડશે.”

“તો ન્યાત બહાર મૂકાશે”

“પરના નથી મહારી પુત્રીના સુખ કરતા કંઈ ન્યાત વધારે નથી. અણુસમજી નાદાન વિધવા પાપમાર્ગે પ્રવૃત્ત થઈ મહારં ને મહારા બાપ-દાદાનું નામ કલકીત કરે, એથી તો ફરી પરણી, આદર્શ મૂલીથી-જીવન ગાળે, એજ હું વધારે પસંદ કરું છું”

“કોઈ પારકી ન્યાતમાથી બોણા કાઢજે”

“અરે ! ન્યાતમાથી પરણાવું ! ને નાક રાખું. સમજ્યા મહેરબાના !”

“ઉમેદવારી કયો બાપ કરવાનો છે ? જોઈશું ને !”

“ઉમેદવાર તૈયાર છે”

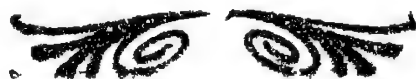
“એક તો બતાવ”

‘વિનાયક’

“જોઈ હૃદય એ દરિદ્રી પણ તહારી સાથેજ ન્યાતબહાર રે”શે”

“એમા શું થઈ ગયું ?-સિદ્ધાનંતી આગળ એટલો ભોગ તો નહીં જોવો છે”

સમગ્ર ન્યાતી વેરાઈ ગઈ બસીધરે પુત્રીની મરજીને આધીન થઈ હવે ન્યાતમહાર રહીને પણ ઉપાના પુનર્લગ્ન કરવા નિશ્ચય કર્યો. તાબડતોબ એક નોકરને વિનાયક ઉપર ચીઠ્ઠી લખી આપી તેડાવ્યો પરંતુ વિનાયકે “મહારા શરીરને ઠીક નથી” એવો ઉડનો જવાબ કહાવ્યો. હૃદયભંગ પિતાએ નિશ્ચય મક્કના પુત્રી અને દીનીને આ ઉત્તર કહ્યો. ઉપા પોતે વિનાયકને તેડી લાવવા માતાપિતાની રમ્મ લઈ વિનાયકને લા જવા નીકળી પિતાએ પણ પુત્રીને ખુશીથી રમ્મ આપી કોઈ જાણે નહીં, એટલા માટે રાત્રિના બર અધારામા યુવાન ઉપા સંકેતમાતી, શરમાતી, લપાતી, હિમ્મત ધરી વિનુની બોર્ડોંગને રસ્તે ચાલના લાગી. તેના હૃદયમા એજ બલ્યકારા થઈ રહ્યા હતા, કે-“શું વિનુ! મહેને! સમાજની દૃષ્ટિએ વિવવા થએલીને! સ્વિકારશે ? સત્કારશે ?”

પુષ્પ:-૨ જી.

“હવે શું ?”

૪૬(૦)૪૪

જે રવીવાર એટલે રજાનો દિવસ હતો વિનાયક પોતાના એકાન્ત ખડમા “મેષદૂત.” નો અભ્યાસ કરી રહ્યો હતો. ટેબલ ઉપર ઝમઝમાટ બળતો દોરો પ્રકાશ નાખી રહ્યો હતો વાચવામા વિનાયકનું ધ્યાન નહોતું પોરવાતું. પુસ્તકના પાના વચ્ચે આમળી રાખી તે વિચારમા પડ્યો “અરેરે ! ઉપાના લગ્ન કાલ રાત્રે થઇ ગયા હશે સારું થયું કે હું એ જોવાનું ન ગયો.”

વિચારની પરપરામા ગુચાતું તેનું મગજ શાન્ત થઇ ગયું. જેમના તેમ તે રહી ગયો. એની આંખો મીંચાઈ ગઇ સ્વપ્નામા પશુ એજ ઉપાની રમ્યમૂર્તિ એની નજર આગળ રમી રહી હતી.

જાણે ઉપાના લગ્ન થઇ ગયા છે એ પરણી અને સાસરે ગઇ છે. છતાં એનો જીવ વિનાયકમા અને વિનુનો ઉપામાજ રહેતેલો છે ધન્યરતું કરવું ! તે અણુધાર્યા એક વાર દર્શીને જતા ઉપા અને વિનાયકનો ભેટો થઇ ગયો ચાર ચક્રુ એકાકાર થઇ વિનુએ હૃદય ઉપર શિલા ચૂકી આગળ ચાલતું જારી રાખ્યું પણ ઉપાથી એમ ન થયું ન રહેવાયું. તેણે ધીરેથી બૂમ પાડી “વિનુ !”

વિનુ એકાએક અટક્યો પાછું ફરી જોયું ઉપાની આમળા ઝળઝળાઈ ભરાઈ આવ્યા હતા. ઉપા છેક પાસે આવી પહોંચી. ગદગદ

કંઈ અને અશ્રુભીની આખે તે વિનુનું હૃદય કોરાય એવા વચનો બોલી,
“વિનુ ! તું મને છેકજ ભૂલી ગયો કે ?”

રસ્તા વચ્ચે એક પરણેલી, પરાધ નાગ સાથે વાત કરવી, એ વિનુને ઠીક ન લાગ્યું. તેણે મદ શ્વરે કહ્યું “આજ બોર્ડીંગમા કોઈ નથી. રગ્ન હોવાથી બધા પહાર ગયા છે મહારી તખીયત સારી નથી રે’તી, એટલે હું ક્યાય જતો નથી તું ત્યાં આવ આપણે નિરાને વાતો કરીએ”

“વિનુની પૂઠે પૂઠે ડિપા ચાલી ઉભય એક એકાન્ત જગ્યાએ આવી લાગ્યા હવે વિનુની વાચા ઉઘડી “બોલ ! તું શું કહે છે ?”

“હું હવે ત્હને નથી સામરતી વિનુ !”

“સ્નેહીના સમારણા ! પ્રિયની યાદ ! અને મળેના મનની શુદ્ધાદ ! એ તો હૃદયમા જીવનભર સાથે તે સાક્ષેજ છતાં મ્હને અને ત્હને હવે એકેકના નામ હોઠે લાવવા અધિકાર નથી રહ્યો”

“કારણ ? શું પ્રેમી, અગર પ્રિય વસ્તુનું નામ દેવું, એ પણ એક પાપ છે ?”

“નહી, પરંતુ એને પૂજવો ! એ પાપ છે”

“વિનુ ! હું હજીય ત્હને પૂજી છું”

“પાપના પોટલા બાધવા ડિપા ! હવે તું મહારો પીકો, મહારં નામ, મહારં સ્મરણ, ચૂકી દે”

“શ્મા માટે ?”

“તું ત્હારે હૃદય-દાન અન્યને કરી ચૂકી છે. ત્હારા ઉપર હવે મ્હારો હક્ક નથી રહ્યો. મ્હારે મન હવે તું એક પરાધ-નાર છે, ત્હારો પતિવ્રતધર્મ તું ન મૂક ! પાપને પથે ન ચૂક ! અપવિત્ર ભાવના હવે હૃદયમાં ન ચૂક ! જગતમાં સતીની નામના મેળવવી હોય તો આ ન શોભે ! મ્હારો વિચાર ! મ્હારામાં પરાવાયલું મન ! કાઢી નાખ. એને સસમાર્ગે વાળ, જેના હાથમાં હાથ આપ્યો, એનેજ હવે પૂજ એમાંજ ત્હારો ઉદ્ધાર છે. પછી ભલે એ ઝેર હોય, તોય એમાંજ મન પરાવતા થીય ! પરાયામાં-મ્હારામાં અમૃત હોય, છતાં હવે એ ત્હારે કામતું નથી ”

“વિતુ ! મ્હેં એમના હાથમાં હાથ આપ્યો છે, કાંઈ હૃદયમાં હૃદય નથી મૂક્યું. અમારા પ્રેમની વચ્ચે ત્હારી મનહરણ મૂર્તિની, રમૃતિની આડી દિવાલો છે.

જીગરના તાર સંધાયા...ન તોડ્યા એ પછી તૂટે,
પ્રીતિના દોર બધાયા ન છોડ્યા એ પછી છૂટે
ગળામાં રત્નેહની સાકળ ..પડી ! તોડી નહીં તૂટે,
મછી એ પ્રિયની પૂઠે ભલે ! આ જીવગી ખૂટે.

વિતુ ! મ્હારા વિતુ ! તમે ક્યા-આ હૃદયબંધાથી અગ્નિવ્યા છો !

ધો, ધો, કરો, પણ દીલમાં ડબા પડ્યા, એ ના શીટે,
-કારી ગણાતા પ્રેમ-ધા . મરતા સુધીયે ના મીટે.
જે મન મળેલાં હોય જેની સાથ ! તેને જઈ મળે,
સરિતા તથ્ય જળ જોડે રહે ! એકજ સમુદે જઈ મળે.

હૃદય-અગીયે પ્રેમના બળ બધ બેગા થાય,
અણુધાર્યાં અકુરુ કૂટે એ નવ અટકાવાય.
અતરના ઉભરા છુપા અરસપરસ ઠલવાય,
અણુગમતી કો વાડ પર વેલી કયમ વિટળાય ?

વેલી પોતાની પસંદગીનીજ વાડે વિટળાય છે રનેહના બીજ
કુદરતી રીતેજ હૃદય-ક્યારીમા વવાય છે ”

“એ બધુ ખરૂં પરંતુ હવે થયું એ ન થયું થનાર નથી
માળીથી જો વાડ ઉપર વેલીને ચઢાવવામા આવી છે, એજ વાડ ઉપર
વોટખાઈ રેવામા એની શોભા છે ”

“એ કેમ અને ? ધી વિનાના લુપ્તા ક સારના કોળીયા કેમ બરાય ?”

“આવડે તો સર્વ કંઈ થાય લુપ્તા સ સારના ક સારમા રનેહ-ધીની
ધારા ખાડી, સ્નાદિષ્ટ બનાવવો, એ કામ પતિવ્રતા સુશિલ ગૃહીણીનું છે
જો તું ધારે તો તારા પતિનું ધર માંડી શકે એમ છે સ સારને સ્વર્ગીય
બનાવવો અગર તો વિષમય બનાવવો, એ બન્ને હારાજ હાથમા છે
તું ધારે તો મૂંઢે સહજમા ભૂલી શકે એમ છે ”

“ખોટી વાત. દાઝના દીલને ઠાલી ફિલાસો દેવાના આ બધા
શકા છે સ્ત્રીરીતને ફેરહાફ, અને લાયલાને મજનુન નહોતા ભૂલી શક્યા ”

“એ જમાનો જૂદો હતો હિપા ! આજ એ સમય, અને એ
સમાજ નથી રહ્યા.”

“હતા એ દૈવી દીલ ! અને એ પ્રેમના બીજ ! તો એના એજ
છે. એ તો નથી અદ્ભુતાને ?”

“ડિયા ! ડિયા ! આમ કહી . તુ મહને શુ કેવા માગે છે ?”

“એજ કે -ઓ વિતુ ! મહારા વિતુ ! વ્યાધ્યકાળની એ નિર્દોષ પ્રતિજ્ઞાઓ યાદ કર એગી યધ જતા, ઝૂરતા મહારા જીવનને અમૃતનું સીંચન કર”

“એ મહારા હાથના નથી.”

“તહારાજ હાથમા છે તહારા મનનો તું માલીક છે, મહારા મનની હું માલીક છુ”

“છતા પણ હવે એમ .”

“અચકાય છે શા માટે ? હું હજી પવિત્ર છુ મહારા રોમેરોમમાં તહારાજ નામ છે તન-મન-ધન ત્રણેય મહે તહારા ચરણોમા ધર્યા છે, હુ છેક છેલ્લે આરે બેરી છુ ચાત . આપણે બને દૂર-દેશમા નહાસી જઇએ ત્યા લગનની પવિત્ર ગાદથી બધાઇ સુખી થઇએ”

“ડિયા ! ડિયા ! નહાસી જવુ, એને તુ આગરજાણું માને છે ?”

“સત્ય રસતે જનારા (પાછળ) જગત્ની જીભથી લગાડાતા લાછ-નની દરકાર નથી રાખતા”

“પણ આપણે આ સત્ય માર્ગે કયા જઇએ છીએ ? પૂણ્ય-પથના પ્રવાસીઓ આપણે નથી”

“તો પાપ-પંથના બનીએ ગમે એમ પણ હુ તહારા વિના જીવી શકનાર નથી એ તો ચોક્કસ તુ મહને તહારી કર વિતુ ! ડિયાને એટલી મિલ્લા આપ”

“આ મિલ્લા નથી, પરન્તુ ભોગ છે.”

“નિરાગ કરશે તો છેવટ આત્મહત્યા કરીશ ”

વિતુ હવે મુગો થઇ ગયો ડિષા તેને ખમા ગ્રહી હતાવતા
ખોલી “ખોલ ! શુ જવાબ આપે છે ? ”

“ નહીં અને ડિષા ! જ્યારે સમય હતો, ત્યારે તારા માખાપને
ન સૂચ્યુ, ત્હને અને મ્હને કોઇને આટલુ કરવાનુ ન સૂચ્યુ હવે શુ ? ”

“ હજુય શુ ગયુ છે ? ”

“ હવે શુ રહ્યુ છે ? ડિષા ! વખત બહુ થઇ ગયો જરૂરી
ધેર જ કોઇ આવી લાગશે તો ”

“ બહે ! દુનિયાએ મ્હારી દરકાર નથી રાખી, તો મ્હે પણ
દુનિયાની દરકાર હવે છોડી છે ”

ડિષાએ વિનુનો હાથ પકડ્યો ‘ દરકાર જો હોય, તો કેવળ
તારી વિનુ ! જીવતદાન દે શરણે આવી છુ ” તેની આખમાથી
ખરખર આસુ ખગતા હતા

“ ના ના હુ પોને પતિત થઇ, ત્હને પણ પતિત કરે
નહીં અને ધડી બે ધડીની ક્ષયુઅગુર સ સાર-યાત્રાને માટે ત્હાર મ્હાર
ઉમયનુ નામ, કૂળ અને કીર્તિ કલકની નહીં થાય ”

“ મ્હારે માટે ત્હારા હૃદયમા સ્થાન નથી ? ”

“ હવે પણ હવે નથી ”

“ તુ મ્હને નથી મ્હાનો ? ”

“ આહુ છુ પરન્તુ પૂર્વની એ આહવાની ભાવનામા આજે મ્હોડુ પરિ
વર્ત થઇ ગયુ છે. ત્હારા લગન મ્હેલા ફૂ ત્હને કોઈ જુદી રીતે મ્હાતો હતો,

જોતો હતો, બોલાવતો હતો, આજ હવે એ દ્રષ્ટિ નથી રહી સમય ગયો છે, સજોગ વિપરીત છે વિવિ વિચિત્ર છે તું પરાધ-નાર ! હવે મ્હારે મન બહુન અરાખર છે”

“ઓ વિનુ ! વિનુ ! તું આ શુ બોલે છે ?”

“આ વિનુ નહી પરન્તુ એનું પવિત્ર હૃદય બોલે છે”

“હાય ! ત્યારે મ્હારા આશા-દુર્ગોત્તુ હવે શુ ?”

“હવે શુ ? કલ્પનાસૃષ્ટિમા ચણેલા ચણુતર અને સંયમ, એને લાગના શસ્ત્રથી જમીન દોસ્ત કરી નાખ હતું શુ ? અથુ શુ ? આપણે તો મહુ બહુ ! અને બલી બલી આશાઓ બાધીએ, પરન્તુ એ બધી પૂરી ન થાય”

“પરન્તુ મ્હારી આ આશા તો ત્હારાથી પૂરી થાય એવી છે”

“હવે શુ ? એ પૂરી થવાને આવત અધૂરા નસીબ લાઇ ન્હોતુ જન્મવુ”

“તો પછી વિનુ ! મ્હારા નામતુ હવે નાહી નાખજે”

ઉપા એકાએક ચાલતી થઈ વિનુ એની પાછળ દોડયો ઉરકે-રાયલી એવી એ કદાચ આત્મહન્યા કરી એસે એવો વિનુને શક પડયો.
“હબી રહે હબી રહે”

તે ઉધમા એકદમ ઉભો થઇ ગયો જાગી પડયો સ્વપ્નનો અંત આવ્યો તેના હાથમાથી ચોપડી સરી ગઇ તે આરણ્ય તરફ દોડયો.

- દ્વારમાં ઉપાની સાક્ષાત્ સત્ય અને જીવન્ત મૂર્તિ ઉભેલી હતી. તે રથબી ગયો.

પુનઃ-૩ જી.

“પાપને પથે”

૪૬(૦)૪૬

(અરવિન્દાની આત્મકથાનું અનુમધાન)

ધર્મ કલાકની ગળા પછી શ્રીપુરની ન્યાયસમિતિ
પાછી ગોઠવાઈ ન્યાયાધિપી પોતાનું આસન લીધું
પહેલોજ પ્રશ્ન મૃત શારદાના પિતા શેઠ સુમનચંદ્રને
પૂછાયો

“વાર ! સુમનચંદ્ર ! તમારા હાથમા અરવિન્દાની
અર્બણી કેવી રીતે આવી ?”

સુમનચંદ્રે વિમળા ત્રિપેની હાકીકત વિસ્તારપૂર્વક કહેવી શરૂ
કરી “મહાગ વ્ત્રાપારના ખાસ કામને અગે હું મુખ્ય ગયો હતો જે
રાત્રે હું શ્રીનગર પાછો ફરતો હતો, તેજ રાત્રે હું એક ભાડુની મોટરમા
બેઠી સ્ટેશને જતો હતો રસ્તે મહારા એક મિત્ર મળ્યા મોટર થોભાવી
મહે એમને માહે લીધા. તેઓ નાટક જોવાને માટે જઈ રહ્યા હતા
નાટકનું થીએટર આવનાજ મહે મોટર થેભાવી તેઓ અદ્યથી નીચે
ઉતર્યા એમના અભ્યાસહે મહારે પશુ મોટર ત્યાજ ઉભી રાખવાનું કહી
એમની સાથે હોટલમા જવું પડ્યું થોડી વારે ચહ-પાનાદિથી પરવારી
હું મોટરના પાછો બેઠો ડાઉનરે એ સ્ટેશને હાકી

અર જોઈ પછી મહે આ ઊકરીને અદ્ય જોઈ એના હાથમાની
ચિટ્ટી મહે વાચી. આ વેળાએ હું નિસતાન હતો ધ્રુવરનો આભાર

માની હુ એને ક્રીનમર લઈ આવ્યો, અને પેટની ઘીકરીની માફક ઉછેરી તે પછી એના પુનીત પગને મ્હારી પત્નીને દિવસ રહ્યા, અને શારદા જન્મી મ્હારી પાસે એ પત્ર, તથા લોકેટ અને હથ્થુ મેળુંદ છે "

x x x x

" વાંચ ! અરવિન્દા ! હવે તુ ત્હારા જીવન-કલિદાસને છેડે લાવ "

x x x x

'નાટક-કપનીના માલીકને ત્યાં એ પછી હુ રહેવા લાગી મ્હને કોઈ જાતનું ત્યાં હુ ખ ન્હોતું વારવાર શેઠના આગ્રહ હુ નવાનવા નાટકો જોવા જતી મ્હને એ જુગે છદ લાગ્યો અતે સ્વાર્થા શેઠે મ્હને આમનેમ સમજાવી, નાટકમાં નાયિકાની ભૂમિકા બજાવવા લલચાવી એના આભાર તજે દખાયલી હુ અધ થઇ એ રસ્તે જૂડી થોડાજ દિવસમાં મીસ અરવિન્દાના નામે હુ આખા મુમાઈમાં જાણીતી અને માનીતી થઇ પડી

આ નાટક-કપનીમાં હુ લાખો વખત રહી એક વેળા મોટરમાં બેસી હુ બહાર ફરી રહી હતી, એનામાં એક અનાથ નિખારણુને રસ્તે લીખ માગતી મ્હે જોઈ મ્હને એને જોઈ દયા આવી મોટર અટકાવી મ્હે એને પાસે બેલાવી એની દીન વાણી અને કાલાવાલાથી મ્હારું હૃદય પિગળી ગયું મ્હે એને મ્હારી સાથે મોટરમાં બેસાડી લીધી

મોટરમાં એણે મ્હને પોતાની જીવન-કથા કહી "બહેન ! હું એક ખાનદાન ક્ષત્રિય કુટુંબની કન્યા છું બાર વરસે મ્હારા લગ્ન એક ખીજવર સાથે થયા હતા પરંપરા પતિનું પાત્રજ માસ સુખ ભોગવ્યા પછી હુ રાદી તે પછી હુ પીએર રહેવા લાગી અહીં ત્રણ ચાર વરસ સુખેકું ખે હાથસૂકું ધાન અને આશિમાળો રોટકો ખાઈકાઢ્યા,

એ દિવસ હું ગામને ફરે પાણી ભરવા ગઇ અહીં ઇશ્વરનું કરવું ! તે મહારા અવળા નસીએ એક શ્રમિત અને તૃપ્તિ એવો કપડાની ફેરી ફરનાર ફેરીયો આવી અહીં મહારી પાસે તેણે થોડા પાણીની માગના કરી મહે એને પાણી પાતુ એણે મહે એ બદલ બહુ હું ના કહ્યા છતાં બહેન તરીકે સંબોધી પેતાની લુગડની ગામડી થી એક લુગડ આપ્યું પળીજ મહેને સમજાયું કે એ કેાઇ બધા પંદેશી-ફેરીયા હતો.

દયા કરવા જતા હું દડાઇ ગઇ મહારી સાથે પાણી ભરવા આવનાર પાડોશીએ મહારા બાઇ-બાબીને મરચું-મીઠું નાખી ન કરવાની વાત કરી નાખી સંજયનું કાગલુજીત લુગડ મેળું- હોવાથી મહારા બાઇ-બાબીએ મહેને ઘરમા ન ધાલી હું આખી ન્યાતમા પાવત્ર હોવા છતાં, નહારી ચાલની ઠંડ વગાવાઇ, નિન્દાઇ, અન હુલુલું થઇ ચૂકી. કેાઇએ મહેને આશ્રય ન આપ્યો એટલે આજ કંટનાથ નિવસ થયા આમ બીબા માગી પેટ ભર છું”

સુર ! ન્યાયાધીશ સાહેબ ! મહેને જે ખાચડીની દયા આવી. એજ દિવસે હું એને લઇ થીએટરમા ગઇ મહારો પાઠ હતો હજી શેઠ નહોતા આવ્યા, એટલે એને અદર અક પુરશી નાખી આપી બેસાડી, પહેલો બક પૂરો થતાજ મહેને બાબુ પડા કે શેઠ આવ્યા છે એટલે હું એને લઇ શેઠના ખાનગી આવાસમા આવી.

શેઠ ખુલ્લે માથે એક ગાલીચા ઉપર અટકી હુકો ગગડાવી રહ્યા હતા. મહારી પાછળ આજી એાદી એ અનાથ મિખારણુ-યુવાન બ્રાહ્મણ બાળ-વિધવા ન કેાચાતી ઉભી હતી મહે એને માટે શેઠને બે શખડ કહ્યા, એને આશ્રય આપવા શેઠે હા પાડી.

ખીજાજ દિવસથી મ્હે એને મ્હારી સાથે રાખવા માડી ગાતા વગાડતા અને નાચતા શિખવવા માડ્યું છ માસના સતત પ્રયત્ને એ સ પૂર્ણ કેળવાઈ નવી નટી તૈયાર થતા હવે શેઠનું મન મ્હારા ઉપરથી ઉતરવા લાગ્યું પેલી વિધવા કે જે હવે મીમ મેનાને નામે ભૂમિકા ભજવતી હતી, તેના માન વધ્યા એટલામા મ્હારે એક દ્વિધન-કુપનીના મેનેજર સાથે ઓળખાણ થઈ વાત ઉપરથી વાત નીકળતા તેણે મ્હેને પોતાની કુપનીમા આવવા લલચાવી હું પણ હવે અહીં રહેવા માગતી નહોતી તેમ શેઠને પણ નવી નટી મળતા હવે મ્હારી બહુ ગરજ નહોતી રહી

મ્હે નાટ્ય-કુપની છોડી હવે હું મીસ અરવિન્દાના નામ હેઠળ સીનેમામા એક્ટ્રેસનું સ્થાન શોભાવના લાગી અહીં મ્હે પાટો મ્હારા એક વખતના પ્રેમી મુમનને જોયો અમે બંને મળ્યા. પહેલા તો મ્હે એને દાદ ન દીધી પરંતુ પાછળથી મ્હારા મનને મ્હે મનાવી લીધું. મી ઈન્દ્રવદનને નવે નામે એ એમા એક્ટરનું કામ કરતો હતો અમે બંને પાછા પાપને પથે ચઢ્યા.

પરંતુ એટલાવાથી એ સીનેમા કુપની થોડાજ વખતમા ભાગી પડી. મ્હે પુછળ પૈસા એકઠો કર્યા હતા, એટલે હવે મ્હારો વિચાર નોકરી કરવાનો રહ્યો નહોતો કદાચ નિચાર આવના હું અને ઈન્દ્રવદન અહીં શ્રીપૂર આવ્યા ઈન્દ્રવદનના કહેવાથી મ્હારી પુત્રીને શોધવાનો રસ્તો મ્હેને માલિકાને. ધધોજી લાગ્યો કારણ કે મ્હોટા મ્હોટા લોકોના આમત્રણ મળે, ઘેર આવજાવ થાય, એટલે એમાંથી કદાચ પ-તો ભાગી આવે તદુપરાંત ઈન્દ્રવદને મ્હેને મ્હારી પુત્રી શ્રીપૂરમા છે, એવી ખબર આપી હતી, અને એને ભ્રષ્ટનેજ હું અહીં આવી.

શ્રીપૂર આની મહે ગાયિકાનો ધણો શર કર્યો ઇદ્રવદન મહારો એક રીતે એજન્ટ અથવા કનીશન-દલાલ, અને બીજી રીતે ધણી હતો અરુણકુમાર સાથે મિત્રતા પાળી મહારી મોહીની-જળમા એને ફસાવનાર એજ છે મહારા કલ્યાણીજ એ આ શેઠની પુત્રીને ઉચકી લાવ્યો હતો. પણ ખેશુદિની અમર કાંઈ ધાર્યા કરના વડુ થઈ જવાથી એનું મરણ નીપળ્યુ છે આમા એ તમજ હુ અને એકતરખા ગુહનેગાર છીએ ”

અરવિન્દાની આત્મકથા અત્રે પૂરી થઈ વિમળા અપવિત્ર મા-માપને ભેગી, પુષ્કળ રહી આપુ નવાવચ કબચને શુ શિક્ષા થાય છે ? એ સાબળના એકી નજરે ન્યાયાવિશના મુખ સામું જોઈ રહ્યું

ન્યાયાવરો ઇદ્રવદન તરફ જોઈ પૂછ્યું - મી. ઇદ્રવદન ! તમારે કાંઈ કહેવું છે ?”

“ મહારે કાંઈજ કહેનાનું નથી હતું હું કરેલા પાપના ફળ પામવા આતુર થઈ રહ્યો છું પણ મહારી છોટની એક પ્રાર્થના છે ”

“કહી દેયો ”

“હુ ગુહનેગાર છું પરંતુ મહારા જેટલીજ ગુહનેગાર આ અરવિન્દા નથી. એને આ અનીતિ, અન્યાયાર, અને આટલી હદ સુનીના પાપને પથે ઉતારનાર હુજ છું મહેજ એને પરણ્યા પતિનું ઘર છડાવી, રઝળતી મૂકી. આજ એ જે આ અધમ દશા ભોગરી રહી છે, એનો મૂળ કારણજીત હુજ છું મહારે પાપે એ નિર્દોષીની આની શયતાની ભળમાં ફસાઈ છે એના ઉપર રહેમ બતાવવામા આવે.”

“એ અમારે જોવાનું છે એ સિવાય બીજું કંઈ...”

“કાંઈ નહીં.”

“વાઝ ! તમારી અને આ અરવિન્દાની ઉમર શી ?”

“અરવિન્દાની બત્રીસેક હશે ! મહારી નો પાત્રીસ છે”

“અને વિમળા ત્હારી ?”

“એને લગભગ સોળાસુ જવુ હશે” સુમનચંદ્ર બોલ્યા

થોડીનાજ સભા શાન્ત રહી તે પછી ન્યાયાધિશ ઉભા થયા તેઓ બોલ્યા “ની ઇન્ડિવ્દન ! આ કેમમા તમારો હાથ વધારે છે. તમને જન્મદેશનિકાલની સગ કરનામા આવે છે અને તમારો તથા મમ જનો ભોગ થઇ પડેલી આ અરવિન્દા ! કે જે જાણે અમલે આવે ખોટું રસ્તે ઉતરી છે, તેની તન્હ હુ ઈયા બતાવી, (પોતાના પાપ, પસ્તાવો કરી ઘોષ નાખવા,) એને જીવે લા સુધી આમાન કારાગૃહવામની સગ કરમાવુ છુ ”

ન્યાયાધિશ ઉભા થયા અરવિન્દાની ટોટે વિમળા બાઝી પડી. અશ્રુભીની આખે અરવિન્દા બોલી, “જેઠ સુમનચંદ્ર ! મહારી વિમળા તમારે ખોલે છે એને તમારી પેટની પુત્રી મણીને પાળજો થોગ્ય સ્થળે પગલાવી સુખી કરજો ”

આટલુ બોલી આગળીએ પહેરેલી હીરાની વીટી તેણે ચૂસી લીધી. બગબર તેજ વખતે ઇન્દ્રનદને ન્યાયાધિશના ટેબલ ઉપર પડેલી પિસ્તોલ આપના પલકારામા ઉંચકી લીધી કોઇ એને ઝુટવી લે એ પહેલા નો એ લોહીયોહાણુ થઇ જમીત ઉપર તૂટી પડ્યો અને પાપામાઓ જોત-જોતામા એકબીજાના મરતા-મોઢા જોઇ આ લોકને છોડી ગયા, પોતાના પાપનો પસ્તાવો કરવા તેઓ ન જીવ્યા, ન રહ્યા.

✖

✖

✖

✖

✖

ન્યાયાધિશૈ અરવિન્દાની સંપત્તિમાથી અર્ધ સગકારમા સોપી, અર્ધ તેની પુત્રી વિમળાને નામે કરી વિમળાએ અપવિત્ર રસ્તે ઉપાર્જન કરેલું ધન ન સ્વીકારતા “પતિતોદ્ધાર” સમાજને અર્પણ કર્યું

જમીન ઉપર ઢળી પડેલી અર્ધમૃત માતાના શમ ઉપર વિમળા પડી અશ્રુપ્રવાહથી તે માતાના શબને આખરનું સ્નાન કરાવવા-ન્હવરાવવા લાગી. જ્યારે બીજી બાજુ જેના પેટમા ગોળી વાગી છે, એવો ઈન્દ્રિયદન છેવટના તરફડીવા મારી રહ્યા હતા.

પ્રિય વાચક ! અરવિન્દા વેસ્યા બની, પાપને પથે ઉતરી ! અને અને આવા ક્રમે તે મરી, એવું મૂળ કાગળ શું ? અયોગ્ય, લગ્ન-સંબધ ! અરવિન્દા જેવી અમળાજ્ઞાની આવી આત્મહત્યાએ માટે હિન્દુ-સમાજ શું તુ જરાયજરાપ્પર નથી ? કેજ એટલું જ નહીં, પગ્નું પૂરેપૂરું આ બગિદાન સમાજ ! ત્યારેજ ખાતર ! દેવાયલું છે, એ નિસશય છે

પ્રભો ! હિન્દુ-સમાજના આવા રાક્ષસી -હી-મધનેને લઈ પાપને પથે ઉતરી, અને આત્મહત્યા કરતી, આવી અભાગીની આર્ય-રમણીએને ઉગારે !

પુરુષ:-૪ થું.

“ઝેરની ખ્યાલી.”

ગભગ રાત્રિના દશ વાગ્યાનો શુભાર થયો હતો.
“મેઘદૂત” લખ વાચવા બેઠેલો વિનાયક દાર
ખવ કરવાનું જૂલો ગયો હતો ચોપડીના પાને
પાનામાં તેને ડિયાનીજ રમ્યમૂર્તિ આલેખાયલી
દ્રષ્ટે પડવા લાગી વાચતા એને ઝોડુ આવી ગયું.

સ્વપ્નમાં એને ડિયા સાથે લાખો વાર્તાલાપ થયો એટલામાં દાર
ઉઘડ્યા. નિતાયકની મળેલી આખ એકાએક ઉતરી ગઈ તે એકદમ
ખુરસીનાવી ઉભો થઈ ગયો. સ્વપ્નનો મિથ્યા બ્રમ તેણે સાક્ષાત્કારના
સ્વપ્ને જોયો. તેના પગ પાછા પડ્યા. દારમાં ડિયા । વિધવા ડિયા ।
અચ્ચૂપૂર્ણ આખે આવી ઉભી હતી.

“તુ ? ડિયા । અત્યારે અહીં ?”

ડિયા એક ડગલુ આગળ આવી ધરાધર વિનુની રહામે ઉભી
રહી “હા” તેનું મુખ આટલું કહેતાજ અવનત ઝૂકી ગયું

“શા માટે ?”

“તારે માટે વિનુ । બહાત । તારે ખાતર.”

“ડિયા । ડિયા । તુ દીવાની તો નથી મરતે ?”

“ખરેખર હા । તારા પ્રેમે મરતે જો પાગલપણામાં મૂકી દોષ,
તો એમાં આશ્ચર્ય જોવું કશું પશ્ચ નથી.”

“પરંતુ તું હજી કાલેજ પરણી, અને ”

“કાલેજ રાડી ” ઉષાએ અર્ધ બોલ ઉપાડી વીધા

“રાડી ? એટલે શું તું વિધવા મધ છે ?”

“હા મહારા પતિએ મડપમાથીજ મ્હને વૈધવ્યની બક્ષીસ કાઢી છે વિનુ ! તેથીજ હું અસારે ત્હારી પાસે આવી છું ”

“અફસોસ ! એકજ દિવસમા કેવું પરિવર્તન ! લગ્ન અને વૈધવ્ય ! ઉષા ! ધરમાથી રજા વગર આવી મોડી રાત્રે અહી આગતા ત્હને રહેજ પણ સંકોચ ન થયો ?”

“માતા-પિતા ઉમયની સ મતી લાઇનેજ હું અત્રે આવી છું ત્હને ઘેર બોલાવ્યો, પણ તું તો ન આવ્યા . એટલે .. પછી ”

“એક પારકા પુરુષને ત્યા તું ”

‘ પારકો ? વિનુ ! તું પારકો ? કે પોતીકો ?”

“એનો જવાબ ત્હાર અતર આપશે એને પૂછ ”

“એને પૂછ્યા જિવાય આ પગલું નથી ભર્યું ?”

“તો આને અન્યાય-માર્ગે આવવા હા પાડનાર ત્હાર એ અતર ! અપવિત્રતાના રનથી હવે રગાયલું અને રગદોળાયતું હોવું જોઇએ ”

“શા ઉપરથી ?”

“તું એક વિધવા છે એ ત્હને ખમર છે. નહી ?”

“કોણ કહે છે ?”

“માડાની માફક શું લવે છે ? હમણા તું પોતે બોલી, “કે હું” વિધવા મધ છું ” અને પાછી એટલીજ વારમા વિસગી મધ ?”

“તહાર મ્હો, તહારી યાદ, અને તહાર ધ્યાન, મ્હને હંધ અને આહાર બધુ ભૂલાવી નાખે છે હું વિધવા થઇ એમ મ્હે ક્યારે કહ્યું ?”

“તો શુ તુ સૌમાગ્યવતી છે ?”

“ના નથી પણ તેમ થવા તો આવી છું હોત ! તો વળી અહીં આવતેજ શા માટે ? બહુ નિચાર કરવો પડત”

“અરેરે ! આવી નાદાન, ઉમતી, યુવાનીમા વેધવ્ય પ્રાપ્ત થતાં તુ દિવાની થઇ ગઇ લાગે છે શિવ-શિવ-શિવ”

“વિનુ ! હું વિધવાયે નથી, તેમ દિવાનીયે નથી”

“તો !”

“કુમારી છું. પવિત્ર છું, પાગલ નથી, પણ ડાહી છું આ બધું હું સમજીને, સાચવીને, વિચારીને અને શુદ્ધિમા બોલુ છું”

“આવે વેશે, આવી રાત્રિએ ઘર-બહાર નીકળવાનુ શુ કારણ ?”

“તહારી ! મ્હારા જીવન-નૌકાના સુકાનીની શોધમા વિનુ ! સમાજ એમ માને છે, કે હું વિધવા થઇ છું” હું માનતીજ નથી. મ્હારા પિતા ન્યાતબહાર રહી મ્હારા પુનર્લેખ કરવા તયાર છે તુ મ્હને સ્વિકાર મ્હારો હાથ ઝાલ મ્હને તાર” ઉપાએ ધુટણીએ પડી, અશ્રુપૂર્ણ આખે કાનાવાલા કરતા વિનાયકના અને હાથ પકડી લીધા

“એ વખત હવે વહી ગયો છે એ ભૂત-પૂર્વ અમૃત-ચોષડીયુ હવે આજે નથી રહ્યું.”

“એમ કા બોલે છે ? બાલ્યકાળ ભૂલી ગયો ?”

“તુજ કહેને કે ભૂત-કાળ કોણ ભૂલ્યુ છે ? છતાં એ બધાં સોનેરી શમણાએને અસારે ન સમાર. આપણા જીવન-વારિના પ્રવાહો જુદી જુદી દિશામા વળી ગયા છે. મ્હને માફ કર.”

“ મહને ભૂલી ગયો ? ”

“ ભૂલ્યો નથી, અને લાગે છે, કે ભૂલી શકીશ પણ નહીં છતાં ભૂલવા હવે દૃઢ નિશ્ચય છે મનને માગી-મનાવી એજ માર્ગે વાળી રહ્યો છું હૃદયમાથી તારી રમ્ય મૂર્તિ દૂર ખસેડવા મથી રહ્યો છું ”

“ વિદુ ! મહે લાચારીથી લગ્ન કર્યાં, એ તહને ન મર્યું ?
એથી તું રીસાયો છું ? ”

“ એ તો નરીમના ખેલ છે એમા આપણે શું કરી શકીએ ?
પરંતુ હવે હું તહને પહેલાની માફક ચાહી શકનાર નથી. ”

“ કેમ ? ”

“ તું એક વખત વરી ચુકી છે. ”

“ સમજી ! હું વિધવા છું, એજ વિચાર તહને ડગમગાવે છે ?
નહીં વાર ? ”

“ નહીં ! ધર્મ અને પ્રભુ મહને ડગમગાવે છે. તું મહને મહારા નિશ્ચયમા ડગમગાવે છે ગર્ભ કાલે તારા લગ્ન થનાર છે, એ જાણ્યા પછી મહે મહારા વિચાર અને બાવના ફેરવ્યા છે. હું તહને ખુદેન તરીકે મહાવા અને પૂજવા સકલ્પ કરી ચૂક્યો છું મહને હવે એમાથી કૃપા કરી પાછો ન હઠાવ ”

“ એ એમજ છે, તો પછી મહાર શું ધાર્યું ? ”

“ પ્રાણીમાત્રની ચિન્તા પ્રભુને છે આપણુ ધાર્યું, કશું થનાર નથી મનના મતોરથ એના ચરણે મૂક મહને સજવું મહે કરી નાખ્યું, હવે તહને સજવું તું ફેડી લે. ”

“ વિતુ ! મહે ત્હારે માટે આવું ન્હોતું ધાર્યું ? ”

“ મહેને પશુ આવેા પ્રસંગ આવશે, અને આવી કસોટીમાથી પસાર થવું પડશે, એવો વિચાર શુદ્ધ ન્હોતો આવ્યો. પરંતુ લાચાર ! પ્રભુને જે ગમ્યું એ ખરૂં ! એને હરખ-સતોષ કરી હવે નકામા હૈયા બાળવા શા કામના ? ”

“ જો ત્હારે આમજ કરવું હતું તો પછી ”

“ મ્હારી જરાય ઇચ્છા ન્હોતી, અને નથી, છતાં હું સર્વશ અને ત્રિકાળજ્ઞાની ન્હોતો સમજી ? ”

“ વિતુ ! વિતુ ! તો શુ તું એમ માને છે કે મ્હારા ખરેખરા લગ્ન લેવાયા છે ? સાચું બોલ ! હું પરણી છું ? હું રાડી છું ? ”

“ હું તો નથી માનતો ”

“ તો પછી સમાજની નજરે તું કા જીએ છે ? એની નજરે હું વિધવા છું પશુ ત્હારી નજરે, પ્રભુની નજરે તો પવિત્ર છું હજી અવિવાહિતજ છું ”

“ છતાં પશુ . ”

“ લોકલગ્નથી ડરે છે ? ”

“ નહીં ”

“ તો પછી ? ”

“ ઇશ્વરથી આ પાપમા પરવરતા કોણ જાણે કેમ ! મ્હારી હિંમત નથી ચાલતી એનું કારણ હું જાનેજ નથી સમજી શકતો. મ્હારું માયું બમે છે મન મુઝાય છે શરીરે કપારી છૂટે છે શુ કરવું ? કશું સમજતું નથી. ત્હને સમજતું હોય તો સમજાવ. મ્હારી તો અક્ષય આમા કામ નથી કરતી. ”

“આ પાપ છે ?”

“અલ્પત્ત ! ઉપા ! ત્હારો અવિકાર ! ત્હારા કમનસીમે હવે મર્યો છે. ખુદન ! એક બધુ તરીકે ત્હારો હાથ ઝાંતવા હુ તૈયાર છુ”

“એમ ન બોલ ! હું તો હૃદયમા ચોવીસે કલાક ત્હારીજ છબી પધરાવી એને પૂજતી આવી છુ, પૂજુ છુ, અને આ જીવનભર પૂજશ આ દેહ અને દીલ ત્હારાજ છે, અને ત્હારાજ રહેશે ઉપાએ વિતુને ચત્તે જીવન સમર્પ્યુ છે. પછી માર કે તાર ! ત્હને જેમ ગમે ! શોભે ! એમ કર”

“ઉપા ! ઉપા ! હવે તુ આર્યાવર્તની એક આદર્શ આર્ય-બ્રાજ વિધવા છે બરથારનુ સ્થાન બ્રાતાની ભાવનામા ફેરવી નાખ વિધિની વિચિત્ર લીલાને ભાવે અભાવે વેઠી લે ધર્મ-જીવન ગાળી, ચિત્તને ! સસારના વિપત્તી પ્રેમમાથી, માયા મોહમાથી વાળી, મ્હારામાથી છૂટુ કર પ્રભુ-પ્રેમમા જોડ તુ એક પરાયા પુરુષની અર્ધાંગના-જગતની દ્રષ્ટિએ થઇ ચૂકેલી છે વિધવા છે હવે ત્હારે મને હુ ભાઇ બરાબર છુ મ્હારો વિચાર સરખો ત્હારે ! અને ત્હારો વિચાર સરખો મ્હારે ! કરવો એ પણ હવે એક પાપ છે ખુદન ! પાછી વળ ! જા અબળા-જન્મનો ઉદ્ધાર થાય, જીવ્યુ સાર્યક થાય, એ કર્તવ્ય હને ત્હારે માટે ઉત્તમ છે”

“ઉદ્ધાર અને સાર્યક તો માઆપે ક્યારનાય કરી નાખ્યા છે હવે શુ બાકી છે ?”

“આત્મ-કલ્યાણ આત્માને ઝોળખવો એટલુ શીખી જા એટલે પછી બસ. બીજુ કશુ કરવાનુ ત્હને નહી રહે તુ દેવી થઇ દિવ્ય-ધામમા ચાલી જશે.”

ભાગ ❀ ઝેરની પ્યાલી ❀ ખીલે.

તા હડીલાન છ મહાદાસ. છુદસેવર અને પંડીશર.

“શ્રી નવજીવન પુસ્તકાલય” ટાવર રોડ-સુરત.

“એને મારે શહેને બે શબ્દ કહ્યા” (વંશુ મારે જીઓ પૃષ્ઠ ૨૩)
(અ.વિન્હાની આરમ્ભથા)

“અને તું .”

“હું ? મ્હારે માટે પૂછે છે ? હું આ જીવન અખડ બ્રહ્મચર્ય-વ્રતનું પાલન ! ત્હારે ખાતર ! ઉપા ! ત્હારા પવિત્ર પ્રેમને ખાતર ! કરીશ સુગેા આત્મભોગ ધરીશ એમાજ મરીશ, અને જીવનની છેલ્લી પળે ઇશ્વરને એજ સ્મરીશ, કે સદ્ગુહિ મૂકી સદાસર્વદા સન્માર્ગેજ પ્રેરે. આ જન્મે નહીં તો અતરની અભિલાષ આવતે જન્મે પૂરી કરે !”

“એટલું બધું ?”

“પવિત્ર-પ્રેમને ખાતર એ ભોમ વધારે નથી ”

“તમે દેવ છો વિનું ?

“તો તુમે દેવી ચા મ્હને બૂલી જા ”

“મ્હારાથી દેવી નહીં થવાય તેમ મ્હારે થવું થે નથી પુરૂષના હૃદય કરતા પ્રમદાના કાળજી કામળ કલા છે, તે ખોટું નથી. તમારા જેવો દેવી અશ ! સ્વાર્થલાગની ભાવના ! અને મન સયમ બધામા તે ક્યાથી હોય ?”

“બહુ થયું પાપને પથે તું તનમાં નહીં પણ મન-વચનમા તો ઉતરી ચૂકી છે મ્હને સાથે ન ઉતાર. તું અહીં વધુ ન થોમ .. નહીં તો કદાચ...”

“નહીં તો શું ?”

“હું પણ ત્હારી સાથે બૂલ કરી બેસીશ મહામુશ્કેલીએ સંયમ કેળવી, મન મનાવી, રોકી રાખેલા પ્રેમ-પયના ઉભરાને વેગ નહીં અટકાવી શકીશ ”

“તેમા શું થઇ બધું ? ઉભરાવા દે ! બલે ઉભરાય આપણે બંને સાથે બૂલ કરીશું ? બૂલા પડીશું બટકીશું શીટકારાઇશું. અને એની શિક્ષા પણ સાથેજ સહન કરીશું. તમે પૂરૂષ થઇ આટલા બધા ડરો છો શું ? હું અખળા ! આટલી બધી હીમત-રાખુ હું ને !”

“તું રાખે કારણ? તું હવે પરવારી ચૂકી છે જગત્ના-સ સારના બધોથી તું હાથ ધોઈ ચૂકી છે ત્હને તો હવે ઉપર આમ અને નીચે ધરતી છે પરંતુ મ્હારે તો હજી ”

“હુનિયામા રહેવું છે, ન્યાતની દરકાર છે ધર માડવું છે ”

“ઉપા! તું એવું અવળ અવળું ન બોલ હા! પરંતુ જાણી બેઠને પાપ કરવું એ કોણે કશું? જાણના છતાં બુન કરવી, અને પછી પાછળથી-પસ્તાવું, એને શું તું પસંદ કરે છે?”

“તો તુંજ કહે પ્રેમ વિનાનું પરણવું, અને સ સાર માડવો, એ પણ શા અર્થનો? શું તું પણ આ પવિત્ર પ્રેમને પાપ માને છે? મ્હને અપવિત્ર અને કલ્પકીની માને છે?”

“નહી મ્હારો અતરાતમા ત્હને એક પવિત્ર કુમારીકાની દ્રષ્ટિએજ જુએ છે મ્હાય છે પૂજે છે પાનું ઉપા! ને હુનિયામાજ રહેવું હોય, ન્યાતની દરકાર હોય, લોકની આખે ન ચઢવું હોય, આ જગત્મા નામ પાછળ નિર્મળ કીર્તિ મૂકી જવી હોય, તો વિવેકને ખાતર, લાજને ખાતર, કુળ-મર્યાદાને ખાતર, સમાજના નિયમો પાળવા પડશે”

“હુ કીર્તિ-ભૂખી નથી હુ તો કેવળ પ્રેમનીજ ભૂખી છું મૂઆ પછી પાછળ ગમે એમ થાય એ મ્હારે નથી જોવું જગતને મોઢે કાઠ ઢાકણુ દોડુ છે? આપણી પીઠ પાછળ હુનિયા શું બોનગે? એ આપણે જોવા અને સામળવા નથી રહેવું”

“છતાં ગમે તેવી પણ તું એક આર્થ માળ-રિધવા છે પુનર્લગ્ન કોને માટે? જે પોતાના મનને ન મારી શકે એને માટે”

“ મહને આમ હતાશ ગા માટે કરે છે ? ”

“ સમાજ શુ કહેશે ? ”

“ એને ઠોકરે મારો. ”

“ કપૂચ ત્હારા માથાપ, સગા-વહાલા એ બધાને પૂછ્યુ ? ”

“ માથાપની મજુરી મેળવીનેજ અહીં આવી છું સમાજવાલા કોઇ બીજા છેજ નહી છતાં પણ હશે, અને જો તેઓ મ્હારી આંડે આવશે, તો મ્હારા સ્વાર્થને ખાતર હું એ તમામને પણ તજીશ કારણુ ? દુનિયા આખી સ્વાર્થો છે તો પછી મ્હને એકલીનેજ નિ સ્વાર્થો બનવું કેમ પાલવે ? ”

“ ત્યારે તુ મ્હને નથીજ ભૂલી શકતી, એમનને ? ”

“ આ જન્મમા તો કદાપી નહી ”

“ ડિવા ! તુ મ્હને ખાતર જીમતી વ્હાય છે ? ”

“ એવી શકા પણ શા માટે ? ”

“ પવિત્ર પ્રેમથી વ્હાય છે ? ”

“ હૃદય ચીરી ખાત્રી કરો ! ક્યાં તો તમારા દીલને પૂછી જુઓ ”

“ તો આપજે એકએકને સહાને માટે ભૂલી જઇએ, અને આ ભૂલ કરતા અટકીએ, એવો કોઇજ રસ્તો ત્હારી ધ્યાનમા નથી ? ”

“ ના એક છે .. પણ એ તો ”

“ કયો ? ”

“ મરીએ, તોજ ભૂલીએ. ”

“ બરાબર છે ડિવા ! હવે હું ત્હને સ્વિકારવા-મ્હારી કરવા તૈયાર છું ”

“ તો પછી વાર શા માટે ? ”

“ પણ રામચંદે સીતાના પતિવ્રતપણાની પ્રતિતિ અગ્નિ-પ્રવેશે કરી કરી હતી, એ ત્હને સાંભરે છે ? ”

“હા.”

“તો હું પણ તારી આત્મશુદ્ધિ જોવા ચાહું છું તારા પવિત્ર પ્રેમની પરીક્ષા કરવા ઇચ્છું છું.”

“પ્રતીતી કર. હું પરીક્ષામાં બેસવા તૈયાર છું.”

“તો જરા બેસ હું આ આવ્યો.”

x x x x

વિચારચરત ઉપાને સાજા છોડી વિનુ અદરતા ખડમા ગયો થોડી વારે તે બહાર આવ્યો તેના ઉમ્મરેરાયલા હાથમાં એક કાચની પ્યાલી હતી તેમાં કેાક ધાણી જેવો પ્રાણી પદાર્થ હતો.

“ઉપા ! આ શું છે ? એની ત્હને ખબર છે ?”

“ના.”

“ઝેર.”

“હે ? ઝેર ? એ કયાથી આવ્યું ?”

“કાને તારા લગ્ન થનાર છે, એ સાબળતાજ મ્હારે જીવન સંહારવા હું એ ગાંધ પરમન્નિ લઈ આવ્યો હતો.”

“એ મ્હને શા માટે આપે છે ?”

“લે મ્હને બૂલવાનો આ ઉપાય પી મ ચાલ ઉતાવળ કર.”

“પરન્તુ કાંઈ કારણ ?”

“તું મ્હને સદાને માટે બૂલી જાય, એટલાજ માટે મ્હારે સ્મરણ કરી તારો વિમલ-વૈધવ્ય-ધર્મ ન ચૂકે, એટલા માટે.”

“પરન્તુ મ્હારે તમને બૂલવાજ નથી તેતું કેમ ?”

“તો પવિત્ર પ્રેમની કસોટીને ખાતર ! આ પ્રેમની પ્યાલી પી જ.”

“વિનુ ! બહાણા ! આ શા ગાડા ! આવી ઉગતી યુવાનીમા એવા તે આપણે શા સસાર-મુખ ભેગળ્યા ! શા લહાવા લૂટી લીધા ! શું ધરાયા ? કે મરવું ગમે ? અરે ! શય્યામા પડેલા એ સી વર્ષના વૃદ્ધને પણ શવ તો બહુજ બહાણો હોય છે ”

“બસ કર ! હવે મહને કહેવા દે, કે તુ મહારા સાચા પ્રેમની પ્યાસી નહી, પરંતુ વિષય અને મોહની દાસી છે પ્રેમધૈલી નહી, પરંતુ મોહધૈલી છે પવિત્ર પ્રેમના પથીઆ તો જરૂર પડતા એકેકને માટે પોતાના પ્યારા પ્રાણુ પણ પાચરી શકે છે પ્રાણુ-વિસર્જન એ એને મન શી વિસાત ?”

આટલું કહ્યું છતાં ડિપાની દિમત એ મોઢે માડતા ન ચાલી વિનાયક તો કેવળ એનું પછીજ જોના માગતો હતો. પ્યાલીમા ઝેર નહોતું કેવળ સાદું પાણીજ મરેલું હતું છતાં ડિપાને એ ઝેરજ માસતું હતું તેનું દીલ ડગમગ થતું જોઈ, વિનાયક બોલ્યો

“લાવ ! લાગથી ન પીતાય, તો હું પી બતાવું મહને એ આપી દે.”

“ના ના વિનુ ! હું લહને ખરેખર ! મ્હાલું છું પણ પણ .”

તે પ્યાલી તેણે વિનાયકના હાથમાથી કપને કરે લીધી, પરંતુ હોઠ પાસે લાવતા કુંજવા અને ગનગવા લાગી તેની વાણી અચકાતી હતી.

“યોભા ! તુ એકથી મરતા અચકાય છે ત્યારે આપણે બંને સાથેજ પીએ ” બોલતાજ વિનુ પાસેના ખડમા દોડ્યો એક બીજી પ્યાલી લઈ આવ્યો. તે મોઢે માડતા બોલ્યો, “જો હું પી બતાવું...”

વિનુના હાથમા ઝેરની પ્યાલી હતી એને મગ કાઢક લાલાશ ઉપર હતો જોતજોતામા વિનુએ તો એ ઝેરની પ્યાલી મોઢે માડી, એક છુટડો ભર્યો પછી પાછી ટેમન ઉપર મૂકી દીધી

હાથમા ખોટી પ્યાલી છે, એવી ઉપા ધડાબર મિસ્ત્રાગિત નયને એની આ હિમન તરફ જોઈ રહી ઝેરની અસર થવા લાગી થોડીજ વારમા વિનુ માથે હાથ ત્થ જમીન ઉપર ખેસી ગયો

હવે ઉપાનુ ધૈર્ય ખૂટયુ તેણે પાણુ વિનુનું જોઈ પોતાની પ્યાલી કઠમા ખાલી કરી દીધી પણ તેમા તો પાણી હતુ જમાન ઉપર પડ્યો વિનુ ખડ-ખડ હમતો ખોપ્યો, “સ કે ? ઉપા ત્હે પીધુ તો ખર, પણ એમા ઝેર ન્હોતુ ખર ઝેર તે મહત્ત્વ પી ખતાવ્યું છે ત્હને તો પરીક્ષા કરવા ખાલી પાણી ભરી આપ્યુ હતુ ”

વિનુના આ શબ્દે ઉપા ચોક્ક તે ગદગદ કંઠે બોલી “હે ! શુ ? સારે હુ અભાગીનીને ત્હે ઠગી !”

“નહી, ત્હારે દીલ જોણુ હતુ, ને જોઈ નાખ્યુ ”

“તો વિનુ ! શુ તુ અમ કારે છે કે હવે ઉપા ત્હારા વિના આ દુનિયામા રહેશે ?”

“એ હવે ત્હારે નથી જોણુ ”

“નહી એ પણ જોગે જા ઉપા ત્હારેજ ખાતર જીવી છે, અને ત્હારેજ માટે ! ત્હારી પૂઠેજ હવે મરશે ”

ટેમલ ઉપરની ઝેરની પ્યાલી ઉપર તેની નજર પડી તેમા થોડો ભાગ હજી રહી ગયો હતો ઉપાએ તે ઉપાડી “જો.. વિનુ એજ ઝેરની પ્યાલી, ખરેખર -

પ્રીતિના પથની વચ્ચે રહ્યા કટક તરે ફાલી,
ગૂમાળ્યા પ્રાણુ, કષ્ટ પગલ બન્યા એ પથ પર ચાલી
પરણુવું પ્રાન વિણુ એથી પ્રભુની વાટ છે વ્હાલી,
પરસ્પર પ્રેમઃ ખાતર પીવાતી ઝેરની પ્યાલી

થોભ ! ત્હારી ઉપા ! ત્હને ખરા દીલથી મ્હાય છે, એ જોયા
વિના, તું ન જઈશ ”

તે ઘુટણીયે પડી ! આખો મીઝી દીધી હૃદયમા શ્રીપતિતું ધ્યાન
ધરી તે મ્હોટે સ્વરે બોલી, “પ્રભુ ! આ અભાગીની ઉપાની છેવટ
એકજ યાચના અને અભિનાયા છે, તે પૂરી કરજે

આ જન્મમા આપ્યા ન પણ આગામી-જન્મે આપજે,
જોડી વિનાયક તે ઉપાની હે પ્રભો ! તું સ્થાપજે
આશબયા મરીઝિછ એની નાવ નોધી રાખજે,
અભિલાષ અતરની પૂરી તું એક વેળા પાડજે ”

વિનાયકને હજી ઝેરની અસર બહુ-પ્રમાણમા ન્હોતી થઇ ઉપાને
આત્મહત્યા કરતી અટકાવવા તે જમીન ઉપરથી ઉઠ્યો વિતુના
આત્મમતને ઉપાનો માયાવી પ્રેમ હવે અદ્રશ થયો હતો પવિત્ર પ્રેમથી
એવું હન્ય હવે ઉતરાઇ રહ્યું હતું. ઉપા એ પ્યાલી મોઢે માટે તે પ્હેલા
વિનાયકે તે ઝૂટવી લીધી

“થોભ ! ઉપા ! ત્હાર હજી મરવાની વાર છે ”

વિનાયકે એ ઢોળી નાખી ઉપાના મુખમાથી “ અફસોસ ! ”
એવો ઉદ્ગાર બહાર પડી ગયો વિતુ પુન લથડી પડ્યો. મરતા પ્હેલા એ

ડિયાની આખ ઉઘાડતો ગયો પવિત્ર પ્રેમ શુ છે ? કોને કહે છે ?
એ સમજાવતો ગયો.

ડિયા એના અચેતન શય ઉપર પડી ખૂબ રડી વિનુની જીમ
ખેચાતી હતી. ડિયા બોલી 'વિનુ ! વિનુ ! આ શુ કર્યું ?'

"કૂળ કૂખ .કીર્તિ સાચવજે "

'ડિયાએ એના મોઢા ઉપર પાણી ઝાટ્યું અને કંઈક શુદ્ધિ આવી

"વિનુ ! મહારા વિનુ ! ડિયાને ખાતર તુ મરી શકે છે, અને
ડિયા ! વિનુને ખાતર નહીં ? ના ના જ્યા વિનુ ! ત્યાજ ડિયા !"

"પાણી " વિનુના મુખમાથી ઉગ્યાર નીકળ્યો

ડિયા માહેતા ખડખડા પાણી લવા દોડી સફેદ સોમલની ભુકીની
પડીકા પડેની ડિયાએ ત્યા જોઈ એના હજીયો યોડી દરા મ્હોળી
રહી હતી તુર્ત તે ડિયાડી પાણીમા નાખી પ્યાલી ભરી એ વિનુ પાસે
લાવી વિનુના સુકાતા મ્હોળા તેણે પાણી મૂડ્યું મુખમા પાણી પડતા
વિનુએ જરા આખ ઉઘાડી તેને યનાવતા ડિયાએ પેલી નવી યનાવેલી
ઝેરની પ્યાલી કઠમા ખાધી કરી દીવી

"ડિયા ! ડિયા ! આ શુ કર્યું ?" બળાકારે વિનુ આટલા શબ્દ બોલ્યો

"તારી પાછળજ આવુ છું વિનુ !"

હવે વિનુના હૃદયમા ડિયાનો પ્રેમ ઠર્યો તેણે ઉઠાને ફાફા
માર્પા. ડિયાને હજીયો ઝેરની અસર નહોતી થઇ તેણે એને ઉભો કર્યો
લથડીમા ખાતા વિનુની આખમા પાણી હતા તે બે હાથ લગાવી બોલ્યો.

" ડિયા ! ડિયા ! તુ હવે દેવી થઇ છે, સત્ય પ્રેમનું રહસ્ય
સમજી છે, આવ ! મરતી વખતે તારી આજ્ઞા હું પૂરી કરું. "

“ શુ આપ મહને સ્વિકારો છો ? ”

“ હા, આવ કવળ એક ક્ષણને માટે વિધવા ટળી સૌભાગ્યવતી થા આવ, અતરની અભિલાષા આપણે જ ને મરતી વખતે પૂરી કરીએ ”

મધુરી લીલા ! કેટલી અગમ્ય ! મરતા વિતુના દિલમા વિશ્વેશ્વરે વાસો કર્યો તેનુ દીવ પદ્માયું પવિત્ર એવી ઉષાની આખમા હર્ષાશ્રુ આવ્યા તે દોડી વિતુએ તેને છાતી સરસી માળી એક છેવટની ચુમી લીધી

તેજ પળે ને પછાડાધ પડ્યો. ઉષા મરતા મરતા વિતુને વરી રડતી ઉષા હસતે કુખે મરી વિતુના ગળની ઉપર તે પશુ શમવતુ થઈ ઢળી પડી

વિતુન્ય પોતાને પ્રાણ છોડ્યો, તે પછી તેજ કલાકને અંતરે ઉષા પશુ આ લોકથી નીકળી ચૂકી ઉભય પ્રેમીઓ એક પળ વારને માટે ખુણી, પ્રભુ-પથે સગયા મૃત ઉષાને એક હાથ વિતુના કકમા પેરાવાય્યો હતો, જ્યારે બીજો તેના હૃદય ઉપર હતો

એકજ જગાએ, એકજ રીતે, અને એકજ વખતે આ ઉભય પ્રેમના પ્રવાસીઓ એક સાથે ચિર નિદ્રા લેવા સૂતા સૂતા એ સૂતા પુન ન ઉઠ્યા. જગતે એમના પૂણ-નન્ન એ પછી ફરી ન જોયા

વાચક ! સમાજને ખાતર ! પોતાના પ્યારા પ્રાણો પાથરતાં આવા દૈવી દપતી-યુગલની ઉપર એક અશ્રુ તો અવશ્ય વેર !

પુષ્પ:-પ મું.

“ ગર્ભવતી વિધવા. ”

— ❁ ❁ ❁ —

કની એક પુત્રી શા દાના મરણથી મુમતચદ્ર
શેઠો એવે તા મજાક હૃદય વાત લાગ્યો, કે
તેનું મન વાગ - નાચાટા ઉડી ગયું વ્યાપારમા
હવે વાખના પારકુમર થતા નાગા તની એક
માત્ર અચા દી વિખળા હતી

નિસે દિસે વિખળા એક રહી નક યુવાનીના પગડાં આ ચઢી
રહી હતી શાન્દાના અને વિખળાના મા-આમના તામ ધા ઉપર
મુમતચદ્ર તના લગ્ન થવા તોાર થનો હતો કાનણ તેની લથડની
જતી દેહને હવે તેને બહુ મર મો ન્હાવે લો

વિખળાને ૧ માનક ભેદન - જે કાષ્ટ પામ વુ એન હેય
તો એક માત્ર ત્રિપુન નાતમા પાકી આખી ન્યાતમા વિખળા એક
હલકી વેશ્યાની પુત્રી છે એમ ચર્ચાઈ ચૂકયુ હતુ શેઠ આવી હનકી
જાતને પોતાને ત્યા અશ્રય આપ્યો, એ મદ્ય લેમને ન્યાતપ્હાર
મુખ્યામા આઠવા દના ચાતિનો એક પણુ યુવાન વિખળાનો હાથ ઝાલી
ન્યાતપ્હાર રેવા હિમત કરતો ન હતો.

આખરે વિમળાની પનદગી, અને અનુમતિથી શેડે એક ગરીબ ન્યાતના યુવાનને ધરત્ર માધ તરીકે રાખી, તેની સાથે વિમળાના લગ્નનો પ્રમથ કીધો આ યુવાન વિમળાના સ્વરૂપ ઉપર નહી, પરંતુ તેના પૈસા ઉપર લગ્નચાચો હતો તે વિમળાન નહી, પરંતુ તેના અઠળક વારસાને પરણ્યો હતો.

તેના ઉપલક્ષીઆ કૃતિમ પ્રેમમા અગ્રાધ જઈ, વિમળાએ પરણવાની હા પાડી પરંતુ પરણ્યા પછી નિમિત્તપ્રગલ્ભીને બનતી રાશ ન આવી બાકુની પ્રેમ તે કયા સુધી નભે ? એક વેળા એકાન્તમા પોતાના પરણ્યા પતિથી અમતુટ જેવી વિભાજ નોઠસી-પાછા પિતાની પાસે પેતાનુ અતર દુખ રડી રેડે બીજેજ નિતે એ લગ્નમાધે બે ચાર કડવી-મીઠી સંભળાવી દીધી આજમા ની અર્ધજીવ અગ્રેજ કૃપાનણી પામેલા એ યુવાનને પિતા એકદન "છોડ" મા તે તેજ જો વિમળા અને તેના ધરત્રે હોડી ચાલ્યો ગયો.

વયાવૃદ્ધ સુમનચંદ્રના દીનતા આથી કમી-ત્રા પડ્યો વિમળાના દુખે ને મારો પડ્યો વિમળા પોતાના પાલક પિતા પાસે બેસી આખો વિવસ આસુ જાતી શેડે પોતાના એક વિશ્વાસુ માણસને વિમળાના પતિન સમજાવીને પાડા લાતા મોડર્યો એક માસ નીકળી ગયો શેડના વિશ્વાસપાન સુનીમ લાખે રખતે સ્નાન સમાચાર લઈ પાછો ફર્યો.

"કેમ ? રાજી ના રહી ખમર ?" શેડ પધારીના સૂતા સૂતાજ પ્રશ્ન કર્યો

"દૈવ શંકુ લાગે છે" રમણુલાન વિશ્વાસ નાખ્યો

"કેમ ? વિમળચંદ્રની (વિમળાનો પતિ) કશી બાળ ન મળી ?"

"મળી છે, પરંતુ એ ન મળ્યા જેવીજ."

“એમ કેમ બોલે છે ?”

“તારે શું કહું ? અચાનક મોટર નીચે આવી જતા પરમદિવસે એમણે સસાર-માત્રા પૂરી કરી છે ”

‘ ઓહ્ ! પ્રભુ ’

વિમળા પ્લગ ઉપરથી ઉઘડી તંદે પડી શેઠના કહેનાથી રમણલાલ તેને શુદ્ધિમાં લાવવા માંડ્યા હતા એ વખતે શેઠને જમ આરામ થયો

વિમળા પોતાના કનનસીમ ઉપર આખો વિસ રડવા કરતી સુમનચંદ્રે આ બાળવિધવાનો સોભાજવેશ ન્હાતો ઉતરાડ્યો છતાં તેઓ જુના જમાનાના મણુમ દોષ, ધર્મચ્યુત અને સુધારના દુરમન હોવાથી વિમળાના પુનર્લસે કન્વામાં નહેતા માનતા “કેમ શું કરે ! તારા નસીબને વા” કહી તરો વુનાન વિમળાને મિનલ વચ્ચવ્યવસ્થાન પાલન કરવા સુદબોધ દેતા

રમણલાલ શેઠની મિત્રતાને તમમ દીસાવે અને યુવાન વિમળાનું દુઃખ દૂર કરવા તેણે શેઠને એક વાર એકાન્તમાં કહ્યું “શેઠજી ! મ્હારે તમને એક વિનંતી કરવાની છે ”

“શું ”

“વિમળા મ્હેનતા પુનર્લસ ન થાય ?”

“શું બોલ્યો ? પુનર્લસ ! અને તે પણ વાણીયા-બ્રાહ્મણની ન્યાતમાં ?”

“પણ એમાં શું ખેટું છે ?”

“તારે વાહ ! ખોટું કેમ નહીં ? જે બધીજ ન્યાતમાં નાતરા થાય, તો પ્રજી વાણીયા-બ્રાહ્મણ અને બાચી-ગોક્ષામાં ફેરજ શી રહ્યો ?”

“ફર આપણે માનીએ છીએ ધન્યરે થોડા ઉચ્ચ-નીચ સંજ્યા છે ?”

“ત્યારે ?”

“સહુ સહુના કર્મનુમારે અર્થાત્ ધધાને લઈ જુદી જુદી ન્યાતમા
બહે ચાઈ ગયા ”

“જા જા ત્હારી પડીતાઈ ત્હારી પાસે રહેવા દે ત્હાર કામ કર ”

શેઠના કોપી રામાવથી પરિચિત રમણુનાન વધારે ન બોલ્યો.
પરન્તુ આ બધુ બારણાને ઓથે છૂપાઈ રહી વિમળાએ સામળ્યુ.
રમણુલાલ પોતાના હિતમા છે, એ ભાવનાએ તેના હૃદયમા સ્થાન
મેળવ્યુ તેની આખોમા એજ દિવસથી રમણુલાલ ખૂચી ગયો ન
પ્રસંગના પ્રસંગ કાઢી તે રમણુલાલ માથે વધારે પડતુ બોલવા અને
હસવા લાગી રમણુલાલ પણ ભાવિના અનેરા લેખને આધીન થઈ
એની મોહીનીમા અગ્નયો ઉભય એકમેકને છૂપા ચ્હાતા શીખ્યા

રમણુલાલ શેઠનીજ ન્યાતનો હોઈ, કષ્ટક સુધરેલ વિચારનો હતો.
અક્ષતથોનીની આવી બાળવિધવાઓના પુનર્લગ્નમા તે માનતો હતો.
ન્યાતમા કન્યાની અઘત હતી, તથા શેઠની સાથે જે પચીસ-પચાસ
લાગતા વળગતાઓ શેઠનો પક્ષ કરી ન્યાતખ્હાર રહ્યા હતા, તેમા એ
પણ એક હતો.

પરન્તુ રમણુલાલમા વિમળાને હાથ જાહેરમાં ઝાલવા જેટલી
હિમત અને અનોખળ નહોતા ઉભય છૂપી રીતે, ધરને ખૂણે, અના-
ચારને પથે ઉતર્યા કોરણુ સમાજ તેમને ખુલા દીક્ષે તો પુનર્લગ્નની
છૂટ આપે એમ નહોતી.

રમણલાલ અને વિમળાનો આડો અંબ ધ્વિસ જતાં ગાદો થવા લાગ્યો. આખરે વિમળાના વૈધવ્યને કૃષ્ણ-ડાક લાગ્યો. રમણલાલના સંસર્ગથી તેને ગર્ભ રહ્યો.

અગેઅંગમા પરિવતન થતાજ ઉભય પાપી-દીનો ગભરાયા. રમણલાલ હવે વિમળાને બહુજ ઝોઠો મળ્યા લાગ્યો. પોતાનું પાપ પકડાઈ જશે, તો આખી ન્યાતમ હો-હા થઈ જશે, એ બહીકે આડા અવળા બહાના બતાવી રમણલાલે ગૃહની નોકરી ખીન્નેજ દિવસે છોડી દીધી. વિધવા વિમળાને ઝેની ખમર ન પડી.

તાબડતોમ બસો-પાચમે ખાત્રા આપી રમણલાલે પોતાને દેશ બંધ ધર માડ્યું. ન્યારે ધણા દિવસ થયા અને રમણલાલ ન દેખાયો. ત્યારે વિમળાએ પોતાના પિતને પૂછ્યું, “રમણલાલ દમણ કેમ દેખાતા નથી?”

“એણે તો બહુ દિવસ થયા રગ્ન લીધી.”

“હે ? ક્યારે ?”

રમણલાલે રગ્ન લીધી, એ સામળી વિમળા ચમકી, તે જોઈ શેઠ વિસ્મય પામ્યા. “તેમા તું શની ચમકે છે ? એ તો અહીંથી રગ્ન લીધા પછી પરણ્યો પણ ખરો, અને ”

“શું ?”

“હાલ ધણુ કરીને પોતાની વહુને લઈને પોતાને દેશ ગયો છે.”

પાપ કયા સુધી છપું રહે ? ગર્ભવતી વિમળા તું પેટ હવે છપું રહેવું અશક્ય હતું વિમળા “રમણલાલના ગમન”ના સમાચાર સામળ્યા પછી હિમત હારી ગઈ એક રાત્રે વિમળાના પેટમા પુષ્કળ પાતના થવા

માડી ન છૂટકે તેણે પિતાને એ વાત કહી દીધી સુમનચંદ્ર તુર્તજ એક લેડી ડોક્ટરને તેડી કાઢ્યા.

વિમળાના અમ્મા સ્વાભાવિક પરિવર્તન તથા ગર્ભવતીના ચિહ્નો જોતાજ લેડી ડોક્ટર તેનો રોગ સમજી ૩૪ શેકે કાનમા તેણે કહેવાતું કહી દીધું સુમનચંદ્ર વિમળાની પાસે આવ્યા.

“વિમળા ! આ શું કર્યું ?”

“પિતાજી ! મ્હને માફ કરો એમા મ્હારો દોષ નથી.”

“ત્યારે ?”

“તમારો પોતાનો છે ન્યાતના રાક્ષસી-રૂઢી-બધનોને વળગી રહેવા જતા તમે મ્હારા સુખનો અને સૌમાન્યનો વિચાર સત્તો નથી કર્યો ?”

“એટલે ત્હ આ પગલું લીધું કેમ ?”

“સારે શું કરે ? ઉદ્વિગ્ન-નિઘ્રહ હું ન કરી શકી આશાભરી, નાશ્વન, યુવાન, અને અણુસમજીથી આ રસ્તે ઉતરી જવાયુ.”

“શું ઉજળું મોઢું લાઇ આ બધું બોલી રહી છે ?”

“જો તમેજ મ્હને પુનર્જીવન કરાવી આપ્યા હોત, તો પછી મ્હારે આ કાળું મોઢું કરવાનો વખત ન આવત પિતાજી ? એમા આપનીજ ભૂલ છે.”

“સાલ, નીકળ મ્હારા ધરમાંથી એક હથકી નાચનારીની તું છોકરી ! ત્હારો આપ એક બદમાશ અને પાણી ! હા ! પછી ત્હારામા સારા સરકારની આશા તે ક્યાથી રખાય ! હું જ ભૂલ્યો અને જાત તે જાત, અને કળત તે કળત. આવળના દોડે અતે કાટાનેજ જન્મ આપ્યો.”

“અહુ ચ્યુ” મહારા પાપે મહારા મૃત માતા-પિતાને આપ ન નિન્દશે! અત્યાર સુધી પાળી એ અદ્વિ આપનો આભાર ! હું આપની આમર સાચવવા આજ ક્ષણે આપનું ઘર તજી જઈશ ”

“આ રસ્તો પડ્યો ચાલતી યા આપ તેવા બેટા ! અને મા તેવી દીકરી ! માતા જેવા ઉજળા (!) કામ કરી, તુરે ઉજળા ડીર્તે પાછળ મૂકી નામ અમર કર ભલે કે ભુટે કામે ! નામ તો રહેશે ”

સુમનચંદ્રના આ મામિક વાક્યાઓ વિમળાથી ન સહી શકાયા તે રાતોરાત ઘર તજી નીકળી સુમનચંદ્રે પણ તેને જતી ન અટકાવી. ખીજેજ દિવસે પ્રભાતના ‘સુમનચંદ્રે આપઘાત કર્યો,’ એ ખબર વાને વેગે શહેરમા પ્રસરી ગઈ ઘણી તપાસ કરી પરંતુ વિધવા વિમળાનો પતો કોઇને ન લાગ્યો.

આત્મહત્યા કરતા પહેલા સુમનચંદ્ર પોતાની મિલકતની શી બચવશા કરવી તેનું ખત તૈયાર કરી ગયા હતા આમા વિમળા એ શબ્દજ નહોતો આખીયે મિલકત ધર્માના ફડમા આપી દેવા તેમણે લખ્યું હતું

વિમળા ! ગર્ભવતી વિધવા મધ્યગત્રે લલાટે હાથ મૂકી, પડતી, ઉભી થતી, આખ મીચી રસ્તો કાપી રહી હતી તેના પગ નહોતા ઉપડતા આખમાથી ખળખળ અસુઓ પડી રહ્યા હતા. માથું ઉધાડું હતું વાળ છૂટા થઈ વીખરાઈ ગયા હતાં. તેનામા ચાલવાની શક્તિ નહોતી શહેરથી તે ઘણીજ દૂર નીકળી ગઈ

એને કંઈ પાણીના શોષને લઈ કાઠા પડ્યા હતા ચાકીને લોથ-પોથ થઈ ગયેલી વિમળાને મોઢે શીજી બરાઇ અગ્નિ એક ખેડુતની મુપડી પાસે આવી તે દળી પડી

પુષ્પ:-૬ ફ.

“સમાજનું પાપ.”

—(૦)—

...ણી” વિમળાના મુખમાથી ભાગ્યે તૂટ્યો ઉદ્ધાર
ખંદાર પડ્યો.

જુ પડીમા એક ખેડુતનું દયાળુ હંપતિ-યુગ્મ સહેતું
હતું તેમને કાને વિમળાના પડવાનો ધમકારો અને
અવાજ પડ્યા ન્હાનકડો દીવો લઈ તેઓ ખંદાર

આગ્યા અનાથ વિમળાને પડેલી તેમણે જોઈ

ખેડુતની સ્ત્રીએ ખાટલો ઢાળ્યો આ પરગણું ધણી-ધણીયાણીએ
વિમળાને ઉંચકી એ ખાટના ઉપર સુવડાવી. તેના મોઢામા ખેડુતે
પાણીના ટીપા મૂક્યાં વિમળાએ આખો ઉઘાડી

ખેડુતની પત્નીની દ્રષ્ટિ વિમળાના અંગ ઉપર પડી ગર્ભવતી
સ્ત્રીના ચિહ્ન તે કળી ગઈ. પોતાના પતિને જુ પડીમા જવાનું કહી તે
વિમળા પાસે બેસી થોડો વખત રહી વિમળાને છૂટાછેડા ચલા
અધૂરે માસે અટક સંતાનમા એને એક અભિક્ષી અવતરી

એ પછી એક આખો દિવસ દેમ ગયો ? એની ખબર વિમળાને
ન પડી જ્યારે બીજો દિવસે તે બાનમા આવી, ત્યારે તેણે આખો
ઉઘાડી ખેડુતની સ્ત્રીને પોતાની પાસે બેઠેલી જોઈ

“ખેન ! હું કયા છું ?” અરવસ્થ, અને અશક્ત વિમળાએ
પડ્યા પડ્યા પ્રશ્ન કર્યો.

“તમે અને તમારી છોકરી બંને સહીસલામત છે, બહેન !”

“છોકરી ?” હવે વિમળાને કષ્ટ પ્રમવકાળની સ્મૃતિ થઇ “મહારી છોકરી ? ક્યા છે ?”

ખેડુનની સ્ત્રીએ એને વિમળાના હાથમા મૂકી એક મીઠી ચુમી માતૃના વાત્સલ્યે ભરી તે એને ક્ષયુક્તર જોષ રહી તે પછી વિમળાની આખમાથી આસુના મિન્દુ સરવા લાગ્યા

“તમે રડો છો કેમ ?”

વિમળાએ જવાબ ન આપ્યો એનું ધ્યાન એની નાજુક અર્ધ કીમા હતું “હાય ! આનું શું થશે ? આ મહાત્ત જીવતું અને જાગતું પાપ ! ના, ના, મહાર નહીં સમાજનું પાપ એ જીવશે તો ! તો મહાર નામ અમર કરશે તેના કરતાં તો એ મરે, એજ વધારે સાર છે”

ખજવારમા આવા સેકડો વિચાર તેના મગજમાથી પસાર થઇ ગયા. પોતાના પાપવૃક્ષનું આ ફળ તે વધુ વાગ ન જોઇ સક્યા એણે વગર વિચારે એને નીચે ફેંકી દીધી.

“હા હા” ખેડુનની સ્ત્રીના ક્ષબ્દો એના મુખમાજ તથા તરતનું જન્મેલું કામળ દુધીયુ બાળક જમીન ઉપર પછડાયુ પછડાતાજ એકી વીસે એના રામ રમી ગયા

“અરે ! બહેન ! તમે આવા નિર્દય ! એ બાપડી મરી ગઇ” દયાળુ ખેડુનની સ્ત્રીની આખમા આટલું કહેતા આસુ આવી ગયા.

“મરવા દે. ભલે મરી ગઇ એ મરી ગઇ તો સુખી થઈ જીવી હોત, તો કોણ જાણે કેવાયે પુરા હાલ ચાલ મહારા જેવી અમાગીનીને પેટે પકનાર એ કમનસીબ બાળક મહારી પાસેથી મૃત્યુ વિના બીજો શો લ્હાવો પામે ? મહુને એના જન્મથી હર્ષ ક્યા થયો હતો ? કે એના મહોતથી શોક થાય ! હુયે હવે જમ્યા હા જરા પા ..છી”

ખેડુતની સ્ત્રી વિમળાના આ ગાડાએલા બોલથી આશ્ચર્ય પામી વિમળાને તેણે હુખને લઈ દિવાની થઈ ગયેલી ધારી પાસે એક ત્રાપ્પાનો લોટો પડેલો હતો. તે ભરી તેણે વિમળાના હાથમા આલ્યો વિમળાએ એ મેઢે માડ્યો.

“ખેડુન ! તમે ગાડા ન કાઢો તમને જલ્દી સાર થઈ જશે તમે કયા રહો છો ?” ખેડુતની સ્ત્રીએ માયાળુ શબ્દમા પૂછ્યું.

“મ્હારે ધરખ્હાર, સગા-વ્હાલા કેઈ નથી હુ આખી દુનિયામાં એકલી છુ. હુ કોઈની નથી, કોઈ મ્હાર નથી દુનિયાની આખે હુ એક વિધવા, અને વ્યસિયારીણી છુ મ્હને ઉપર આભ અને નીચે ધરતી છે. સહુ કહે છે, કે આ મ્હાર પાપ છે, પણ ના. ખેડુન ! આ સમાજનું પાપ છે હાય ! તમને શું કહુ ? મ્હારે આ અભાગી જીવન દુનિયાને નથી જરૂરનું ! મ્હાર આ નસીબ પુરી ગયેલું છે, ખેડુન.”

આ હેલ્લા શબ્દે તેણે જળ બરેલો લોટો માથામા ઠોક્યો એનું માથું પુટી ગયું તેનું ચદ્રવદન લોહીથી બિજાઈ ગયું અર્ધો કલાક બેજાન રહી તેણે દયાળુ જમતનિયતાના દરબારનો આશરો લીધો.

વિમળા ! વિધવા વિમળા ! આમ એકાએક અલુધારી જગ્યાએ ચિર નિદ્રામા સૂતી એને આખરના અગ્નિસસ્કાર પણ એક ખેડુને કર્યા

એ નિદય હિન્દુસમાજ ! પુનર્લેખના પ્રતિષ્ઠે આવી કેટલીયે અનાથ બાળવિધવા-વિમળાઓ ભરયુવાનીમા આવા અયોગ્ય કર્મો કરી આત્મહત્યા કરતી હશે ! એનો જરા વિચાર કર ! વિમળાના આ અકાળ મ્હોતે ! આપધાતે ! ત્હારા દોષેરેમમા જગાળા કા સળગતી નથી ? જે સમાજ પોતાની યુવાન વહુ-દીકરીઓને આવા કાળા કર્મો કરતી, આખો મીઝી જોયા કરે, અને એમને માટે કાઈ પણ પગલા ન બરે ! એવી સમાજના નામ પર થૂ છે, શતશ ચિઠ્ઠકાર છે

પુષ્પ:-૭ મું.

“યાગલ પિતા”

મે માભળો છો કે ? આમ કપાળે હાથ દઇ શા
વિચારમા પડ્યા છો ?” લીલાવતીએ પોતાના પતિ
અ સીધરને પ્રશ્ન કર્યો

“વિચાર સસારનો ! આ સળગી ગયેલા ઘરનો
ખીન્ને શાનો કરવાનો હોય ? કહે તુ શુ કહે છે ?”

“ઉપાને ગળને ઘણી વાર મર્ધ, છતાં એ હજુ પાછી નથી ફરી
મ્હાર જમણુ નેત્ર ફરકે છે મ્હારો જીવ ગભરાય છે મધ્ય રાત્રિ તો
થવા આવી .”

“તેને શુ છે ?”

“હોય શુ ? મ્હને ફિકર થાય છે આવી મોડી રાત્રે ! એક
જીવાન છોકરી એકવી પ્હાર જાય, અને તે પણુ આટલી મોડી રાત્ર
સુધી પાછી ન ફરે, એ કેટલું બધું અજાયબ ! તમે ત્યાં જાવ !
વિનાયકને ત્યાં જઈ તપાસ કરો મ્હાર હૈયું હવે હાથમા નથી રહેતું”

લીલાવતીના આ શબ્દોએ અ સીધરને જ્ઞાન આવ્યું તે કપડા
પ્હેરી વિનાયકને ત્યાં આવવા નિકળ્યો.

x

x

x

x

વિનાયકની ઓરડીના ખાલી દારો યસીધરે સહજ હડસેલતાની સાથેજ ઉતરી ગયા માહ પહેલુજ પગલુ મૂકતા યસીધર રચબી ગયો. એ બચકર દૃશ્ય ! એ પ્રેમી-હૃદયોની કુરબાની ! એ પ્રિયની લાસો ! જોતાજ તે દારમા મૂર્છા ખાધ પછડાઇ પડ્યો.

થોડી વાર પછી જ્યારે તેને જ્ઞાન આવ્યુ, ત્યારે તે ઉઠ્યો મૃત પુત્રીના કપાળે હાથ મૂકી તપાસતો પિતા પાગલ થઇ ગયો. જાણે જીવતી ન હોય એમ તે તેને બોલાવવા લાગ્યો “ઉપા ! ઉપા ! ઓ બેટા ! તારા આપ સાથે આવા અબોલા શા ?”

તેની બચકર ચિત્કારીએ બાળુની ઓરડીમા સૂતેલો એક વિદ્યાર્થી જગી ઉઠ્યો વિનાયકની ઓરડીમાથીજ આ અવાજ આવ્યો, એમ અનુમાન કરી તે ત્યાં આવી પહોચ્યો તે પણ માહેલુ દ્રશ્ય જોતાજ દારમા પાપાણુવત્ સ્થિર થઇ ગયો.

“તમે કાણુ છો ?” દ્રષ્ટિ પડતાજ યસીધરે પૂછ્યુ

“વિનુનો એક સ્નેહી”

“તમારો વિનુ ! જુઓ ! આ પડ્યો, ગાડો બિચારો ! કમનસીબ ખાપડો ! યુવાનીમા અત્મહત્યા કરી સ્વર્ગે સચર્યો અને આ મ્હારી પ્રાણપ્રિય પુત્રી હા તમે મ્હને મદદ કરશો ?”

પેલો યુવાન વિદ્યાર્થી તો આ પાગલ પિતાના શબ્દોમા કશુ ન સમજ્યો વિનાયકને મરેલો જોતાજ તે તો હબકી ગયો યસીધરે આગળ ચલાવ્યુ

“ના-ના તમારી મદદની મ્હને જરૂર નથી હા હા પણ વિનુને તમે જોજો હું તો મ્હારી ઉપાને લઇ જાઉં છું કારણુ ‘ એ મ્હારી છે, ’”

પાગલ પિતાએ પુત્રીનું શબ રકઘે નાખ્યું. પેલો વિદ્યાર્થી
જોતોજ રહ્યો દિવાનો બસીવર ઉપના મૃતદેહને લઇ ઘેર નહાડો

* * * * *

પલ્લગમાં ઉપાને પધરાવી તેણે ખહારથીજ ખૂંમ મારી, “દેવી !
ઓ દેવી !”

પતિ આવ્યા જાણી દીની અદરના ખડમાથી ખહાર આવી
હજી તેની નજર ઉપાના શમ ઉપર નહાતી પડી તે બોલી “પ્રાણનાથ !
શી ખબર ?”

પ્રત્યુત્તરમાં બસીધરે કમાળે હાથ ઠોક્યો અને સૂચવ્યું, “નસીમ
ફૂટી ગયું છે”

બિચારા બસીધરે આમાં નર શું કહ્યું ? જોતું નસીમ તો ફૂટવા
બેઠેલુંજ હતું, અને ફૂટી ચૂક્યું હતું

“તમે કેમ બોલતા નથી ? મહારી ઉપા ક્યાં છે ? બોયોને ? આમ
સુખ કેમ ઉભા છો ?”

“શું બોલું ? મહાર કપાળ દે વી હા એ. તો ગ.. ઇ”
બસીધર આટલું બોલતા નીચે પડકાયો

તેને પકડી લેતા દીના અશ્રુમગી આખે બોલી “અરે ! તમે
આમ કેમ કરો છો ? નાથ ! આ શું ? જે થયું હોય એ કહી દ્યો
અરે ! તમારી આખમાં તો પાણી છે શું વિનાયકે મહારી ગરીબડી
ઉપાને સ્વિકારવા ના પાડી ?”

“ના ના વિનાયકે ઉપાને સ્વિકારી દે મરતા પહેલા, આ
નથર સસાર છોડી જતા પહેલા, એ બનેલ મહ એકએકના ઠઠમા
ફર પરાંવી હાથોહાથ રૂપરૂતા બોયા છે... પણ...”

“તો પછી શુ છે ?”

“વિનાયક ગયો, અને તેની પાછળ ત્હારી ડિપા ચલુ ગઇ”

“હે ગઇ ? ક્યાં ગઇ ?”

“દેવના દરબારમા ! દયાળુ દામોદરને લ્યા દયા, અને ન્યાય, મેળવવા અન્યાયની ફરિયાદ નોવાવવા”

“આ તમે શુ કહો છો ?”

“પૂછી જો મ્હારા શબ્દોથી ત્હને ખાત્રી ન થતી હોય, તો આ પક્ષ ગતે પૂછી જો ત્હારી ડિપા હવે ત્હારી નથી રહી આમાં પોઢેલી ડિપાને પૂજાય એટલું પૂછી જો છેલ્લા દર્શન કરી લે અફસોસ ! સગા અને સ્નેહી ! કાણ ? કોના ? કોઇ કોઇનું નહીં બનાવે મૃત્યુના મહેમાન પા ધડીના પરાણા”

પક્ષ ગમાં ડિપાની મૃત્યુ-દેહ પડેલી હતી પ્રેમભીની માતા એના ઉપર પડી રડાય એટલું રડી રૂદનમાજ પતિ-પત્નીએ પ્રભાત કરી મૂક્યું.

“બસ, હવે રડી રહી કે નહીં ?”

પરંતુ કોણ બોલે ? પુત્રીના શ્રમ ઉપર પડેલી માતા બેશુદ્ધ હતી. અસીધરે એને ન બોલાવી એના ઉક્ષણતા દીલે આગળ-પાછળનો વિચાર કર્યા વિના ધર છોડ્યું જ્હાર આવ્યો એટલામા પાડોશી-પુત્ર રસિક હાથમા એક ન્યુસપેપર લઇ આવતો રહ્યો.

“કાકા !”

અસીધર ન બોલ્યો રસિકની રહાસું પથ્ય તેણે ન જોયું

“કાકા ! આજના છાપામા આ ભેખ વાચ્યો ?”

“લેખ ! શાનો લેખ ?” બી સીધરે અર્ધ જાગ્રતાવસ્થામાં સવાલ કરી નાખ્યો.

“સુધા જાહેન ચ દ્રવદનભાઈને છોડાવવા ન્યાયાધીશને ત્યાં ગયા છે, અને કહેવાય છે કે ન્યાયાધીશે સુધા જાહેન તરફથી દિવાન માહેમને એક દયાની અરજી પણ કરી છે.”

“હશે ! હવે એ મ્હારે નથી સામળવું.”

“પણ કાકા ! કાલે ફાસીનો દીવન છે.”

“હુ ?” બી સીધર એકાએક ઉછળી પડ્યો.

“હા ! આવતી કાલે ચાર વાગે વદનભાઈને ફાસીની શિક્ષા થવાર છે.”

“શીકર નહીં, મ્હારે એ પણ જોવું છે રસિક ત્યારે તો હું પણ ત્યાજ જાઉં છું હા-હા-હા કેવી ગમત પડશે ? મ્હારા જીનનમાં આવી બયાનક ગમતો જોવાનીજ લાખાયેલી લાગે છે રસિક ! હું કેવો સદ્ભાગ્યશાળી ! હું ? હા-હા-હા.”

+ + + +

પાગલ પિતા આમ ગાડુઘેલું ગમતો ધરતો ઉમરો છોડી મુર્યપુરને રસ્તે ચાલતો થયો રસિક ધરમાં ગયો ઉપાના શખની ઉપર લીલા પડેલી હતી.

રસિકના ઉપચારોએ લીના બાનમાં આવી રસિકે કાકાને બી સીધર કાકાના ચાલ્યા જવાના સમાચાર મ્હાં લીનાએ બળતા હૃદયે એ વાત પણ સાંભળી તે પછી રસિકે આડોશપાડોરીઓને લેગા કર્યા ઉપાને અગ્નિસંસ્કાર કરવા સ્થળને લાઇ ગયા વાતસલ્યવેદી માતા પણ છાતીફાટ કંઈપાંત કરી પ્રાછળ ચાલતી હતી.

થોડીજ વાગ ઉઝર બોર્ડીંગના વિદ્યાર્થીઓ પણુ વિતુનું શય લઇ
લા આવી રહ્યા હતા લીલાવતીએ હૃદયભેદક દેખાવ જોયો લીલાવતીની
છેવટની નિનતીને માન આપવા બધાએ એકજ ચિતામાં વિનાયક અને
ઉપાના શયન એક સાથે અગ્નિદાહ દીધા

પડતી-આખડતી લીલાને લઇ રસિક ઘેર આગ્યો તેની આખમાં
પણુ આ દુ ખી રામારની આ દશા જોઇ આસુ આવી ગયા.

“કાકી ! કાકી ! આમ શું કરો છો ?” જરા હિમત રાખો.
તમારા કરતા પણુ વધારે દુ ખી કંઇ કેટલા પડ્યા હશે ”

“હવે ધીરજ અને હિમત ! ના ના રસિક ! આ બધુ મ્હે
ત્હને સોંપુ તુ જોજો તુ વાપરજો હુ તો જઇશ ” દિવાની લીલા
ઉઠી ઉભી થઈ અત્યસ્ત કપડાબેર એ આગણા બહાર દોડી આવી

“કાકી ! કાકી ! કરા જાવ ને, ?”

“ત્હારા કાકાને શોધના ’

“પણુ જરા થો ભો તો ”

‘રસિક ! ત્હારા કાકા આવે તો કહેજો કે મ્હને છેવટના મળે...”

“કુચા ?”

“શાન્તિનિતનમા ! સ્વર્ગમા ! સરજનહારને લા.”

પાગલ પિતા ગયો પાગલ માતા એની પૂઠે મઇ રસિકની
આખમાં પાણી બરાચા એ દિવાની દશામાં દોડતી લીલાવતીને જોઇ
રહ્યો અહાહા ! શુ ઇશ્વરી લીલા !

પુખ્ત:-૮ મું.

“પતિને ખાતર.”

ઓ ! ઓયો ! ઓ દયાસિન્ધુ ! પછી તમે મહારા પતિદેવને માટે શુ કર્યું ?” સુધાએ ઘુટણીએ પડી ન્યાયાધીશને ગદ્ગદ કંઠે પૂછ્યું.

સુધાના પતિ ચંદ્રવર્મનને આજે ફાસીની શિક્ષા અમલમાં ચૂકાવાનો દિન હતો. ન્યાયાધીશને તેમના વચનની યાદ દેવા, અને બંને તો, પોતાના પ્રાણના ભોગે પણ પોતાના પતિને બચાવવા સુધા અત્યારે ન્યાયાધીશને બગચે આવી રહી હતી. ટેમ્બ પાસે ઉભેલા નિચારગ્રસ્ત ન્યાયાધીશને તે અનુભરી આખે અને દીન વાણીએ પ્રશ્ન ઉપર પ્રશ્ન કરી રહી હતી.

“થઈ રહેશે હજી કાંઈ પણ જવાબ નથી.”

“હવે ક્યારે થઈ રહેશે ? આજે તો એમને ફાસી છે તમારી દયાની અરજીનો જવાબ ક્યારે આવવાનો છે ?”

“કોને ખબર ?”

“અરેરે ! હવે હું કયા જાઉં ? તમે આમ તદ્દન રડતો જવાબ શુ આપો છો ? હતારા અને ભ્રમ હૃદયને આશાતુ એક કીરણ તો આપો છોક નિર્દય ન થાન મહારા નાથને બચાવો હું એમને નાટે તમે જ કહો એ કરતા તૈયાર છું.”

હત્તમાગીતી આનીછ હુ બાઈ! તમારા ચરણમાં,
માથુ ઝુકાવ્યુ છે દયાળીના તમારા ચરણમાં
જે શિર નમાવ્યુ છે, અને નમતુ રહ્યુ છે નાથમાં,
તે પણ ધરી દીધુછ મ્હે આજે તમારા હાથમાં.

ન્યાયાધીશ સાહેબ! આ દીન દુખી દારાની દુવા લ્યો હું તો
ગરીબ છુ, તમને કશુ પણ દંધ સમ્પનાર નથી છતાં .

દયાના દાનના બદના, પ્રભુને ત્યા પૂરા મળને,
દયાળુ દીસ પર પ્રીતિ દયાસિંધુ તણી દળશે
પ્રભુના મ્હતરે નક્કી તમારા નામ નોધાશે,
અમારો કર તમે સાહેબ! તમારો કર પ્રભુ સ્હારશે

એટલુ યાદ રાખજો કે—

પ્રભુને જે નહી જૂને, પ્રભુ તેને નહી જૂને,
કરેલાં પૂણ્યના પાતા પ્રભુ-દરવારમાં ખૂને
કૃપાળુની કચેરીમાં જીવન-જીતાત વચારો,
બધાને ન્યાય વહેચારો ન બાકી કોઇ રહી જશે.

અને તમને પણ ત્યા આ પૂણ્યકૃતનો પરમ બદલો મળશે. બાઇ
હુ આપનો ઉપકાર જીવગીતર નહી જૂલુ જીવનભર તમારી આશિષાળી
થઇ રહીશ તમારા પૂણ્યનામની માળા પવિત્રભાવે પ્રાણ પર્વત ફેરવીશ.
મ્હારી, એક અનાથ અબળાની ખાતર, નહી તો પ્રભુને ખાતર, આટલુ
કરો. કદાચ હુ નચુણી થઇ જૂલી જઇશ, પરંતુ એ જીમતનિયતા તો
નહીજ જૂને.”

“એ ખર છે. પણ હું આમા શું કરું ? જોને અમારે પણ કાપદાનુ પાલન તો કરવું જ જોઈએને ?”

“તેની કોણ ના કહે છે ? પરંતુ એકલા કાપદાનુજ પાલન નહીં, બધકે એની સાથેજ હિન્દુ-ધર્મ અને તેના પણ એ મહાન અગો, દયા અને ક્ષમા ! એનું પણ પાલન કરતા જાવ એને ન ભૂલવા જોઈએ તમે મહાન છો મહાપુરુષોનું ભૂપણ ક્રમા !”

“તો શું તું તારા પતિનું જીવન બચે એજ જોવા મ્હાય છે ?”

“તો બીજું શું ?

સપત્તિ, સુખ, શાશ્વત, મ્હારે સર્વ સ્વામીનાથ, છે,
સ સાગમા રનામી સતીત ! એજ જમણો હાથ છે
કાન્તા રૂપી કાયા વિષે છે પ્રાણુ રૂપે શ્રીમતિ,
કા'ના નિનાની બસમેની કાઈ પણ કિંતુ નથી

સર્વસ્વ મ્હે સોપી દીધું છે એમના શ્રીચરણમા,
કરજોડી લીધો આસરો હું-કીકરીએ શરણુમા
સહુ એમના સુખ દુખમા હું અર્ધ બાગીદાર છું,
એના જીવનમા જીવનારી ! મૃત્યુમા મરનાર છું”

“વાર ! તો બાવ ! તારા પતિના પ્રાણુ અચાવવા તું કેટલો ભોગ દઈ શકશે !”

“તમે માગો એટલો કહો તેટલો ચરે ! મ્હા ! પ્રાણુ પાચરતા પણ મ્હારા પતિદેવતા બચતા હોય, તો બચાવો હું પગે પડીને, તમારા ચરણો જાવીને, કરણુ કંઠે વિનવું છું, પ્રાણુ છું, કે આ દયાળુ સત્તાધીશ ! તમે એક અનાથ અમળાની જાણીમા આટલી મિદ્ધા અવશ્ય નાખો. આ કંકળની આતડીને કારણે, તો શુદ્ધગીમર એ દુવા દેશે.

સત્તા તમારી છે, તમે ધારો તો ઊભાગી શકો,
રસ્તો ભૂલ્યાને રાહ પર લાવીને સુધારી શકો
“આપી ક્ષમા” યમ એટલા એકજ વચનની વાર છે,
કારણ ? તમારી કનમ (એજ) આજે કાયદાની ધાર છે

માટે ઓ ન્યાયાધિશ સાહેબ ! દયાળુ થાવ રે’ન કરો મ્હારી
ગરીબની પાસે તો મ્હારા પતિને છોડાવવા માટે એકજ વસ્તુ છે અને
તે આ મ્હારો જીવ બોલો એ ખપ લાગશે ? એ અર્થતા પણ મ્હને
જે જોઈએ છે, તે મ્હારા પ્રિય જીવનપ્રાણ મ્હને મળી શકશે ?”

“એવી ઉતાવળ અને સાહસ કરવાની કશી જરૂર નથી એને
બદલે હું ત્હને એક બીજો સરળ માર્ગ બતાવુ તો !”

“આપનો મ્હોટો આભાર”

“તારે તું એક કામ કર ”

“બોલો ! શું ?” આશાતુ કિરણ સુધાના હૃદયમા પ્રકટતા તે
અધીર થઇ બોલી

“પણ ના ના ત્હાગથી એ નહીં બની શકે”

“કહો તો ખરા એવું તે શું છે ? આ સુધા સ્વામીને માટે
હવે સર્વ કષ્ટ કરવા, અર્પવા, અને અર્ચવા તૈયાર છે સંસારમા મ્હને
એમનાથી વધુ પ્રિય કોઈજ નથી”

“એક ઉપાય હાથમા છે પણ ”

“કુચો ?”

“દિવાનને લલચાવવો.”

“પરનુ શાનાથી ? લાય આપીને ? ના ના મ્હારી પાસે તો ઝેર ખાવા પણ એક રાતી પાછ નથી, એતુ કેમ ? બાઈ ! એમને પૈસાનો શા તોટો-હિસામ છે ?”

“એથી શુ થઈ ગયુ ?”

“એને બદ્દલે હુ એમને એક અલૈકિક ઉપહાર આપુ તો ?”

“એવુ ત ત્હારી પામે શુ છે ?”

“અતરની આશિષ ! સાચા દીવની દુવા કરોડો રૂપીઆ ખર્ચતાં જે નથી મળતી, લાખો તીર્થો ફર્યા છતાં જે નથી જડતી, હમ્મરો માળા ફેરવ્યા છતાં જેના પૂણ્યની બરામતી નથી વળતી”

“જા જા એને શુ મધ મૂકીને ચાટે ? દેવો મ્હોટી તત્વજ્ઞાની અને સતીની દીકરી ન જોઈ હોય તો ! તે પાછી દીવાન જેવાને આશિષ અને દુવા આપવા આવી ? નહીં બને ઘેર જા, ઘેર”

“ના ના એમ હાડધૂન શુ કરો છો ? બાઈ ! ત્યારે તમે કહો તમે બતલાવો. એમ કરીશ હુ તો ગરીમ છુ કમનસીમ છુ મ્હારી પાસે આ પહેરેના વસ્ત્ર ! અને પ્રાણ એ બે નિવાય બીજુ કશુ નથી કહો, મ્હારે શુ કરવુ ? નિગનતુ મોઢુ બધ કરવા પૂતો પૈસો મ્હારે કયાથી લાવવો ? બીખ માગીને, કે ચોરી કરીને ?”

“એની ફિકર ન કર એ હુ ત્હને ધીરીશ પછી કંઈ છે ?”

“તમે ! તમે ધીરશો ? પણ હા હુ એ તમને પાછા ક્યારે ? અને કયાથી આપીશ ?”

“જ્યારે મને સારે હુ કોઈ દિવસ એને માટે ઉપરાણી કરનાર નથી.”

“આહા ! અમારા ઉપર આપનો આ કેટલો મોટો ઉપકાર, પરંતુ બાહ ! હૃદયરૂપાએ કમન્ય બવિષ્ણમા તમારી એ બારે રકમ પાછી ન આપાય તો ! તો શુ ?”

“એ વિચાર કરવાની કશી જરૂર નથી હું વગર વ્યાજે અને પાછા કદી પણ ન ભેગાની શર્તે આપુ તો ! તો પછી કંઈ છે ?”

‘તો તો હું આપના ચરણમા પડીશ. આપની જન્મભર ઝણી થઈ રહીશ”

“અસ ! એટલું જ ?”

“હું એક નાદાન નિર્ધન અમળા આપ જેવા વયોવૃદ્ધ, ઠેરલ અને શ્રીમત શેઠને એથી વધુ શો બદલો દઈ શકું ?”

“તેજ કહું છું હું ત્હને આ મદદ કરું, એ બધા ત્હારે મ્હારી એક શર્ત સ્વીકારવી પડશે”

“એક બાવિથી લુટાયથી બીખારણ તમને શુ આપવાની હતી ? છતાં યોગ્ય અને પળાય એવી હશે તો જરૂર આપીશ”

“સહેલાઈથી આપી શકાય, અને પાળી શકાય એવીજ છે”

“ન્યાય ન નિસર, અને પવિત્ર હશે, તો હસતે મુખે હું એને વધાવી લઈશ”

“એ બધું જોવાની અસારે જરૂર નથી ત્હારું ધ્યાન અત્યારે કેવળ પતિ-પ્રકિત ઉપરજ હોવું જોઈએ”

“પરંતુ પવિત્રતા તો પહેલી. પછી બીજું બધું”

“ત્હારે ત્હારા પતિના છૂટકો કરવો છે, કે નહી ?”

“કેમ નહી ? હું એટલા માટે તો અહીં આવી છું”

“તો પછી ત્હારે ત્હારી પ્યારામા પ્યારી વસ્તુને પણ ભોગ આપવો પડશે સમજ ?”

“એટલે ! તમે શુ કેવા માગો છો ? મ્હને આમ જમમાં ન રાખો જે કંઈ કહેવાનું હોય તે, ખુ ને ખુ’તુ કહી દ્યો.”

“ત્હારા પતિને ખાતર ત્હારી પવિત્રતાને વેચી પડશે કેવળ એકજ રાત ! એકજ વખત ! ત્હારે મ્હારી ઇચ્છાને માન આપી, મ્હારી એટલી આશા પૂરી પડે શે.”

“ઓહ પ્રભુ ! હું આ શુ સાબળું છું ? શુ આ શબ્દો પ્રભુના પવિત્ર સોમન લઈ, આ નિર્ભળ ન્યાયાસને ચિરાજનાર આ પવિત્ર મતિ ન્યાયદેવતા બોલે છે ? અફસોસ !

આશા-દીપકમાથી અરેરે ! તેલ પગ ખૂરી ગયું,
અમૃત-ખાલુ હોઠ પાસે આવીને તૂટી ગયું
દર્પણ-દિબાસાનું હવે હેડે પડી ફૂટી ગયું,
આશા-કિનારે હોડકું બાંધેલ તે છૂટી ગયું

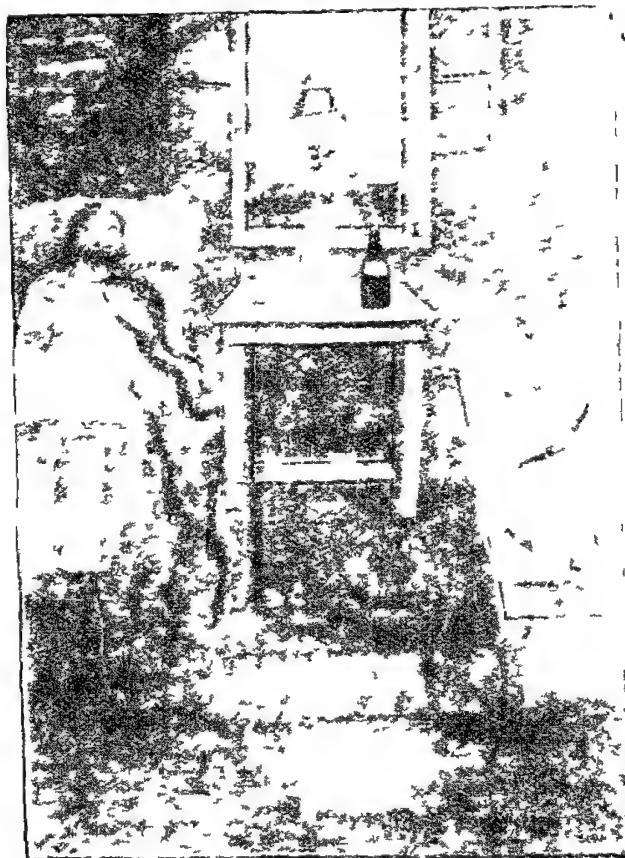
ઓ ન્યાયાધિપતિ ! તમાગ મુખમા આ વચન ! નથી શોભતા !
તમે આ શુ બોલ્યા ?

શુ સ્વામીને માટે સતીએ વેચવું સાન્દ્યેને,
પતિદેવને ખાતર પતિવ્રત બોડવું ! એ નહીં મને
ના-ના પતિ કરતા વધુ વ્હાલી મ્હનેછ પવિત્રતા,
છો ! એથી તો ઉત્તમ કરે એ મૃત્યુ માથે નિતના

ઓ ન્યાયદેવતા ! આ ધર્મની ગાદી લજવાય છે ન્યાયના સિદ્ધા
સન ડોલે છે. આ વચનો, તમે નહીં પરન્તુ તમારો વિનાશકાળ બોલે છે.

સંગીત. જળસમાધી સચિત્ર

મુળકની આપડીના બંદરે મન મરમા વાતા હોય તો અનુય મળાવો

ફક્ત બાળ ગાનાની રીકટો મોડો

“શ્રી નવજીવન પુસ્તકાલય.” ઠાવર રોડ-સુરત.

નગારા મ્હોતના વાગે હજી સમજાય તો સમજો,
હળાહળ ઝેર છે જેમા જરા એ જોધને જમજો
અમારે ના નથી પણ ધા ! ખમારે તો પછી ખમજો,
જરા જોધ વિચારી રમો તો રગમા રમજો

કારણ ? એજ કે -

થવા મેચેલ અવળુ જા તપ્પાં એ આખ કૂટે છે,
બધી ! સગ-નકારાની મમજશક્તિજ ખૂટે છે
વિધાતા એ વખત સોની સુખુદ્ધિ મર્વ લૂટે છે,
પછાડીયો કંઈ વીગલા ! કપાળે હાય ! ફટે છે

અને એવો વખત કદાચ તમારે પણ ન આવે, એ ખૂખ
ધ્યાનમા રાખજો”

“સુધા ! મ્હારો સ્વાર્થ અને ત્હારી ગરજ ! દુનિયામા દરેક માણસ
સ્વાર્થ છે તુ િ માર્થા નથી, હુ પણ નથી ત્હને સ્વાર્થ છે, તો
મ્હને પણ માર્થ છે”

“અરે ! પરન્તુ આવો રાક્ષસી, નીચ સ્વાર્થ !”

“એમા શુ ? ત્હને જે બદલો મળનાર છે તેની સરખામણીમા
આ શરત, આ બોગ, કંઈજ હિસાબમા નથી”

“અમ કંગો, મ્હારથી એ નહી બને તમારી આ દયા મ્હને ન
ખપે ન જોધએ, અરે એનો પડછાયો સુદ્ધા જેતા મ્હાર માથુ બમે
છે આવે-અયોગ્ય રસ્તે ! પતિવ્રત વેચીને ! પતિની મૂકિત મ્હારે ન
જોધએ એહ ! એ પાપી ! બચાનક વિચારે પણ મ્હારી આખે તો
અધારા આવે છે, શરીરમા કંઈ થાય છે હા ! એની શાદે ! મ્હારા

શમશામમાં કપારી છૂટે છે મ્હને ચકરી આવે છે ઝોહ્ ! આ શુ ?
ઓ નિષ્ઠૂર ન્યાયાધીશ ! મ્હને તમારી શરત નથી કબૂત બને મ્હારા
નાથ નહી છૂટે તો !

ન ઇચ્છુ દેહ વેચીને દમાનો એક પણ છાટો,
તમારી રે'મ ને માયા તમારી પામ તે રાખો
દયા એવી તમારી ધર્મને જે ઘોષ નાખે છે,
પનિવત વેચીએ ત્યારે પતિના પ્રાણ રાખે છે

બાઈ ! તમારા દીવમા મ્હારે માટે કાષ્ટ થતું નથી ? તમે હિન્દુ
છો હુ પણ એક હિન્દુ-રમણી છુ તમારી આ હિન્દુ-પ્રજન પોતાના
એક હિન્દુ-માઈ પાસે એક નજીવી નિકા માગે છે ! આપો

હિન્દુ થયા છો, આપ તો આ પણ તમારો ધર્મ છે,
આસુ લૂઝે નહી પહેનના એ બધને હા ! શર્મ છે
આપો તમે અમને ! પ્રભુ અત્યંત તમને આપશે,
કાપો દયાળુ હુ ખા ! ઇશ્વર ! આપતુ પણ કાપશે

બાઈ ! આ રાક, રડતી પહેનના આસુ લૂઝે ઇશ્વર તમને નહી
ભૂયે ! આલોકમા નહી તો પરલોકમા પણ એને બદલા એક વાર
અવશ્ય મળશે ”

“નકામુ માથુ ન ખા ચુલા ! હુ દયા અને ઉપમાર કાષ્ટને
પણ મદત કરતોજ નથી ત્હારી સત્તરનાર ગરજ હોય, તો મ્હારી
શરત કબૂલ કર ”

“પણ તમે શુ કબૂલવાનુ કહો છો ? એનો કાષ્ટ વિચાર કર્યો ?
એક બાળુ પતિ ! તો બીજી બાળુ પવિત્રતા ! ઓ પ્રભુ ! બને પ્રિય
વસ્તુ ! કોને રાખવી ? કોને જતી કરવી ?”

“કેમ શુ વિચાર છે ?”

“શુ જવાબ દઉં ? બાહ ! તમે ન્યાયાધિક્ષ છે નસીમના આડા અવળા ચક્રમા ફસાવણી આ હતુમાગીતીની ઉપર જરા રે'મ રાખો.

કઠુલુ તમાર કાળજી, બીનુ અને કોમળ કરો,
નિષ્કૂતાના પતથરે હૈયુ તમાર નહીં બરો
છે ન્યાય સત્તા, હાથમા એને કબજીન નહીં કરો,
પાના જીવન પ્રતિહાસના નહીં પાપ કમોંથી બરો

કોઇ અનાથ ગરીબની આતરડી કઢળાવો નહીં,
ધડી બે ધડીના સુખ માટે નિસાસા ખાઓ નહીં.
આ ધર્મ, નીતી, ન્યાયનુ આસન પવિત્ર મનાય છે,
(જીએ!) આજે તમારા પાપથી (તે) ઝાંખુ પડી લજવાય છે

એ ધ્યાનમા રાખો “જેવી દાનત તેવી યરકત” દ્રષ્ટિ નિર્ભળ,
અને સાફ રાખો નિમજ હૃદયો ઉપરજ નિરજનની રે'મ રહે છે
પવિત્ર પુષ્પો ઉપરજ પરમાત્માની કૃપાદ્રષ્ટિ હોય છે માટે બાઈ!
મહારા પતિની મુક્તિના મદલામા કંઈક બીજી મારો”

“બીજી” કંઈ નહીં જોઇએ માલતી મા”

“એમ શું કરો છો ?”

“જમ છે કે ધડકા મરાવીને બહાર કઢાવવી પડશે ?”

“સારે શુ તમે દયા નહીંજ કરો ?”

“ધ્યાના દાન રસ્તામા નથી પડ્યા ?”

“તમે સારા માણસ થઇને આવું શુ બોલો છો ?”

“સાર કોણુ નથી ? સહુ પોતપોતાને સારા કહેવડાવે છે બાકી સારા નહારા તો સૌ સૌના મનમા સમજે ”

“ત્યારે હું જાઉં ?”

“ખુશીથી મહારી ઇચ્છા પૂર્ણ કર્યા સિવાય હું તારા પતિને બચાવવાની ચોક્કસી ના પાડુ છું ”

“એ તો . એ ..તો હા ! મહારાથી નહીં અને મહાર દીલ ના પાડે છે ”

“તો રસ્તે પડ ! ત્હને ચોખ્ખા પણ કોણુ મૂકવા આવ્યું હતું ? શે ! ત્રણ તો વાગવા આવ્યા હવે ફક્ત એકજ કલાક બાકી છે જે વિચાર કરવો હોય તે જલ્દી કરી શે કયા તો મહારી શર્ત સ્વિકાર, કયા તો પતિનું મૃત્યુ અને વૈધવ્ય પ્યાર ગણુ બોલ ! ત્હને એ એમાથી શું પસંદ છે ?”

“એકે નહીં ”

“તો પવિત્રતાને જતી કરી, પતિને બચાવ ”

“તેજ નથી સમજાવું હું એજ વિચાર કરે છું થોભો ! મ્હને ખરાખર વિચાર કરવાને થોડો વખત આપો ”

“તારા સ્વામીના મૃત્યુની ઘડીએ હવે પાસેને પાસે ગણાતી જાય છે ત્યા બધી તૈયારી થઈ ચૂકી હશે તારા મુખમાથી હા ! નીકળે એટલીજ વાર જોઈ છે ”

“હાય ! હું શું કરે ? કયા જાઉં ? કોને કહું ? પડના ઉપર બધાય પાડુ મારવા તૈયાર થયા છે “ગરીબની વાહુ એ બધાની સાલી” એને જતા આવતા લોકો પણ આગળી કરે ! અફસોસ !”

“પણ આપણી આ વાત કોણ જાણવાનું છે ? કોણ જાણવાનું છે ? છાના છપના એક વાર આવી મળી જવું, એમાય આટલો ડર ?”

“મુશ્વર ! તો જાનારો છે ને ?”

“તો ખાડામા પડ હવે અર્ધા કલાકમાં જ એ મરશે, પછી જ ત્હને મહારા શબ્દો સામરશે, કે “મહારૂં કહ્યું કર્યું હોત તો ઠીક થાત”

‘તમે આવા મોટા ખાનદાન-આભરદાર માણસ થઇને એક આશરે આવેલી ભાગ્યહીન બિખારણને આમ કા સતાવો છો ?’

“ત્હને કામ છે, હું કામ નવરો નથી શરત કપૂત ન હોય તો જ ચાલતી થા”

નિર્દય ન્યાયાધીશો ધુટણીએ પડેલી મુત્તાને ધડકો મારી ફેંકી દીધી તે આપણી કંઠણ હેયુ કરી જવાને ઉભી થઇ સ્વગત બોલી “ઓ નિષ્ઠૂર ન્યાયાધીશ ! જેવું મહારૂં હૈયું ભાગ્યુ છે એવું ત્હારૂં ભાગ્યને મહારા પતિનું અકળ મૃત્યુ અનાગ છે એવું જ ત્હારૂં પણ થશે”

તે એ ડગલા આમળ વધી થોડે ગઈ “જાઉ છું”

“જા જા”

વળી ચાલી કંઈક સામર્થ્ય તે કાણુમર થોભી એક પળમા પ્રભુએ તેના મગજમા એક નવીન તરંગ મૂકયો પતિને ઉગારવા અનાય મુશ્કાએ એનો આશ્રય લીધો તે વળી પાછી આવી

‘કેમ પાછી આવી ?’

“એક વાર હજી પણ આપનો અતરઆત્મા પીમળે તો પીમળાવવા. છેવટની દયા માગવા.”

“ત્હને કેટલી વાર કહ્યું, કે અહીં કાઠ દયાના સદાવ્રત નથી દયાની પરખો માડી પાણી પાનાર । તે અમે નહી, બીજા અહીં તો ન્યાય વેચાય છે, તેમજ દયાના પણ પૈસા થાય છે દયાના દાનમાથી તો મનમતા કાડ પૂરાય છે સમજ ?”

“બલે । ત્યારે ધારો કે હું આપની એ શર્ત...”

“કેમ અચકી ગયો ?”

“કળ્પલ કર, પણ તમે મ્હારા નાથને ફાંસીની સજામાથી છોડાવો એની શી ખાત્રી ?”

“આ રહ્યો એ પરવાનો । લે । ત્હારી દયાની અરજીનો જવાબ આવી ગયો છે ફાંસીથી બચાવી એને સાદી કેદના રાખવામાં આવશે અને જો તું મ્હારી થશે, તો પછી એ સજા પણ રદ કરવાના આવશે ”

“લાવો લાવો, ત્યારે મ્હને એ આપો તમારી શર્ત મ્હને કયન છે ”

“લો । લખી આપ ”

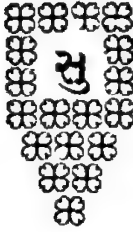
મુષાએ પતિને બચાવવા પાપી ન્યાયાધીશની બચકર શર્ત ઉપર સહી કરી મુક્તિનો પરગનો લઈ ન્યાયાધિશ અને મુષા બંને ફાંસીને માટે મુકરર કરેલી જગ્યાએ જવા ઉપડયા

મુષા સ્વામને બચાવવા જતી હતી, પરંતુ તેના દીક્ષમા તો પેલી બચકર શર્તથી બડકા બળી રહ્યા હતા પતિને ખાતર એ આર્ય રમણીએ પવિત્રતાનું સાદું કાંધું હતું

પુખ્ત:-૬ મું.

“પતિભક્તિ”

ધાના સ્વામી ચ દ્રવદનને ફાસીની સજા અમલમાં મૂકા-
વાનો આજે દિવસ હતો. સધળા તૈયારી થઈ ચૂકી હતી.
વધસ્થાની બહાર શહેરીઓનું એક મહોટું ટોળું ભેગું
થઈ ભિન્ન ભિન્ન લામણીઓ પ્રદર્શિત કરી રહ્યું હતું.
કેદી ચ દ્રવને પણ ક્યારનો ફાસીને માટે તૈયાર કરી લા-
આણવામાં આવ્યો હતો.

સમય થયો ચ દ્રવના ગળામાં દોરડું પડ્યું ચાડાળ એના મોઢા
ઉપર કાળી ટોપી પહેગવે તે પહેલા સજા અમલમાં મૂકનાર અમલદારે
ચ દ્રવને ઇવટનો સ-લ કર્યો

“તમારી કંઈ ઇચ્છા છે? હોય તો બોલો.”

“એકજી. અને તે મહારી હત્તમાગીની પતિ-મકત પ્રમદાના
સુખ-દર્શન મહને એક વાર કરાવો.”

“એ તો નહીં અને કારણુ શ્રીપુર સુર્યપુરથી બહુજ દૂર છે.
બીજું કાંઈ?”

“ત્યારે મહારો આટલો સદેશ એને પહોચાડજો.”

“કહી નાખ.”

“ત્યારે મરતો પતિ એવી ઇચ્છા, અને આજ્ઞા પ્રદર્શિત કરી
ગયો છે, કે એક અચત્તાન સ્વામીની પૂઠે સાંધુડી-જીવન ગાળી, દેહને
ન હમતાં પુનર્જન્મ કરી વુ સુખી થજો.”

“દોરી ખેંચો.”

અમલદારના મુખમાંથી ઝેરનાજ શબ્દો બહાર પડ્યા ચાડાળે ચઢતા મોઢા ઉપર ટોપી ચઢાવી પગ નીચેના પટીયા ખેંચી લેવા દોરડાનો છેડો હાથમાં ઝાટ્યો બામર આજ વખતે “યોભો ! સખૂર કરો” એવી કારખી ચીસ નાખતી દૂરથી ઝેર દીવાની રમણી લોકાની બીડ ભેદી ત્યાં દોડી આવી. એના પોશાક અવ્યવસ્થા હતાં વાળ છૂટા હતાં તેના હાથમાં એક સરકારી કાગળ હતો.

* * * * *

સુધાને પોતાની સાથે મોટરમાં બેસાડી ચઢવદનને બચાવવા વધરથાને આવવા ન્યાયાધીશ નીકળી ચૂક્યા હતા મોટર બાગ્યેજ વધરથાનથી પચાસ કદમ દૂર રહી હશે, ત્યાં તે પેટ્રોલ પ્લૂટ્યુ ન્યાયાધીશ સુધાને આધેથી વધરથાનનો રસ્તો મતાવી પોતે વછળ આવી પ્લુટ્યુ એ પ્લેન્કા ત્યાં જઈ પ્લોટરવા કહ્યું ન્યાયાધીશ મોટર સમાપ્તતા ઉભા, જે અરસામાં ક્રાઇવર પેટ્રોલ લઈ આવવા દોડ્યો.

સુધા પાનિને બચાવવા પેટ્રોલ પ્લૂટ્યુ ન્યાયાધીશ પાસે છે, એમ જણી એકે શ્વામે દોડી રસ્તાના કેટલીકે વાર ઠોકનાઈ પડી ચૂકી હતી તેનું શરીર પરસેગર્થ નાખતું, અને ધૂળથી રગદોળાયેલું હતું વસ્ત્રનું બાન તેને આ વેળા નહેતું કોમળ સન્નોમાંથી લોહીની ધારા છૂટતી હતી મોઢામાં શ્વાસ પણ નહોતો માતો.

* * * * *

આ અણીને વખતે આવી પહાચનાર એજ સુધા હતી અમલદારના હાથમાં પેટ્રોલ પત્ર આપતા હાકતી હાકતી સુધાએ પાંદેવનું વદન ખુલ્લું કરી નાખ્યું દર્પતિ-યુગલ એકેકને બેઠી પડ્યું, ચઢવદનની અવિમ-આશા પાર પડી.

“એને છોડીને અહીં લાવો” અમલદારે પરવાનો વાંચ્યા પછી ચાડાળોને હુકમ કર્યો

અદ્રને છૂટો કરવામાં આવ્યો. પત્નીને હૃદય સરસી દાખતા પતિ બોલ્યો, “દેવી ! તું અહીં કયાથી ? તારી આ શી ક્ષણ ?”

“પ્રભુ ! એ બધું આપને માટે”

“વન્ય છે એ મહાન સતી રત્ન ! હું મૂર્ખ હતો ન સમજ્યો”

એટલામાં ન્યાયાધિશ સાહેબની મોટર લા આવી પહોંચી. બધાએ એમને ઝૂકીને સલામ કરી તે પછી ન્યાયાધિશ પેલા અમલદાર પ્રતિ ફરી બેઠા, “કાદરખા ! મહારો બીજો હુકમ ન મળે, ત્યાં સુધી કેદીને હાલ કારાગરમાં નાખો. ફરીની સજા કેટલાક કારણવશાત્ હાલ મોકૂફ રાખવામાં આવી છે”

“બહુત અગ્રહ”

કાદ ખાતે અદ્રને હાથ પકડ્યો. ચીરતે હૃદયે સુધા પતિના હૃદયથી છૂટી ગઈ. કાદરખાનેના પતિને કારાગરમાં લઈ ગયો. સુધાએ તે નજરે પડે ત્યાં સુધી પતિને મૂકે એ દીનની સુધા પકાર દરવાજા સંધી દોડી ગઈ. એટલામાં લોકોના ટોળામાંથી કાદરખાએ એનો હાથ ઝાલ્યો.

“સુધા !”

પતિની પાછળ વ્યર્થ દોડતી દિરાની આળા અટકી તેણે પાછળ જોયું “કેણ ?”

“હું મહને ભૂલી ગઈ”

“કોણ ? પિતાજી ? તમે અહીં ?”

“હા સુધા ! અદ્ર અમરો ?” એની આખમાં આટલું પૂછતાં પાણી બરાબ આવ્યાં

“હાલ તો માની હ્યો.”

“હવે તું ઘેર ચાલ ઉઠા અને ચિનુએ આપઘાત કર્યા છે ત્હારી મા મરણને આટલે પડી, રડી રહી છે ત્હારો આ બાપ ત્હને શોધવા બટકા રહ્યો છે બેટા! હવે પાછી ફર! એક વાર આવી ત્હારી માને મળી જા.”

“એ હમણા નહીં અને મ્હને છોડો જવા દ્યો મ્હારે તો હજુ મ્હારા પતિદેવને મળવું છે બાપુ! બપોરે પુત્રીના નામનું નાહ્યા છે, તો આ ત્રીજી અભાગી પુત્રીના નામનું પણ તમે મધા નાહી નાખજો.”

પ્રેમી પિતાનો હાથ છટકાવી એ પાગલ રમણી દોડી યોડેજ જતા એને જખરી ઠોડર વાગી એ પની ગઈ લોકાએ એને ઉભી કરા પરંતુ એન બાન નહોતું એ બેટુક બની ગઈ હતી પડચાઈ એનું માથું ફૂટી ગયું હતું

ઝંટલામા ન્યાયાવશ ત્યા આની પહોંચા દોઢ બેહાણુ બેશુદ્ધ મુકાને સમાળી તેમણે મોટરમા દુડડની મોટર-ડ્રાઇવરને મોટર ઘેર લઈ જવાની આજ્ઞા કરી એનજોતાના ન્યાયાવશ ધાલ મુકાને બધ ઘેર ઉપડી ગયા

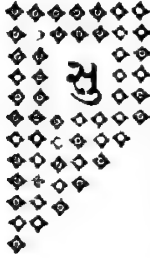
લોકાનું ટોળું ધીરે ધીરે વેળા ગયું, કેવળ એકજ અભાગી માણસ એ રથાન ઉપર માયે હથ દધ આસુ વરસાવતો ઉભો હતો એણે મુકાના જમીન ઉપર પડેલા લોહીરો પોતાના હાથ દગ્યા “હાથ મુકા!” કરી છાતીએ લાલ છાપો માર્યા થોડી વાર પછી એ પણ એક નિશ્વાસ નાખી ત્યાંથી ચાલતો ચલો

વાચક! એ વ્યક્તિ તે અન્ય કોઇ નહી, પરંતુ મુકાનો પ્રેમાળ અને પાગલ પિતા બસીવર પોને હતો

પુષ્પ:-૧૦ મું.

“છેલું ચુંબન.”

સુ

ધાના માથા ઉપર પાટો બાધવામા આવ્યો હતો. અભારે ન્યાયાધિશના મકાનમાં ને પલગ ઉપર પોઢેલી હતી સુવાનો જીવન-દીપક સચેત રાખતા ન્યાયાધિશે જો કે તનનોડ પ્રયત્ન કરીશ હતા, પરંતુ તે નિ સ્વાર્થ હૃદયે અને પરોપકારને ખાતર નહી, પરંતુ પોતાની નીચ નિષ્કલાલસા પૂરી કરવાને માટેજ !

સ્વપ્ન આવ્યું, કે શુ થયું ? પરંતુ એકાએક સૂનેલી સુધા ‘ના ના તમને નહી મ વા દઉં’ એવું બેલતી ડૂમઝા બરતી સફાળી શરૂ તજી જગી જોગબેર એડી થઇ ગઇ પાસેજ ન્યાયાધિશ પુરસી ઉપર બેસી છાત્ર વાચી રહ્યા હતા તેઓ દોડી આવ્યા “શુ છે ? શુ થયું ?”

“રહને મળતુ છે એમની પાસે લઇ જવ તમે એમને છોડી દેવાતુ કંલું હતુ ને ? છોડ્યા કેમ નથી ?”

“શા ત થા ધીરી પડ એ બધુય ધીરે ધીરે થશે ઉતાવળે આપ્યા ન પાકે”

“પરંતુ રહને તમે એમની પાસે એક વખત લઇ જવ, નહી તો હુ ગાડી થઇ જઇશ”

“સુધા ! રહે રહાર વચન નિભાવ્યું, હવે તુ ત્હારી પ્રતિજ્ઞા પાળ, પછીજ હુ બીજું પમલું બરીશ.”

“મલે ! પરંતુ હોવા એક વખત મહને એમની સાથે મેળવો. એ ક્યા છે ? કમ છે ? શુ કરે છે ? એ મહારે જોતુ છે, જાણુવુ છે. તમે જલ્દી કરો મહારો જીવ હાથમા નથી રહેતો.”

સુધાને રાજી રાખવા ન્યાયાધીશે પોતાના એક સેવકને જેલર ઉપર ચીટી લખી આપી સુધા એની સાથે પોતાના પતિને મળવા કારાગૃહ પ્રતિ ચાલી “ જોજો બરાબર ધ્યાન રાખજો ” એવી છૂપી સૂચના ન્યાયાધીશે પોતાના, સુધાની સાથે જનારા સેવના કાનમા આપી દીધી હતી

સેવકની સાથે સુધા કારાગૃહને દારે પહોચી જેલરે ચિટ્ટી વાચ્યા પછી દાર પોલી આપ્યુ સુધા પોતાના પતિને મળવા મદ મદ પગલા ભરતી માહે પગવરી જેલર અને પેના સેવક, બંને એ દરમ્યાન બહાર વાતોના ગપ્પા હાકવા પડ્યા

દરવાજાનુ લોખડી દાર ખૂલ્યુ, તે ૥ અત્રાજર્ણાજ ચુદ ચોકી ૩ ઉભો થઈ ગયો હતો સધ્યા થઈ ચૂકી હોવાથી ગાપુ ગાપુ અજવાણુ પરંતુ હતુ છતા પજુ રેમીડી રંગેર આગે મે નમ ૬ પ્રાનારે ઓળખી લીધી અને હાલ-તર અજઝગી ઠંઠ્યા અક શબ્દના પાણુ ઉચ્ચાર વિના એ બંને શરીરે એકમેકને બાઝી પડવા બંને આબોમાથી ખરખર આસુ ખરી તથા હતા

* * * *

“ટૂંવી ! તહે મહાર ચાટે કટલુ કર્યુ ? તહારા ઉપનારનો બલ્લો કું અમાગી નથી વાળી શકવાનો અલ્સોન !”

“પ્રભુ ! આપને છોડાવવામા, અને મળવામા મહારે એક ”

“બોલને અચકાય છે કમ !”

“એક અમૃત્ય ! પવિત્ર, અને પ્રિય વસ્તુને હોમવી પડી છે.”

“ને શુ ?”

“રજ આપો ! પ્રભુ ! હું આપને અત્યારે નકામી મળવાને માટે નથી આવી ”

“ત્યારે ?”

“આપની રજ લેવા આવી છું ”

“રજ ! શાની રજ ! કેવી રજ ?”

“આપને યોગ્યતા બદલ ન્યાયાધીશને મહે ને અમૂલ્ય વસ્તુ આપવા વચન આપ્યું છે, એ સોપવા ”

“એમા મહારી આજ્ઞાની શી જરૂર છે ? હું આખોજ ત્યારે છું તુ ને કંઈ કરશે, એ ખોટું નહીંજ કરે, એ મહેને વિશ્વાસ છે ”

“પણ એ વસ્તુ તમારી માલકીની છે તેથીજ તેથીજ તમને પૂછવા આવી છું ”

“વચન તે કંઈ ચૂકી હવે પૂછવા આવી ? બહે ! કહે એવી શી વસ્તુ ત્યારે યોગ્ય દેવી છે ?”

“મહારી પવિત્રતા ”

“શુ ? એને પરણ્યા ”

“ના ના એક વાર એની નીચ આજ્ઞા મહારે પૂરી કરવી. ”

“ઝોહ ! સુવા ! સુધા ! આ તહને શુ સંજયુ ?”

અદ્રવદનના બે હાથ, કે ને અત્યાર સુધી સુધાને ગળે વિંટળાવ્યા હતા તે છૂટા થયા સુધાની આખમાથી આસુની ધારા આવી રહી હતી.

“આની આકરી શર્ત શા માટે ? શુ પવિત્રતા કરતા પતિ વધારે છે ? ના ના. હું તો એ જીતે પહેલી પસંદ કરું, કે ને પવિત્રતા

સાચવવાં પતિને પણ જતો કરે. હું બહુજ દીનગીર છું મહારા પ્રેમમાં અધ બની તું ન કરવાનું કામ વગર વિચારે કરી ચૂકી મહને પૂછ્યા વિનાજ મહારી માલીકીની ચીજ-વચનથી બચાઈ રહ ચૂકી અદ્ધસોસ ! હા ! અદ્ધસોસ !”

“પ્રભુ ! તમાગથી મહને કશું વધારે નથી મહે એ શર્તે શા માટે સ્વિકારી ? તે મહાર દીનજ સમજે છે મહે જે ક્યું છે, તે બહુજ વિચારપૂર્વક ક્યું છે તમારી સુધા એવું પગલું કદાપી નહીં બરે, કે જોથી તમારે એના જીવતા કે મૃત્યા પછી પણ નીચું જોનાનું થાય.”

“સુધા ! એક વાર તુંજ ન્યાયમમામા મહને બચાવવા જીતું બોલી હતી સતીની ગણનામાથી નામ અને વિશ્વાસ બને ત્હે ગુમાવ્યા છે કર્મમા નહીં, મનમા નહીં તો વચનમા પણ તું કદાપી અને પતિત થઈ ચૂકી છે આનું ફળ ત્હારે જોઈને મોહુ પણ ભોગવવું પડશે”

“અને એ ભોગવીશ તમારા દર્શન થયા મનતી સેવા થઈ મહારો જન્મ હવે સાર્થક થયો હવે હું ગમે એવા દુખો રહેવા તૈયાર રહીશ પ્રભુ ! રમ આપો ! મહને હવે મહાર વચન પાળવાની રમ આપો”

“કેવું વિચિત્ર ! સુધા ! એક તો ત્હે એની નીચ અને નફરત માગણી સ્વીકારી તે ઉપરાંત પાછી મહારેજ મુખે આ ઉચ્છળા (?) કામને માટે હા પડાવે છે ? કયું ઉચ્છળું મોહુ લખે ? તે તો કહે ! અરેરે ! સજ્જનો દેડા આખર ત્હે માથે માથે મૂક્યો અટઆટલું કીધું પણ એ બધા ઉપર રહેજને માટે પાણી ફેરવ્યું ક્યું કાલ્યું ધૂળધાણી અને રાખ પાણી થઈ ગયું ધોનાઈ ગયું આખો સમુદ્ર તરી, અને અતે ખાખોચીયામાજ ફૂટી મરી.”

“એ બધું તમને કાને સવારે સમજશે અત્યારે તો આપ મહારા ઉપર વિશ્વાસ રાખી રાજપુત્રીથી રળ આપો.”

“જા ચાલતી ચા ત્યારે હવે મહારી રળ માગવાની ન હોય કારણ ? ત્હે મ્હને પૂછીને કાઢ નથી કર્યું એ અવિકાર ત્હે ગુમાવ્યો છે સુધા ! જા.”

ચ દ્રવ્યને સુધાના હાથ તરફોડી જમીન ઉપર ફેંકી દીધી ફરી થાદ આગતા તે બેલ્યો, “ના ના, પાછી આવ ત્હે મ્હારે માટે બહુ બહુ કર્યું છે તુંજ મ્હારી નજીવનદાતા છે હાય ! એ બધું કેમ ભૂનાય ! છતાં ”

“કહી નાખો જે કંઈ કે'વું હોય તે અસારેજ કહી નાખો પછી વખત નહીં મળે”

“મહારી, આ ત્યારા પાપિષ્ઠ પતિની છેવટની એક વાત સામળતી જા ત્યારા માતા પિતા અને પતિના નામને, કૃળને, તથા કીર્તિને કાળુ કલક ન લાગે, એવું તમામ કરવાની ત્હને છદ છે. ત્યારી માનુ ધાવણુ અને કૃષ્ણ ન લાજે, એ ધ્યાનમાં રાખી જે કંઈ કરવું હોય તે કરજે. ત્યારા પતિએ તો પાપને પથ પરવરી પે તાનુ નામ બોલ્યું છે. હવે મ્હારૂં આ અવશેષ અધાગ-તુ, કે જે આજ સધી પવિત્ર છે, અને જેને માટે હું ગમે એવો પાપી છતાં અભિમાન ધરાવી, ઉચ્ચ જોઉં છું, એ પવિત્ર રહેશે તો બસ,”

“એની ખાત્રી રાખો જે સુધા પોતાના રવામીને માટે પતિત્રવ જેવી ચીજ, શિયળધન જેવો અણમૂલ રતનમડર, એક બામિચારી

કૂતરાને ત્યા ગીરવે-સાટામા-શર્તમા મૂરી શકે છે, તેજ પતિવ્રતા તેને પાછો અખડ હસ્તગત કરવા પ્રાણુદાન પણ દઇ શકે છે”

“તો જા .. મ્હારી ના તથી હુ તહને ખુનીરી રાખ આપુ છુ”

આથી વધુ તે કશુ ન બોલ્યો. સુધા પણ પતિના શબ્દોનું તાત્પર્ય સમજી ગઇ હતી પરંતુ તે તો પોતાનો એક નિશ્ચય ! આ પહેલા ક્યારનીય કરી ચૂકી હતી અનિમ પતિ મુખ-સેન કરી પતિ બેઠોનાં હાથો લઇ આસુ ભરી આપે ! અને ચોગે તે હોરે તે ચલતી થઇ

દરવાજા સુધી ગઇ વળી પાછુ જોયુ “આવ ! એક વાર ! પાછી આવ.” ગળગળે સાદે ચઢ બોલ્યો સુધા પાછી ફરી એને હંપા સરસી જોરથી દાબી ચઢે તેના જાન ઉપર એક છેડું ચુબન લઇ લીધુ પતિદેવતા ગળામા પોતાની અને કોમળ બુબ્બો સુધાએ છેવટની વેળા વિટાળી દીધી

x

x

x

x

આ એક કડચાળનક, અને પાપાણુહીને પીગળાવે એવો દેખાવ હતો ત્રણ વર સુધા દરવાજા સુધી ગઇ અને ત્રણ ગર પાછી ફરી, પતિને બાઝી પડી અને જોડરે વખત થઇ ગયાથી એને હાથ જાલી ધસડીને પ્હાર કાઢી.

પતિની અને પોતાની છેવટની આશા પૂરી કરી સુધા હવે કામાધ ન્યાયાધિશની નીચ અશા પૂરી કરવા સેરકની સાથે પાછી સચરી કપને હૃદયે જોણે મનમા પ્રભુનું ધ્યાન કરી તથા મુખ્યગ એ બીડમજન ભગવાનનું નામ લઇ, ન્યાયાધીશને ઉમરે પગ ચૂક્યો.

છપાય છે. પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ. સચિત્ર.

“અતે કામ । રેસ પના । છે માહા પરિણામ.”

લખી મયા ઇતિહાસમા (અમ) પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ

એકેએક શેઠ વીર શૂઝાર અને કર્ણુરસથી બરપૂર છે આગે અત્યાર સુધીમા આ નામની નવલકથા વાંચી તેા હુશેજ પરતુ આ પુસ્તક વાચવાની ખાસ બલામણ છે મૂલ્ય માત્ર બાર આના માર્ગશીર્ષ મહીનાની આખરે બહાર પડશે

પુષ્પ:-૧૧ મું.

“ ગરીબનું દીલ ”

સિકં ! ત્હારી કાકી ક્યા છે ?”

“અંદ્રવદન ફાસીની સગમાથી બચી ગયો. અને મુખા ધાયલ થઈ.” એ સમાચાર પોતાની પ્રિય પત્નીને જાણાવતા બેસીધર સુર્યપુરથી શ્રીપુર આવ્યો. ઘેર આવતાજ તેણે દાર અમરતા અડકાવેલા જોયા માહે બ્રહ્મીણીને ન જોતા તે તર્કવિતર્કમા પડ્યો. આતે પાડોશી-પુત્ર રસિકને બૂમ મારી બોલાવ્યા પછી તેણે ઉપરોક્ત પ્રશ્ન કર્યો.

“કાકા ! તમે ક્યા ગયા હતા ?”

“દીકરી જમાઈને જોવા સૂર્યપુર.”

“શી ખબર ?”

“અંદ્રવદનને ફાસીની સગ રહ થઈ છે.”

“અફસોસ ! પરન્તુ એ આનન્દના સમાચાર હવે કાકીને કાને કોણ પહોચાડશે ?”

“કેમ ? ત્હારી કાકી ક્યા છે ?”

“તેની મ્હને કશી ખબર નથી તમે ગયા, એ પછી એ પણ ઉશકેરાયલી હાલતમા આ ઘરનું આગણુ છોડી ગયા.”

“જેવી પ્રભુની ઇચ્છા રસિક ! હવે હું પણ જાઉં છું ત્હારી કાકી કદાચ, ન કરે નારાયણ, અને પાછી આવે તો એને આટલું કહેજો, કે - “બેસીધર મરી ગયો છે ત્હને પણ મરી જવાનું ફરમાવતો ગયો છે. એને મળવું હોય તેણે ઉપરની દુનિયામાં પધારવું.”

રસિકને આ શબ્દો સંભળાવી દિવાનો વચ્ચે સીધર જોતજોતામાં ચાલ્યો ગયો.

* પોતાની પુત્રીને મળવા, અને જમાઇને ફાસીની સજામાંથી છોડાવવા ધર તજી નીકળેલી લીલાવતી એક ગાડી બિખારણુના વેશમાં સૂર્યપુરના બજારમાં આવી ઉભી જે કોઇ મળે, તેને એ એકજ સવાલ કરતી, અને પૂછતી, “બાઇ ! મહેને કોઇ ન્યાયાધીશ સાહેબનું ધર બતાવશો ? મહારે ન્યાયની ફરિયાદ કરવી છે મહેને અન્યાય થયો છે.”

પરંતુ એક બિખારણુના મુખમાંથી નીકળતા આ શબ્દો ઉપર કોઈએ ધ્યાન ન આપ્યું તમામ તેને ગાડી ગણી હસવા લાગ્યું લીલાવતી પણ આચારવૃદ્ધ જે કોઇ મળે એને પોતાનો આ એકજ પ્રશ્ન પૂછતી ઘેરેઘેર રખડી રહી હતી.

અતે એક બચા પુરૂષને લીલાવતીની દયા આવી તેણે એ બચકતી બિખારણુને ન્યાયાધીશના ઘરનો રસ્તો બતાવી દીધો લીલા એનો આભાર માની ન્યાયાધીશને આગળે આવી લાગી.

આગળે એક સેવક ઉભેલો હતો, તે આ બિખારણુને “અહીંથી આગળ જા” કહી રહ્યો હતો. જોને લીલાએ પથર પીગળે એવા કરણ શબ્દોમાં કહ્યું, “બાઇ ! મહારે ન્યાયાધીશને મળવું છે એમને કહે, કે પહાર એક બિખારણુ આવેલી છે તે તમને મળવા માગે છે.”

પ્રિય પાછક ! જે વખતે લીલાવતી ન્યાયાધીશને મકાને આવી રહી હતી, તે વખતે પોતાની નીચ લાલસા પૂરી કરવા ન્યાયાધીશ સુન્દર પોશાક પહેરી તૈયાર થઈ રહ્યો હતો સહૃદય સેવકનું દીલ લીલાની આખમાં આસુ જોતા કમ્પક પીગળ્યું તેણે અદર આવી પોતાના શેઠને આ સમાચાર સંભળાવી દીધા.

“કોણ છે વળી એ બિખારણુ ? જ કહી દે કે હમણા પુરસદ નથી ”

આચારીન સેવકે બહાર આવી હીલાવતીને મળેયો જવાબ કહી સમજાવ્યો, સેવકના પગ પકડી હીલાવતી બોલી, “ભાઈ ! મહેને અદર જવા દે ભગવાન તારૂં બલુ કરશે ”

ન્યાયાધીશના કોવનુ કારણ મઈ પડતા એ સેવક દીલમા તો ડગતો હતો, છતા હીલાની એ વિનતી એણે ધૈર્ય ઉપર શ્રદ્ધા રાખી કબૂતી હીલા ! દિવાની હીલા ! ભાગ્યહીન બિખારણુ દોડતી ન્યાયાધિશ પાસે આવી ઉભી આ વેળા ન્યાયાધિશ સુધાના શયનખંડમા જવા પહેલુંજ પગલું ભરી રહ્યો હતો.

“સખૂર ! ઝો ન્યાયાધિશ સાહેબ ! હું આવી છું મ્હારી એક વાત સામજતા જાવ ”

“કોણ ?” પાછું ફરી ન્યાયાધિશે જોયું

“એ તો હું હીલાવતી ! એક બિખારણુ ! ”

“કેમ આવી છે ?”

“ભીખ માગવા ઝો દયાળુ ન્યાયદેવતા ! હું તમારે પગે પડું છું મ્હારૂં ઘર તમામ ભાગી મયુ છે કેવળ આ એક છેલ્લી આશા રહી છે. અને તે મ્હારો જમાઈ એને મારી આપ્યો ”

“જમાઈ ? કોણ તારો જમાઈ ?”

“અશ્રવણ ”

“તું સુધાની માતા છે ?”

“હા ”

“ઝોહ ! અભારે કયાથી આવી લાગી ? ઠીક થયું જો સામળ. ત્હારી પુત્રીએ પોતાનું પતિવ્રત મ્હને વેચી તેના બદલામાં તેના પતિ અધ્રવદનને ક્યારનોય છોડાવ્યો છે અભારે હું ત્હારી પુત્રી પાસે, મ્હારી એ અભિલાષાજી પૂર્ણ કરવા બધ રહ્યો છું બોલ ! હવે ત્હારે શું કહેવું છે ? હા-હા-હા-હા-”

“ઝોહ ધધિર ! હું આ શું સામળ છું ? સુધા ! મ્હારી કુખ ! અને તે અપવિત્ર હું આ વાત માનતીજ નથી ”

“તો જો, નજરોનજર જોઈ ખાત્રી કર ”

શ્યનખડના દાર ઉપરનો પડદો ન્યાયાધીશે થોડો ઉઘાડી નાખ્યો. પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવા ન્યાયાધિશના શ્યનખડમાં લાખોના વસ્ત્રાલકારથી સજ્જ થઈ સુધા ઉભી હતી લીલાવતી તરફ તેની પૂઠ હતી એક દાસી આયનાની રહાને એને ઉભી રાખી એના વાળ ઓળી રહી હતી

“કેમ જોયું ?” શું જોયું ?” ન્યાયાધીશે લીલાવતીને પૂછ્યું

“જોઈ લીધું જીદગીમાં જે જોવાનું બાકી હતું, તે પણ આખરની વખતે જોઈ લીધું ”

“બસને ! ત્યારે હવે પાછા પધારો ”

“ક્યા ? ક્યા જાઉં ? હવે એમ નહીં જાઉં ?”

“એટલે !”

“પૂછે છે શું ? ઝો નરાધમ ન્યાયાધિશ ! મ્હારી આ ગરીબડી માથે જેવી દીકરીને આવી ભયંકર પ્રતિજ્ઞાથી બાધી, અવળે રસ્તે ઉતારનાર તુજ છે ”

“હા-હા-હું જ છું પણ તેનું છે શું ?”

“બદલો ! મ્હારી કુખને કાળુ કલક લગાડનાર શ્યતાન ! હું ત્હને આપ દઈ છું કે -“તુ તરફડી તરફડી અ તે કૂતરાને મ્હોતે મરજે,”

અહીં હીલા એક અખળા છતા પ્રખળા બની આવેશમાં આવી જઈ એકદમ ઉશ્કેરાઈ ગઈ. ન્યાયાધીશને તોટો ઝાલી એને બોલતો બંધ કરી દેવા તે તેના શરીર ઉપર વિકાળ અને ઝનૂની વાલણની માફક ધસી ગઈ “શયતાન નરસક્ષસ ! કો વ્યભિચારી ફૂતરા ! સાવધ ! સાવધ થા ! તારા આતરડા ચીરી, મારા હાથોને લોહીમાં બિજાવા દે મને હવે એ શાન્તિ જોઈએ છે એ બિદ્યા જોઈએ છે ”

“અરે કોઈ હાજર !” ન્યાયાધિજી ગભરાઇને બૂમ મારી.

પહાર ઉભેલો સેવક અદર દોડી આવ્યો “આમ્રા સાહેબ !”

“આ બિખારણુને ધડકો મહારી રસ્તામાં ફેંકી દેયો જવ લઈ જવ. જલ્દી કરો ”

પરંતુ એ સહૃદય સેવકના હાથ ન ઉપડ્યા એના ચરણ હીલાની વિકાળ ચડકા મૂનિ જોતાજ મ્હોટી ગયા તે દીન શ્વેર છુટણીએ પડી બોલ્યો, “પ્રભુ ! મહારાથી એ કામ નહીં બને ”

“શુ ? મહારો નોકર યમને આ જવાબ દે છે ?”

“સાહેબ ! બીજી બધું હું કરી શકીશ. પરંતુ સ્ત્રીઓ ઉપર મહારા હાથ નથી ઉપડ્યા, અને નહીં ઉપડે ”

“તો ચાલતો થા. તારા જેવા બાલકાની નોકરીનું મને મુદ્દલ કામ નથી ”

“બલે ! પાપ જોતનું પેટ પોષવા ખાતર આવું પાપ કરવું ? ના ના કેટલા વખતને માટે ? કેટલી જીવંતિને માટે ? સાહેબ !

બટકશુ, બીખ માગીશુ, અગર ભૂખ્યા મરી જઈશું

પરંતુ નામના સારી તમારાથી કરી જઈશું.

અમારો દાખલો જગની નજર આગળ ધરી જઈશુ,

તમે જો જો ! અમે તો કીર્તિના બાથા ભરી જઈશુ.

નોકરી કરવી તો કદરદાન માલીકની ! તમારા જેવા વ્યભિચારી
સ્વામીની નોકરીમાંથી આખરે પાપનોજ હિસ્સો ઇનામમાં મળશે

ચક્રને બિખારી ! ખાધ પર ઝોળી ભરાવો બીખની,
પણ નોકરી કરતા ન (આવા) દોષ બેકદર માલીકની
દાનત બગાડે જોય જે પર-જી પરાઈ-છોકરી,
શયતાન એવા શેઠની ધિક્કાર કરવી નોકરી

ઉત્તમ ! મજૂર મની (એથી) ઉંચકવો કાષ્ટનો ભારો,
પણ નોકરી (આવા) પાપાત્માની ઠોકરે મારો "

"તો જા હુ પણ ત્હને ઠોકરે માર છુ "

ન્યાયાધિશે એ ગરીબ સેવકને ધક્કો મારી દરવાજા બહાર કાઢી
મૂક્યો લીલાને તેણે પડી, "બોલ ! તુ પણ બહાર જાય છે કે નહીં ?"

"ત્હારો જીવ લીધા વિના હુ અહીંથી એક ડગલુ પણ દૂર
નથી જવાની "

"તો તુ પણ બહારી સત્તાનો સ્વાદ ચાખતી જા "

ખીજા એ મેરકોને ન્યાયાધિશે બૂમ મારી બોલાવ્યા નિર્દય
ન્યાયાવિશે તેમને પોતાની ડબ્બે અને કઠોર આજ્ઞા સમજાવી દીધી
રાક્ષમી હૃદયના આ સેવક શેઠને સાડ લગાડવા લીલાવતીને
ઉપાડી બહાર આવ્યા

નિષ્ઠૂર ન્યાયાધિશ ત એ બેરહમ સરકાએ પણ ખેનાતા સ્વામીની
આજ્ઞાનુ અક્ષરજ્ઞ પાત્ર કર્યું ઉચ્ચ પગમાં ઉપરની રમરનો દડો
જેમ નીચે જમીન ઉપર હસતા હસતા ફેંકી દેખે, તેમ લીલાવતીને
તેમણે આક્રમી મૂકી.

“શુ થયું ?” એ જોવાની તેમને જરૂર નહોતી પગથીઆને જખરો પત્થર વાગવાથી એનું માથું ફૂટી ગયું પીઠનું હાડકું ભાંગી ગયું આખું શરીર હોલાઇ, લોહી લોહાણુ થઇ ગયું અનાથ લીલાવતી નિર્દય ન્યાયાધીશના-જીવંતી સત્તાધીશના આગણામા શરીરની શુદ્ધિ ખોઈ અર્ધ નગનાવસ્થામા જમીન ઉપર ચત્તિપાટ પડી.

+ + + +

આ સમયે રાત્રિ પડી ચૂકી હતી લીલાવતીની કોણુ સભાળ લે ? પણ પેલો સહૃદય સેવક ! ન્યાયાધીશથી દડાયલો નિર્દોષ નોકર ! નિરાધાર લીલાની બહારે આ વેળા ધાયો પોતાને એક ગરીબ વૃદ્ધ માતા, અને પ્રિય પત્ની સિવાય ખીજી કોઇ નહોતું હું ખના ખોળામા ઉછરેલો આ દયાળુ સેવક કે જેનું નામ દયાવીર હતું, તે પોતાના ન્હાના સરખા મકાનમા લીલાને ઉચકી લઇ ગયો મા-દીકરા અને વહૂની ગરીબ ત્રિપુટીએ એશુદ્ધ લીલાની સપ્તેમ સેવાચારી કરવા માડી. એક અમીરનું દીન કેવું ? જ્યારે એક ગરીબનું દીલ કેવું ?

* * * *

ખીજા દિવસનું પરોઢ ફાટયું મળસ્કામાજી અંસીવર ન્યાયાધીશને મકાને આવી હોઆયો બહાર સેવક ઉભેલો હતો, તેને કહ્યું “મ્હારે ન્યાયાધીશને મળવું છે”

“શુ કામ છે ? એઓ આજે નહી મળી શકે”

“કારણ ?”

“એમની તબીયત સારી નથી”

શુ થયું છે ?”

“પણ તમારે શુ કામ છે ? તે તો કહો ?”

“હુ અદ્રવદનનો સસરા થાઉ છુ મહાર નામ બસીધર ન્યાયા-
ધિક્ષને જમ એટલુજ કહો કે જે છોકરીને તમે વપરયાનમાંથી બાવલ
સ્થિતિમાં મોટરમાં નાખી ધેર લઈ આવ્યા છો, એનો પિતા એને
મળવા અને લેવા આવ્યો છે”

“તમે સુધાની વાત કરો છો ?”

“હા-હા એજ. હુજ એનો અમાગી પિતા !”

“એ તો કાલે રાત્રેજ મરી ગઇ”

“મરી ગઇ ? હે ? કેવી રીતે ?”

“આપઘાત કરીને ?”

“આપઘાત કરવાનુ કારણ ?”

“એ બધી વાતની મ્હને ખબર નથી”

“એને અગ્નિસસ્કાર તો હજુ નથી થયોને ?”

“ના ! પણ હુ ધાર છુ કે મહારા શેઠ અત્યારે એજ કાર્ય કરી
રહ્યા હશે”

“તો જવા દે બાઇ ! મ્હને છેલ્લેલેલુ મહારી એ છેલ્લી પુત્રીનુ
મોઢુ જોઇ લેવા દે”

“હામો રહો...હુ અદર જમ મહારા શેઠને એ વાતની ખબર કરે”

નોકર ગયો તેને પાછા ફરતા જરા વાર થઇ હવે બસીધરનું
દીલ ધૈર્ય ન ધારો શકયુ તે વખતે રજાએ મકાનમાં દાખલ થયો

પુષ્પ:-૧૨ મું.

“ પ્રાયશ્ચિત્ત. ”

—૧૧(૦)૧૧—

વિકા સધ્યા, આછા અધકારના રગોવડે કૃષ્ણ-
સ્વસ્તિકો જગત્ને આગણે પૂરી રહી, એટલે શશિદેવની
પ્રિય સુભાર્યા દેવી શર્વરીએ સામ્રાજ્ય શાસનાર્થે
જવા પ્રિય સાહેલી ચંદ્રિકાને લઇ મગનદ્વારમાંથી
બહાર પામ મૂક્યો. શશિદેવ સુધા વર્ષાવતા આકાશ-મહેલમાં તારામણો
રૂપી સૈન્યની કનાયત લેવામાં રોકાયા, એ દરમ્યાન પતિદેવની આજ્ઞા
લઇ રજની અને ચંદ્રિકા સૃષ્ટિ ઉપર આનન્દ-વિહાર કરવા ઉતરી
પડ્યા સખીઓ. સતાકુકડીની રમત શરૂ થઇ શ્વેત-અબ્રને ઝોયે
રહી શશિદેવ આ નિર્દોષ રમતમગ્ન જોઇ રહ્યા હતા. ચંદ્રિકાને માથે
ઢાવ હતો સધ્યા અને શર્વરી ઉભય લપાઇ ગયા હતા અર્થાત્ રાત્રિ
હોવા છતાં, શુકલપક્ષ હોવાને લીધે, ચંદ્રિકાનો નિર્ભય ધવલ પ્રકાશ
સારી સૃષ્ટિ ઉપર સફેદ ચાદર ઝોઢાડી રહ્યો હતો.

ન્યાયાધીશની આજ્ઞાથી એક દાસીએ સુધાને અણુમૂલ વસ્ત્રાલકારો
સજ્જની શણગારી પોતાની પાપી વાસના પૂરી કરવા ઉત્સુક અને
અધીરો બનેલો શ્રીમાન્ તથા સત્તાધીશ શશ્વત્તાન સારી રીતે બનીહની
એ શણગારેલા શયનખડમાં વખત ચતા આવી પહોંચ્યો. લીલાવતીને
ધક્કો મારી ઝાટલેથી ફેંકી દીધાને એક ઠલાકનો સમય થયો હતો.

સુધા આ સમયે મશરૂની પોચી શ્વેત શય્યા મિછાવેલા સુશો-
ભિત પલંગ ઉપર ચત્તિપાટ પડેલી હતી તેની આખો બધ હતી એ
ઉધી ગઇ હતી સમગ્ર દેશો કે સગને માટે !

એના નૈતમ ચીરો ચોળાઇ-ચુ થાઇ નયા હતો ગજરો બાધી
સુંદર રીતે ગુ થેલી વેણીની લટો ઢીલી ચમ વિખરાઇ ગઇ હતી
સૌભાગ્ય કુમ કુમનો લાખો લીસોટો રૂઢ ગયો હતો ઠઠ, હાથ, અને
પગના અમૂલ્ય અવકારો પણ ગજની માફકજ અવ્યવસ્ત ચમ નયા હતા

શયનખડના પહેલુજ પગલુ મૂકતા આ બચકર દેખાવ એ
નરાધમ ન્યાયાધીશની આખે પડ્યો. જોયુ જોનાજ એ કયો ધૂજતા
પગે એ પલંગ પામે આવ્યો નડતા દીવે, પોતાની ડગમગનો,
અપવિત્ર હાથ એ પવિત્ર બાળાના હૃદયપ્રદેશ ઉપર ચાને કપાળે મૂક્યો.
શરીર ઠંડુ રૂઢ ગયુ હતુ. લાલાશને મદલે રયામતા છનગઇ ગઇ
હતી તેનામા નહીં જેવુ ચતન હતુ એનો જીવન-દીવક જો કે
બચકજ ગયો હતો, પરંતુ બાળી પડતી પ્રાણુ-દીવેટ છાંટનો લાલ-
પ્રકાશ પતકને કાટે નાખી નહી હતી

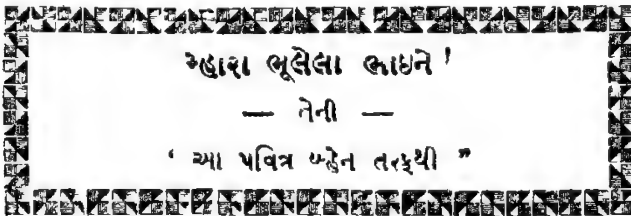
ગમરાયે ન્ય યાધીશ હોડયો ગુલાબજળની મીસી લાવી તેણે
સુધાના નદનકમળ ઉપર ઉધી મારી રોજવાનો અગારો જેમ છેલ્લી
ટુકડી એક વાર એકદમ વીજળીની માફક ચમકારો મારી ઠંગી ગય છે,
તેમ સુધાની જીવન-જગેત પણ. “એહ પ્ર બુ પ તિ દે
વતા હુ પવિત્ર ને નિર્દોષ છુ મહે ” કૃતા બૂઝક ગઈ

તેની જીભ ખેચાઇ ગઇ આખો મીચાઇ ગઇ મોહુ ખુલ્લુ રહી
ગયુ પ્રભુના ધામમા એ પવિત્રતાની પ્રતિમા મોહાચી ગઇ. સતી ધર્મને
ક્રૂરક ડાઘ લાગતા પહેલાં રવામીનાશના ચતિમ શબ્દો સબારીને

એણે આપઘાત કરી નાખ્યો એના સતીધર્મ અને શિયળ સરક્ષાયા હતા પતિ પ્રતિનો ધર્મ પણ યજ્ઞવાલ્ક્ય ચૂક્યો હતો કૂળ, કૂળ, કીર્તિ અને નામ ચારે નિષ્કલકીત રહ્યું હતા

ગમે એવા કઠણ કાળજના પાપાત્માઓ કે જેઓ દ્રષ્ટાતથી તથી પક્ષળતા, નથી સુધરતા, નથી સમજતા, તેઓ પણ આવા પ્રસંગો તજરોનજર નિહળતા ઘણી વાર સુધરી જાય છે અને પણ એમજ બન્યું. ન્યાયાધીશનો કામ વિકાર સુધાના આત્મસમર્પણે ચાલ્યો ગયો તેનું જીવન આંતરે હૃદય મનને પડત્યા આખો ભીની થઇ ગઈ એ હાથો નચ્ચે માથું દાખી તે જમીન ઉપર અવતત મુખે જોઈ રહ્યો તેનું પાપી દીવ હવે તેને ડાખી રહ્યું હતું “ઓ અન્નગી આત્મા ! ત્હે આ શું સાદસ કર્યું ?”

એકાએક - ન્યાયાધીશની નજર મૃત સુધાના શરીર ઉપર પડી, તેના જમણા હાથમા એક બધ પરખીડાયું હતું તેની ઉપર એટલા શબ્દો લખેલા હતા કે -

‘ભૂલેલા ભાઈ ? ત હું પોતેજ નરાધમ !’ ન્યાયાધીશે કવર ફાડ્યું મારું એ ખત્રો હતા એક ઉપર પોતાનું નામ અને બીજા ઉપર “મહારા પ્રિય પતિદેવના ચરણ કમળમા” આટલા શબ્દો લખેલાં હતા ન્યાયાધીશે ક્રુદ્ધને હાથે પોતાની ઉપરનો પત્ર ઉઘાડ્યો. વાચ્યો,

ભૂલેલા ન્યાયાધિકારી લાઇ ?

મહારા મૃત્યુથી બે લહારી આખો ખુલી ગઈ હોય, લહારા
દૃશ્યમા દયા, તથા પાપ, અને પ્રભુનો ડર ઉત્પન્ન થયો હોય,
તો મન-વચનમા કરેલું એ કાળુ પાપ ! મહારી માફક !
પશ્ચાત્તાપ કરી ધેવાને તૈયાર થને મહે મુદ્રિકા ચૂસી
આપધાત કર્યો છે ત્હને બે મહારે માટે કાઈ પણ લાગે તો !
નહિ તો છેવટ ઈશ્વરને ખાતર ! એટલું આજીવનપૂર્વક માગી
લઉ છું, કે આ સાથે ખીડેલા ખીન્ને પત્ર મહારા, અભાગીનીના,
દુ ખીયા પતિદેવને હૈયુ બાળવા હાથેહાથ પ્હોચા ડને એજ

લી લહારી પવિત્ર બહેન 'સુધા.'

પત્ર પૂરો વાંચ્યો વચ્ચતાજ હાથમાથી સર્ગ હેઠે પડી ગયો એક
હાય ! મારી તે જગીન ઉપર એસી ગયો "ઓ પ્રભુ !" તેના પાપી
યુખમાથી પ્રથમ વાર પ્રભુનુ પવિત્ર નામ નિજીયુ

* * * * *
રાત્રિ જોતજોતામા પૂરી થઈ ન્યાયાધિશ શબ્દને કેમ ઠેકાણે કરવું ?
એજ વિચારમા ઘોળાતો હતો ત્તા પ્રભાતના આજા અજવાળા પડ્યા
"સાહેબ ! મહાર સુધા બહેનના પિતા ખસીધર આવેલા છે
તેઓ તમને મળવા માગે છે" નેકરે આવી સમાચાર આપ્યા

સેવક આવ્યો, એટલે ન્યાયાધિશે હૈયુ જોયું મળરકુ થયાનુ
તેને જ્ઞાન થયુ તે ચોક્કસને બોલ્યો "કોણુ આવ્યુ ? ખસીધર ! હવે
શુ થશે ? જા.. જા.. એ.. ના કહી દે કહી નાખ કે એ ધરમા નથી."

પાપ છૂપાવવા ગભરાયલા ન્યાયાધીશે મુખના શય ઉપર એક લુગડુ ઓઢાડી દીધું નોકર પાછો ફરે તે પહેલાં તે બે સીધર ન્યાયાધીશને શોધતો તે ઓરડામાં આવી પહોંચ્યો.

“કોણ ? બે સીધર !”

“હા-હા ”

“આમ અત્યારમાં ? આ વખતે એકાએક અહીં આવવાનું કારણ ?”

“મહારી પુત્રીને મળવા ન્યાયાધીશ સાહેબ ! તમે એક ઉપકાર કરી મહારા જમાઇને ફાંસીની સજામાંથી છોડાવ્યો છે બીજો ઉપકાર મહારી ધાયલ પુત્રીને તમારે ત્યાં આણી કાઢ્યો છે હવે ત્રીજો ઉપકાર એ મહને સહીસલામત સોંપી કરો. આ બે સીધર તમને જીલ્લીબર નહીં જાયે.”

“મુઢા ! અફસોસ ! એનો પોતાની ફરજ ખચાવી ચાલતી થઈ”

“એટલે શું મરી ગઈ ?”

“હા ! બે સીધર ! મહોત આગળ કોઈનો ઇલાજ નથી.”

“પરન્તુ ક્યારે ? ક્યા ?”

“અત્યારેજ, અને અહીંયાજ.”

“ક્યા છે ? મહને બતાવો તો ખરા !”

“પેલી રહી જીવ પામે જઈ, એને બરાબર જોવી હોય એટલી ધરાઈ ધરાઈને જોઈ દ્યો. એ હવે મહારી, તમારી કે કોઈની પશ્ચુ નથી રહી એને ધારીધારીને જોવામાં હવે પૂણ્ણ પશ્ચુ નથી તેમ પાપ પશ્ચુ નથી.”

પાગલ પિતા દોડ્યો આઢાડેલુ વસ્ત્ર ખેંચી લીધું શું જોયું ?
 ભરતક વસ્ત્રાલકારોથી વિભૂષિત છતાં કેમ જાણે બળાકારથી ચુચાયેલ
 શમ ન હોય ! ખસીવરના રૂવેરવા દાંતી ઉઠ્યા એ આ ભયાનક
 દેખાવ વધારે વાર ન જોઈ શક્યો એક ડગલું પાછળ હઠી એણે
 ન્યાયાધીશને ખમામાથી પકડી હલાવ્યો “કેવી રીતે મરી ?”

“અદ્વતી સગ્ન ફાસીમાથી કેરવાઈ ઠાળાપાણીની ચર્ષ, એટલું
 પણ એતું કોમળ હૃદય ન સહી શક્યું એટલે કેમકે આપવાત કીધો.”

“પણ કેવી રીતે ?”

“તેનીજ મહને પણ સમજણ પડતી નથી.”

“બસ કરો ન્યાયાધિશ સાહેબ ! શું તમે મહને આધળો માનો
 છે ? કેકજ મર્થ સમજો છે ? શું હું હજી તમારે મન નહાનો દુષ
 પીતો બાળક છું ?”

“કોણે કહ્યું ?”

“તો પછી જવામ આપો બનાવવાની વાત છોડી દ્યો તમારા
 એ બહાના મ્હારી પાસે ! જમાનાના અને મસારના સજ્જડ અનુભવી
 પાસે જરા પણ નહીં માને સમજ્યા ?”

“સમજ્યો.”

“તો બતાવો, એના શરીર ઉપર આ વસ્ત્ર ! આ ધરેણી ! કેવા ?
 કયાથી આવ્યા ? મના છે ? કોણે પહેગળ્યા ?”

ન્યાયાધિશ આનો જવાબ આપતા ગુચવાઈ ગયો તેની જીભે
 જોડા વળવા માડ્યા વાણી તૂટવા લાગી પગ ધુન્નવા લાગ્યા “તે
 તે...તે...ની મહને કમજ પણ ખબર નથી.”

“જીતું બોલો છો આમા કાંઈ છૂપો ભેદ છે મને તો સુધાના મ્હોતમા તમારોજ હાથ લાગે છે મ્હારી ઊંકરી ઉપર તમે બળાત્કાર કીધો હોય, એમ એના આ વેશ, પોશાક, અને છિન્નભિન્ન હાલત ઉપરથી સાફસાફ માલમ પડે છે.”

“અસીધર ! વિચારીને બોલો તમે કેના ઉપર આ આરોપ મૂકો છો ?” પોતાના મોઠું તાણુવા ન્યાયાધિશ તરફથી પેશો નોકર બોલ્યો “આય તેનુ ગાય”

“રહે રહે ! તું દોઢ ડાહ્યા થા મા બ્હાર જ તમારા લોકોની સોનેરી જળ મ્હારી પાસે નહીં મિછાવાય”

“પણ મ્હારા ઉપર શા આધારે આરોપ મૂકો છો ?” ન્યાયાધિશ નોકરની હુકે હવે જરા અખડીને બોલ્યો

“તમારા નહીં પણ હવે ત્હારા ! જો વ્યભિચારી ફૂતરા ! કામના ગુલામ ! દગાગોર નર-પિશાચ ! આ ત્હારા અધમ અત્યાચારનુ જ પરિણામ છે, એમા શક નથી મ્હારી સુધાએ ત્હારી કામવાસનાને ભોગ થતા મચવાનેજ આ રસ્તો લીધો છે”

એટલામા એની નજર ન્યાયાધિશના હાથમાથી મરી તેના પગ પાસે પડેલા પત્ર ઉપર ગઈ અસીધરે તે ઉપાડ્યો વાચી લીધો ન્યાયાધિશનુ પાપ હવે પકડાઈ ગયું

“લે આ સાબીતી, આ પૂરાવો ! હવે શું કહેવા માગે છે ? આ મ્હારી સુધાના હસ્તાક્ષર ! વીંટી ચૂસી આપધાત કચવાનુ કારણ આ પત્રમાથી રહેજે સમજાય એવું છે છતાં જીતું બોલી મને હજે છે ? બોલ સાચુ બોલ નહીં તો ત્હારે ગળુ દબાવી દઇશ.”

ખસીધરે સિદ્ધ-સમાન ત્રાપ મારી શિકારની માફક ન્યાયાધિશને બોલીમાથી ઝાલ્યો ન્યાયાધીશે બચાવ માટે બુમાબુમ કરી મૂકી ધરમાંના તમામ નોકરો ત્યાં આવી લાગ્યા બે સોવર તેમના હાથમા સપડાઈ ગયા.

“જવ લઈ જવ બદમાશ પાગલને ધકકા મારી પહાર ફેંકી દ્યો ”

“હુ પાગલ અને બદમાશ ! કેમ ! ઠીક છે ! ઠીક છે ! ઓ દયા, ધર્મ, ને સત્યની સાક્ષાત્ સૂતિ ! હા શુ કરે ? હુ નિર્ધન છુ. તુ ધનવાન છે હુ લાચાર છુ, તુ સત્તાધીશ છે નહીં તો અત્યારેજ, આ ક્ષણેજ, ત્હને ત્હારા આ કાર્યનો અન્નમ બતાવી આપને પરન્તુ અફસોસ ! તેમ નથી છતાં ઇશ્વર ત્હને આ ત્હારા અગેર કૃત્યનો અફસોસ આપવો નહોતજ ચૂકે પ્રભુની ઇચ્છા હશે, તો આપણે એક વખત ફરી મળીશુ, તે વેળા અકકેકને જોઈ લઈશુ આજે નથી વહેચાયુ, તે તે વેળા-અવિધ્યમા અરાધ્યર વહેચી લઈશુ ”

* * * *

ન્યાયાધિશના નોકરો વડે ધકકો મારી પહાર કઢાયલા ખસીધરના સુખમાથી એટલાજ શબ્દો પહાર પડ્યા, કે-“સુધા ! સુધા ! પતિને બચાવવા તુ જુહું બોલી હતી, સતી-ધર્મ ચૂકી હતી, તેનું આ યોગ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત થઈ ચૂક્યુ છે ”

એક ડમલુ તે આગળ વધ્યો એટલામા ત્યાંથી પસાર થતા એક માણસને કાને બે સીધરના આ અતિમ શબ્દો પડ્યા “ત્હારી લીલા આ વાત જાણશે ! કે સુધા સ્વધામે સચરી છે, ત્યારે હાય ”

પેલો માણસ યોગ્યે, ખસીધરની પાસે આવ્યો “માઈ ! તમે હમણા શું બોલ્યા ? ફરીથી બોલો જોઈ ? “લીલા ! એકાચુ !”

સચિત્ર એનિમલસિક
નવલકથા

વિનાશીની વામા

પ્રકાશક-શ્રી હરિલાલ જી નળનાથ છુન્ડેસર અને પાંડીશર

મુસલમાન કબ્રાનું હિંદુ રાણી તરીકે બહાર પડતું, રાજદરવાડી કાવદાવા, બપોરે છૂટું દીપ્તિન ખેંચે

યાને રામરાજાનો સર્વનાશ પૃથ મખ્યા ૩૫૦ કાર્ડબોર્ડપટ્ટી
સચિત્ર કવર એન્ડ કાગળ શ ૨) રૂ ૨ શ ૧૧

બંસીધરે પોતાની દુકં ઝોળખાણુ આ અગ્નિપ્રયાગ જીતાસુને આપી હુર્તજ તે બોલ્યો, “ત્યારે તો બાપ ! તમેજ. મ્હને તમાર જ કામ છે. હીક થયું કે તમે અહીંજ મળા મળા પ્રભુ પણ મ્હેરમાન લાગે છે.”

“એવું શું છે ?”

“આપની સ્ત્રી લીલાવતી મ્હારે ત્યાં મરણ પધારીએ પડેલી છે. હું એમને માટે દવા લેવા બધ રહ્યો છું એમને શ્રીમુખે મ્હેં તમારું નામ સાંભળ્યું છે તેઓ પોતાના પતિનું, એટલે તમાર મુખ મરતા મ્હેલા એક વાર જોવા વલખા મરી રહ્યા છે મહાશય ! કૃપા કરી પધારો.”

“લીલા ! અને તે મુર્ચપુરમાં ? ઓ પ્રભુ ! ત્હારી કેવી લીલા ! બાપ ! તમે કોણ ? તમારે ત્યાં મ્હારી એ અમામીની પત્ની ક્યાથી આવી ચઢી ?”

“એ બધુ હું તમને લા ગયા પછી નિરાતે કહીશ.”

બંસીધરને લઇ ક્યાધર પોતાને ધેર ગયો.

* * * *

સુધાના શ્રમને ન્યાયાધીશ અંતિમ અગ્નિદાહ દીધા પેલો પત્ર ચંદ્રને આપવો કે નહીં ? એ વિચાર થયો. છેવટ ધોવાય એટલુ પાપ ધોષ નાખવા તેણે નિશ્ચય કર્યો. તામ્બુતોળ મોટરમાં બેસી, પત્ર લઇ તે કારાગૃહે ગયો.

“ચંદ્ર !”

“કોણ ? ન્યાયાધીશ !”

“હા ! કેમ આનન્દમાં તો છે ને ?”

“કારાગૃહમાં ગોધાયા પછી એવો પ્રશ્ન કરવાનો ક્યા રહ્યો ?
જતા આપની કૃપાથી મહેને અહીં પણ આનન્દજ છે કહો મહારી
સુધાની શી ખબર છે ?”

“તહારી સુધા પોતાની ફરજ પૂરી કરી ગઈ”

“ગઈ ? હા ! મહેને ખમરજ હતી, પરંતુ મહેને મૂકીને ?”

“લે ! આ તહારી પ્રિયતમાનો છેવટનો સંદેશ”

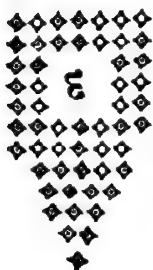
ન્યાયાધીશે ગમવામાંથી પત્ર કાઢી ફેંક્યો. ચહે એને વારવાર
સુખી આંખે અને છાતીએ લગાડ્યો. હરખભેર વાયવા માડ્યો વાગ્યો
ફરી વાગ્યો વાગ્યા પછી તે તેના હાથમાં ન રહ્યો નીચે પડી ગયો.

“ઓ ! મહારી પવિત્ર પ્રિયતમા ! તહે આ શુ કર્યું ? મહારો
કંઈ તો વિચાર કરવો હતો ? હાથ ! જનારી ! તુ તો ગઈ ! પણ હવે
મહાર શુ ?”

પુખ્ત:-૧૩ મું.

“બળતામાં ધી.”

યાધરના ધરના એક પુરાણા પલગ ઉપર અભારે
મત્સ્યનો છેવટનો શ્વાસ લેતી લીલાવતી પડેલી હતી.
તેની એક બાજુએ દયાધરની વૃદ્ધ માતા, અને બીજી
બાજુએ દયાધરની સુશિલ બાર્યા સુલક્ષણા બેઠી હતી
કંઈક બાનમાં આવતાં લીલા બડબડી.

“ બહેન ! મ્હારા પતિ આભ્યા ? એમની બાળ મળી ? ”

“ મ્હારો દયાધર એમની શેષમાંજ ગયો છે. એ હમણાંજ આવશે ” ડોશીએ દિલાસો દીધો.

એટલામાં બારણા ઉઘડ્યા દયાધર બસીધરને લઇ અદર આભ્યો.
“ જુઓ ! તમારી લીનાની દશા તો નિહાળો ! ” દયાધરે બસીધરને
અચેતન લીનાવતીને બતાવતા કહ્યું

“ લીલા ! મ્હારી લીના ! ત્હારી આ શુ દશા ? ” કહી બસીધરે
પલગમાં પડેલી લીનાના બને હાથ પોતાના હાથમાં લઇ લીધા

લીલાની આંખો ઉઘડી ગઇ પતિદેવને તેણે પ્રેમાળ નેત્રોએ ધરાઇ
ધરાઇને જોઇ લીધા તેનાથી એટલુજ બોલાયુ, “ તમે આભ્યા ? ”

“ હા, હુ આગ્યો છું લીલા ! તું અહીં ક્યાથી ? ”

“ તે મ્હને પૂછો. ” કહી દયાધરે પોતાની તથા લીલાવતીને
સ્વમુખે સામજેલી વાત બસીધરને કહી સંભળાવી નહદ ન્યાયાધિશેષ
પોતાની પ્રેમાળ ભાર્યાની આ દશા આશ્ચર્ય છે, એ સામજતા બસીધરને
કેવં કાપુમાં ન રહ્યો તે મજા ઉઠ્યો “ લીલા મ્હારી લીલા ! ત્હારા
આ અપમાનનો બદલો આ બસીધર બરાબર લેશે ”

“ બાઇ શાન્ત થાવ ” દયાધરે એને શાન્ત પાડવા માડ્યો.

“ હવે શાન્તિ ! પેલા ભવે !

બહુ વેઠ્યુ, હવે હાર્યો ! બધી હિમત સરી ગઇ છે,
છવાઇ શેઠની છાયા હવે શાન્તિ મરી ગઇ છે.
સહનશ્વિલતા અને ધીરજ વિધાતા ! એ હરી ગઇ છે.
જગતમાં ન્યાય નહીં જોતા મતિ મ્હારી ફરી ગઇ છે

ક્યાધર ! ક્યાધર ! કું તો ધારતો હતો, કે —

જગતમાં ન્યાય નીતિ છે, પરંતુ હાથ ! હું નથી,
પ્રભુને ઝોળખી ચાલ્યો છતાં છંસાદ પશુ નથી
રચી છે હૃદયે આલમ છતાં હૃદયે નથી એમાં,
ધૂતારાએ ભરી ધરતી પછી ધર્મી રહે શેમા ?

જો !

બાપી રહ્યા છે વિશ્વના અણુ માત્રમાં અવનીશ એ,
તો કેમ એ જોતા નથી આ નીચ ન્યાયાધીશને ?
સત્તા અને સપત્તીનું અભિમાન ઝેની આખમાં,
પશુ ક્યા ખખર છે ! ભલભલા રેળાઈ સત્તા રાખમાં.”

“હાલા ! ત્હારી મુધાની શું ખખર છે ?”

“મધ. એ ત્હારી અભાગી દીકરી પશુ એજ કર્મચડાળના પાપે
પરલોક પ્હોચી ગઈ.”

“હાથ ! એ દીકરીએ ત્હારી કૂખ લાલવી.”

“કોણ કહે છે ? હીલા ! ત્હારી દીકરીનું મ્હો કું જોઈનેજ ચાલ્યો
આવું છું. એ લપટ ન્યાયાધીશ એના પવિત્ર અંગને સ્પર્શ કરે, એ પ્હેલા
તો એ આપધાત કરી આ દુનિયા છોડી ગઈ છે. નીચ નરાધમની ધારણા
ધૂળમાં મળી છે. મ્હારું નામ અને ત્હારી કૂખ બંને નિષ્કલકીત રહ્યાં છે.”

મુધાના મ્હોતના આધાતે હીલાના હૃદય ઉપર ભારે અસર થઈ.
પોતાની પુત્રીએ પવિત્રતા રક્ષવા પ્રાણ સમર્પ્યો છે, એ છેવટનો બોલ
સામળી, તેણે પતિનું મુખદર્શન કરી પ્રાણ છોડ્યો.

મુધાના તાળ લાલ્યાધાત ઉપર હીલાદેવીના મૃત્યુનો ફટકો
બસીધરથી ન રહેવાયો. એક તો તે ઉપરા ઉપરી પ્રિયના મૃત્યુ-ધાથી

બળી રહ્યો હતો, તેમાં પત્નીના મૃત્યુએ બળતામાં ધીની મરણ સારી.
“ઓ લીલા ! લીલા ! દેવી ! દુનિયામાં મહેને એકલો છોડી વૃ ક્યાં
ગઈ ? હાય ! તમે બધાય એક પછી એક ચાલતા થયા. કોઈ પણ
મહારી જોયે ન રહ્યું મહેને મહેત ન આવ્યું. હું એકલોજ રહી ગયો.”

તે વારવાર લીલાના શબ ઉપર પડ્યો. આ તેનું છેલ્લું જ પ્રિય-
મૃત્યુ હતું, જેની ઉપર તે આસુ વેરી રહ્યો હતો. ક્યાંક એને વાર્યો.
“બહુ થયું બસીધરભાઈ ! તમે આમ કલ્પાત શું કરો છો ?
જેનો દોર પ્રભુના હાથમાં છે ત્યાં આપણો શો ઉપાય ચાલે એમ
છે ? જન્મ્યું એ જવાનું જ, અને ખીલ્યું તે ખરવાનું જ. એનો હરખ-
શોક શો કરવો ?”

“એ બધું જ મન મનાવા માટે ! ક્યાંક ! ક્યાંક ! મહારા
બહેળા કુટુંબમાંથી આજે હું એકલોજ બાકી રહ્યો. નિષ્કૂર હિન્દુ
સમાજે મહારી સ્વર્ગિય આશ્વાઓ ! અને સોનેરી સસાર-સ્વપ્નાઓ
છૂટી નાખ્યાં હું પણ આપણાત કરી હવે છૂટો થાઉં. ના. ના મહારે
તો હજી એ નરાધમ ત્યાગાધીશને બદલો આપવો છે ક્યાંક ! મહારી
લીલાના શબને તમે અગ્નિદાહ દેને હું જાઉં છું. હવે મહારી પાછળ
રડનાર કે ખાનાર કોઈ નથી મહારી માલ-મીલકત જે કંઈ મીનમરમાં
છે, તે તમામ હું તમને સોંપુ છું તમારા કરેલા આ ઉપકારના
ઋણમાંથી છૂટો થાઉં છું જીવીશ તો પાછો મળીશ, નહીં તો હવે
છેલ્લા રામરામ.”

ક્યાંકરને પોતાનો પૈસો, તથા પ્રમદાનું શબ સોંપી દીધાનો અને
હરકેરાયલો બસીધર ત્યાગાધીશની ખબર લેવા આંખના પેલકારામાં
લાંથી ચાલ્યો ગયો.

પુષ્પ:-૧૪ મું.

“પ્રિયતમાની પાછળ.”

આપની અભાગીની ચરણક્રીનો આ અતિમ પત્ર છે પ્રભુ !
આપના શબ્દો મહે ચચાથ પાડ્યા છે પવિત્રતા નષ્ટ થતા ખેવાળ
મહે આત્મહત્યા કરી પ્રાણ વિસર્જન કર્યો છે આપને આ પત્ર
પહોચશે, ત્યારે તમારી સુધા આ દુનિયામાં નહીં હોય ! હું ઉપર
જઈ, ત્યાં તમારી રાહ જોઉં છું સત્વર આની મહે મળજો મહારા
નાથ ! આખમાં આસુના ધોધ ઉભરાય છે નથી લખાતું હાથ પણ
હજે છે, કદી કદી આ દાસીને મહારતા રહેતો મરનાયે તમારૂં નામ
હોઠેથી નથી હાંચું હૈરથી નથી ખસ્યું તમારૂં શુભ નામ લઈ હું
તમને, અને તમામને છોડી જઈ છું એજ

હી તમારી પવિત્ર સુધાના પ્રણામ.

જ પત્ર કે જે મરતા મરતા સુધા પોતાના પતિ-
દેવની ઉપર લખી ગઇ હતી આ તેજ પત્ર જે
કારાગૃહમાં અદ્રવદન વાચી ચૂક્યો હતો આ એજ
પત્ર કે જે તેને બેઠેલા અનાવી ધરણી ઉપર ઢાળી
નાખી, પોતે પણ નીચે ઢાળી પડ્યો હતો.

અદ્રવદન પુનઃ કબો થયો ફરી એ પત્ર હાથમાં લીધો ફરીથી
વાંચ્યો તે ન ધર્યો તેની આખોનાથી આસુની અખડ ધારા વહી
રહી હતી. “સુધા ! દેવી ! મહારી પ્રિય ! પવિત્ર દેવી ! તહે જરા
ઉતાવળ કરી.”

કેમ જાણે એ પત્રમા તેની પ્રિયતમાની મનોહર છબીજ ન આલેઆપ હોય તેમ એમા ધારી ધારીને જોઈ, એને સંબોધી તે ટપકો આપવા લાગ્યો. ન્યાયાધીશ એ પ્રેમધેલા પ્રિયતમ તરફ જોઈ બોલ્યો, “ચંદ્ર ! હવે શેા વિચાર ? પ્રાણેશ્વરીનો મૃત્યુ-સંદેશ પહોંચ્યોને ?”

“જી હા ! આપની કૃપાથી અને એ બદલ હું આપનો જેટલો આભાર માનુ એટલો ઝોછો છે.”

“ચંદ્ર ! ત્યારે અહીંથી નહાસી છૂટવું છે ? બોલ.”

“શા માટે ?”

“જીવ બચાવવા.”

“કોને માટે ? હવે કોને માટે એ પાપકર્મ કરવું ? જેને માટે મહે આ દશા આણી, જેને માટે હું આવી અસહ્ય યાતનાઓ વેડીને પણ જીવન ટકાવી રહ્યો. એ તો ગઈ હવે આ જીવન કોને માટે ટકાવવું ?”

“ગાડા રે ગાડા ! શિર સલામત તો પધડીયાં બહોત. નર ભ્રમર છે ગમે એ કુસુમકળીનો ભોક્તા એ યષ્ઠ શકે છે એકજ સ્ત્રીમા બધાઈ, એનેજ બધો પ્રેમ આપી દેવો, જીદગીભર એનાજ ગુલામ થઈ રહેવું અને એનેજ ચઢાવી, એવું કોણે કહ્યું ?”

“બસ કરો આ બધું ક્યાંથી શીખ્યા ? અને તમે કોને શીખવાડી રહ્યા છો ? શરમાવ ! તમારૂં કાળું હૃદય હું બરાબર જાણુ છું આ ચંદ્ર ગમે તેવો છે, ચોર છે, ખૂની છે, પણ તમારા જેવો નીચ, વિશ્વાસઘાતી, અને કામાધ કૂતરો નથી સમજ્યા ? અત્યારસુધી જીવન ધરી મહે એકજ સ્ત્રીને-એનેજ-ખરા દીલથી ચાહી છે, વશાધર રહ્યો છું.”

“હવે જોયો જોયો ત્હને એક પત્નીવ્રત ધારી જોને માટે તું આટલો ટળવળે છે, તે ત્હારી પતિવ્રતા વિશુદ્ધચરિતા હતી, એની શી ખાતરી ?”

“મ્હારું દીલ કહે છે આ કામળ કહે છે. ઠસ્તુરીની અને કંઠાની બિજાબિજા વાસ હજાર પ્રયત્ને પણ ઢાકી નથી રહેતી.”

“અને હું ત્હને એ અપવિત્ર હતી, એમ પૂરવાર કરી આપુ તો !”

“હું માનતોજ નથી”

“વાર ! તું એના અક્ષર તો પારખી શકે છે ને ?”

“ધણીજ સારી રીતે”

“તો જો મેળવી જો આ મ્હારા ઉપર આવેલી પ્રેમ-પત્રિકામાં કોના અક્ષર છે ?”

“મ્હને તમારું કશું નથી જોવું. ખોટા તરફટા રચી મ્હને ભ્રામવો નહીં માફ કરે.”

“જો તો ખરો ! આધળા પતંગીયાની માફક એકલો દુનિયામાં બધે દોવોજ શું જોઈ રહ્યો છે ? નીચે અધાર પશુ હોય છે.”

કારાગૃહના બારણાને લોખંડના સળીયાની જળી હતી. તેમાંથી ચંદ્ર જોઈ શકે એમ ન્યાયાધિશે એક બનાવટી પત્ર ધર્યો.

ચંદ્રે એ જોયો ન જોયો, ત્યાંતો ન્યાયાધિશે મજવામા મૂકી દીધો. “કેમ મ્હારું કહેવું ખોટું છે ?”

“પણ પૂરો વાચવા તો દયો આટલો દૂરથી આવા ગ્રામા અજવાળામાં હું અક્ષર નથી ઉઠેલી શકતો, નથી વાંચી શક્યો.”

“હવે મ્હને વખત નથી. હું જઈ છું. આપણે કાલે પાછા મળીશું.”

“તમે જરા પાસે આવો. મ્હારે આપને એક વાત કહેવી છે.”

ન્યાયાધીશને એના નસીબે જૂલાવ્યો તે દરવાજાની છેક પાસે આવ્યો. “કહે શું કહેવું છે ?”

“અહીં કોઈ બીજું માણસ છે કે ?”

“ના .. કોઈ નથી.”

“તો બહુ સારું ! જરાક હજી પાસે આવો.”

ન્યાયાધિશ દારની છેક અડોઅડ આવ્યો. પ્હોળા સળીઆમાંથી એકાએક બેડીવાળા બે પ્રચંડ હાથો ચક્રે પ્હાર કાઢ્યાં. “જુઓ આ ! કહેવાનું હતું.” કહી તેવું ગળું બૂમ ન મરાય એમ બળપૂર્વક પકડી દાબી દીધું.

“બોલ સાચું બોલ. નહીં તો ગળું દાબી દેતાજ વાર છે, મ્હારી મુખા અપવિત્ર હતી ?”

“ના . ના... ના મ્હોટી.”

“તો જીહું કેમ બોલ્યો ?”

લમણામાં એક જોરથી મુકડી મારી ગળું દબાવી ન્યાયાધિશને બેહોશ કરી ચક્રે મૂકી દીધો. એટલામા જોર ત્યાં આવી પ્હોચ્યો. ન્યાયાધીશને દરવાજા પાસે બેસી પડેલા જોર તે બ્હેમાયો. તેના લમણામાંથી લોહી બ્હેતું હતું તાજડતોળ પ્રચલન કરતા ધણી વારે તે કપક જગૃતિમા આવ્યો તેના મુખમાંથી એટલાજ સ્પષ્ટો પ્હાર પડ્યા. “મારી નાખો . કેદીને કાર કરો.”

જોરે દરવાજાનું તાળું બોલ્યું. કેદી અંદર પ્હાર પસડી લાવવા તે બરેલી ખિસ્તોળ સાથે અંદર દાખલ થયો. પણ અંદરનો દેખાવ

જોતા તેને કમકમાટી છુટી કૈદી ચઢે પરિણામનો પહેલેથી વિચાર કરીનેજ આ કામ કરી નાખ્યું હતું લોખંડની બેડીઓ માથામા વાર વાર અફાળી તેણે લોહીના ખાડા ભર્યા હતા ઠેકઠેકાણે તેના કપાળમાં ઉડા ધા પડેલા હતા તે ચરી નહોતો ગયો, પરંતુ મરવાની ધડીઓ ગણી રહ્યા હતા

તેના હાથ પગમાંથી બેડીઓ કાઢી નાખવામા આવી એવીજ હાલતમા તેને કારાગૃહની પ્હાર લાવવામા આવ્યો નીચે પડેલા જખ્મી અને બેશુદ્ધ ન્યાયાધિશના કળા મોઢા તરફ દેલી નજર નાખી, છેલ્લી આખો ઉઘાડી, તેણે પોતાના પ્રાણ છોડ્યા મરતા મરતા તે “પોતાનું અર્ધાંગ પવિત્ર રહ્યું છે,” એ મધૂરા બોલ સાંભળતો ગયો.

પુખ્ત:-૧૫ મું.

“લય કર સળ.”

—(૦)—

યાધરને ત્યા લીલાવતીનું મૃત્યુ જોયા પછી મરણીયો અને વૈરમા ગાડો અનેલો બ સીધર ન્યાયાધિશને મકાને આવ્યો અત્યારે ન્યાયાધિકારી જેલમાં છે એમ ખબર મળતા પ્રાણની પરવા છોડી એ પ્રાગલ મધ્યરાત્રિને વખતે જેલને દરવાજે જઈ ઉભો. દરવાજાના પહેરેગીરની નજર તેના ઉપર ન પડે એમ જેલની ઉંચી દિવાલ કુદી તે પાછલે રસ્તેથી અદર દાખલ થયો.

જે વખતે જેલર એ સ્તુ શ્યમ પહાર કાઢી ન્યાયાધિશને બતાવવા મદદ મેળવવા જવા તૈયાર થતો હતો, બરાબર એજ વખતે બસીધર ત્યાં આવી ઉભો.

મધ્યરાત્રિ હોવાથી પ્રત્યેક કૈદીઓ તથા અમલદારો પ્રથમની ગુલામી ઉધમા ઘેરાયલા હતા એવે વખતે અચાનક એક અગળ્યા માણસને આવી ઉભેતો જોતાજ જેલર ચમક્યો.

“તમે કોણ છો ?”

“હું ન્યાયાધિશ સાહેબને મળવા માગુ છું”

“પરંતુ છો કોણ ? એ જવાબ આપો”

“બાપ ! તમે જલ્દી કરો જે વખત જાય છે, તેમા તમારા ન્યાયાધિશ સાહેબનુજ નુકશાન થતુ જાય છે મહને તમે નામે નહીં ઓળખો, પણ તેઓ મહને જોતાજ ઓળખી જશે”

“પરંતુ તેઓ તો ધાયલ થઇ આ પડ્યા.”

“ન્યાયાધિશને ધાયલ અવસ્થામા પડેલો જોતાજ બસીધર પ્રથમ તો આશ્ચર્ય પામ્યો, પણ તુર્તજ તેણે નાટક ભજવવો શરૂ કર્યો “હાલ ! ત્યારે શું મહારા કાકા એમના મહોટા બાઇના માઠા સમાચાર સાંભળવા પણ ન રહ્યા ?”

“તમે કોણ છો ?”

‘હું એમનો ભત્રિજો થાઉં છું એમને આટલી મોડી રાત્રે એમના વડીલબધુના દેવલોક થયાના સમાચાર સંભળાવવા શોધતો શોધતો ઉઘાડે માથે, અને આવે વેશે દોડતો અહીં સુધી આવ્યો, ત્યાં તો એજ.”

“બાઈ ! તમે રડો નહીં એઓ હજી જીવે છે. જે આપતા ઉપાયો નહીં લેવામાં આવશે, તો તમારા કાકા .”

“હા ! હા ! પણ કયા કર્મચણે એમની આ દેશ કરી ?”

“આ પાસે પડેલા કુંદીએ”

ચંદ્રની ધવલ ચાદનીના પ્રકાશમાં બે સીધરે ચંદ્રવદનનું મોહુ જોયું. એને જાણપ્યો. એના દીલમાં જરા ટાઢક વળી “જે થયું છે, તે ઠીકજ થયું છે”

“અરે પણ એ તો મરેલો છે”

“હા તમારા કાકાને જખ્મી કરી, એ પોતાને હાથે આપઘાત કરી મૂલો છે”

“એમ તો જાવ ! તમે જલદી કરો બીજા કોઈને કાને આ વાત ન જાય. ગૂંચવૂંપ એક ઘોડામાડી કરી લાવો જાવ. ઉતાવળા થાવ તમે આવો, ત્યાં સુધી એમની પાસે હું બેઠો છું આ વાત છૂપી રાખવાની છે.”

જેલર બાપડો ! બે સીધરના કૃત્રિમ કલ્પાતમાં અજાણ કોઈને કશી પણ ખબર આપ્યા વિના, ન્યાયાધીશને બે સીધરના હાથમાં સોંપી મધ્યરાત્રે માડી લઈ આવવા દોડયો.

તેના મથા પછી બે સીધરે પ્રથમ તો જમાઈના મોઢા તરફ જોયું. એનામાં જીવ નહોતો. તે પછી તેણે છૂપાવેલી કારી કટાર પહાર બેચી કાઢી ચંદ્રદેવનો તથા કારાગૃહમાં બળતા અખા દીવાનો મઠ પ્રકાશ એના અકચરતા પાના ઉપર પડી રહ્યો હતો. બેશુદ્ધ ન્યાયાધીશને બે સીધરે ખૂબ દહેજલ્યો, એટલે તે કંઈક જાનમાં આવ્યો.

“મારી નાખો ! જોલર !”

“હુ જોલર નથી. જરા બરાબર આખ ઉધાડીને જુઓ, હુ કોણ છું?”

મરતા ન્યાયાધિક્ષના ડોળા ફાટ્યા. “કોણ ! તું ..બસી...ધર ?”

“હા ! જોળખાણ પડે છે ?”

“તું...અત્યારે ? અહીં ?...ક્યાંથી ?”

“તમને ખાસ મળવા આવ્યો છું”

“તું . તું ..શું મ્હાલ છે ?”

“વેર” બસીધરે પોતાની ચળકતી કટારી તેની આખ આમળ
ધરી બતાવી.

“શુ શુ...તું મ્હારું ખૂન કરવા આવ્યો છે ?”

“જરૂર ! કરો તે બરો !”

વખત બહુ ઝોઝો હતો. પ્રત્યેક પળે મામલો પલટાઈ જવાનો
ભય હતો. એક પળનો પણ વિચાર કાઢા વિના બસીધરે એ તીવ્ર
કટાર પાખાતમાની છાતીમા ખોસી દીધી

“ઝોહ ! હવે શુ તું ..અચી સ્કશો ?” મરતા મરતા તરડાતી
છબે, અને હવે ચઢને ડોળે ન્યાયાધિક્ષ મોલ્યો.

ઝોટલામા ગાડી બહાર ઉભી રેખાવી, સાથે બે ચાર સીપાઇઓ.
મદદ માટે લશ જોલર ત્યાં આવી પહોંચ્યો. એને આવતો જોતાંજ
બસીધરે છરી ઉમાગી. મ્હણે છેલ્લું કામ, હવે ખતમ થયું છે. હવે
મ્હારે પણ આ ફુનિયામાં નથી રેવું.”

“પકડો.” બોલી જેલર ખૂની ધસીધરને પકડવા પોલિસો સાથે ધસ્યો, પરંતુ તે પહેલાં તેા ધસીધરની કટાર તેા કામ કરી ચૂકી હતી પોતાના કાળજામાં કટાર બોકી એ પણ ત્યાજ પટકાઇ પડ્યો. પાંચજ મીનીટમાં એનો પ્રાણ પરચોકમાં રવાના થયો.

પરંતુ ન્યાયાધિશનો જીવ બહુ બહુ તરફડીના માર્યા છતાં હજી છૂટો નહોતો થતો. “જોહ્ ! હા ! મહેને માફ કર ! એા હીલા ! . ધસી ! સુધા તમે ” તેની વાચા આગળ વચતી અટકી મઇ કરેલાં પાપની લાયકર સજા તેને મળી ચૂકી હતી સતીના શ્રાપાનુસાર તે કૂતરાને મ્હોતે, અપવિત્ર ભૂમિમાં, એક કેદીની બગ્યાએ તરફડી, તરફડીને મર્યો છેવટના અગ્નિસસ્કાર પણ કદીએને હાથે પામ્યો.

* * * *

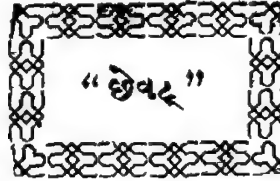
પ્રિય પાઠક !

સમાજના રાક્ષસી રૂઢી-બધનોને લઇને ધસીધર જેવા કેટલાયે સુશિલ પુરુષોના સસાર આમ છિન્નમિન્ન થઇ જતા હશે ! તેનો આછો ખ્યાલ આ એકજ ઉદાહરણ ઉપરથી ત્હને આવી જશે

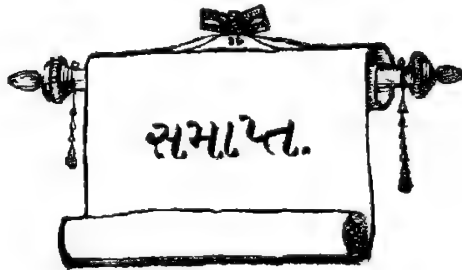
આ તમામ બખ્યુ, તે “સમાજ ત્હારે ખાતર !” ત્હારા સતાનોના આવા હૃદયભેદક મૃત્યુ જોયાં પછી પણ ! એ નિષ્કૂર હિન્દુ-સમાજ ! ત્હારા દીલમાં કંઇ પણ અતુક પા કે લાગણી થઇ આવે તો છેવટ એ આત્મ પાડ !

+ + + +

- (૧) હીતાવતીને અગ્નિ સસ્કાર દ્વાપરને હાથે થયે. અસીધરને વારસો એ ગરીમ પરન્તુ પરમજી અને પ્રમાણીક યુવકને મળતા, એની વક્ષાદારીને એને યોગ્ય બહયો મળી ગયો.
- (૨) વિમળાનો ભવ બાળનાર બાપયો રમણનાથ પ્રથમ પત્ની ન ગમતા, પોતાની ન્યાનના ધારા મુજમ એક ઉપર બીજી પત્ની લાગ્યો પરિણામમાં રૈષે બરાબરી પ્રથમ પત્નીએ (શોકથી) તેને ભોજનમાં એર આપી એના જીવનનો અત આણ્યો, પોતાનું વૈર લીધું
- (૩) અસીધર, ન્યાયાધિશ, તથા ચ દ્રવદન ત્રણેય એકજ ચિતામાં એકજ જગ્યાએ સાધારણ કૈદી, અને સિપાઇઓને હાથે અગ્નિ-સસ્કાર પામ્યા

છપાય છે- (સચિત્ર) થોડાજ વખતમાં બહાર પડશે.

ફિલ્મીનાં ઉદ્યોગ પરાક્રમી રત્ન પૂત રાગ.

પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ

— અચવા. —

“હતભાગી હિન્દુસ્થાન.”

પ્રયોજક — “પુષ્પ.”

જેની એક એક વીરરસથી હલકાતી થોડ તમારો હૈયા ખજ ખજ ઉથા
ઉછાળશે. મૃગાર રસની મર્યાદિત પરંતુ માધુર્યભરી અમણલ તમારી છબતે
ટેરવે રમી રહેશે કશ્વરસની કદીએ કદી તમારી આંખામાંથી ટપ ટપ
શીયા પડાવશે મૂલ્ય-૩ ૦-૧૧-૦

— બહાર પડી ચૂકી છે (કાલ્યાણ). આજેજ મગાવો —

અભાગીની લક્ષ્મી

સચિત્ર

— એક —

પ્રયોજક —

“આર્થ—આળવિધવા.”

“પુષ્પ.”

(સમાજવા લયકર દોષો દર્શાવતી એક આળવિધવાની આ આંસુભરી કથની
હરિશ્ચિત ઉદ્દેશ, ખેડ કામજા અઠિ ચિત્રો મૂલ્ય ૮૦) મૂલ્ય રૂ. ૦-૮-૦

વાચતા રોમાન્સ ખડક કરે, એવી રસભરી — કિટકરીવ નવલકથા —

સચિત્ર હાર્દીસરોવરની સુન્દરી

— વા : —

ગદ્ય-પદ્ય-મિશ્રિત “બુલાખનું ફૂલ.”

ચિત્રો.

પ્રયોજક — “પુષ્પ.”

(પૃષ્ઠ ૨૫૦, ભાગ ૧નર સાથે) મૂલ્ય રૂ. ૧-૮-૦ (પોસ્ટેજ માફ)

લખો — હરીલાલ અવજલાલ ઠક્કર

“શ્રી નવજીવન મુસ્તાકાલમ.”

કાવ્ય રોમન્સ

પિણા-વેલી યાત્રે લલાટના લેખ. ભાગ ૧-૨.

રાજાન્યકા અતે વેળા, થઈ હાજારાની આરે,
શીવજી કુઠારે પતિવત વેળે, પારે પેઠ નીજ ભરે લલાટે કામચુ હોય તે ખરે
પ્રયોગક-“પુણ્ય”

૫૦ સુ ૨ ચર ચિત્રા સાથે ફક્ત રૂ. ૧-૪-૦. પોસ્ટેજ બુદ્ધ

હુપી પોલીસ, સરોવરની સુંદરી ભા. ૧

પ્રકાશક - ડૉ. હરીલાલ જીવણલાલ ભુક્તેશ્વર અને પંડીશર.

આજેના મજાની વાચા પાઠ પુરુ આર વિરો પૃષ્ઠ ૭૦૦ લતા મુદ્રણ માત્ર રૂ.
(પે સે. જ. ચા.)

